

**Yağlıdere'den New York'a ve Ünlüpınar'dan Londra'ya Göç
Örnekleri Üzerinden İşçi Dövizlerinin Aktarımı, Kullanımı ve
Etkisindeki Değişmenin Analizi**

Proje No: 107K097

Yrd.Doç.Dr. Aykan Erdemir

HAZİRAN 2010

ANKARA

ÖNSÖZ

107K097 nolu “Yağlıdere’den New York’a ve Ünlüpınar’dan Londra’ya Göç Örnekleri Üzerinden İşçi Dövizlerinin Aktarımı, Kullanımı ve Etkisindeki Değişimin Analizi” başlıklı araştırma projesi TÜBİTAK tarafından Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı (1001) çerçevesinde desteklenmiş ve 1 Temmuz 2007 ve 30 Haziran 2010 tarihleri arasında 36 ay sürmüştür. Projenin final raporu 31 Ağustos 2010 tarihinde sunulmuştur. Projenin tasarlanması, yürütülmesi ve sonuçlarının hazırlanması sürecinde proje bursiyerleri olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı doktora öğrencileri İlhan Zeynep Karakılıç ve Görkem Dağdelen büyük katkı sağlamışlardır. Bu projenin başarıyla sonuçlanması yolundaki disiplinli çalışma ve katkıları için kendilerine teşekkürü bir borç bilirim. Gerek kendim gerekse proje bursiyerleri adına projemizin gerçekleşmesi için sundukları destek için TÜBİTAK’a ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’ne teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	5
2. Genel Bilgiler.....	7
2.1. Kuramsal çerçeve ve literatür taraması	
2.2. Araştırma sorusu	
2.3. Tanımlar	
3. Gereç ve Yöntem.....	24
3.1. Araştırma yöntemi	
3.2. Araştırma evreni ve örnekleme	
4. Bulgular.....	30
4.1. Yağlıdere – New York	
4.1.1. Coğrafi konum ve sosyo-ekonomik koşullar	
4.1.2. Göç tarihçesi	
4.1.3. New York'taki Yağlıdereliler	
4.1.3.1. Yerleşim örüntüleri	
4.1.3.2. Sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler ve ilişki ağları	
4.1.3.3. Geleceğe ilişkin görüşler	
4.1.4. Göçmen gönderisi çeşitleri ve gönderim yolları	
4.1.5. Kullanımı, etkisi ve değişimi	
4.1.6. Değerlendirme	
4.2. Ünlüınar – Londra	
4.2.1. Coğrafi Konum ve sosyo-ekonomik koşullar	
4.2.2. Göç tarihçesi	
4.2.3. Londra'daki Ünlüınarlılar	
4.2.3.1. Yerleşim örüntüleri	
4.2.3.2. Sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler ve ilişki ağları	
4.2.3.3. Geleceğe ilişkin görüşler	
4.2.4. Göçmen gönderisi çeşitleri ve gönderim yolları	
4.2.5. Kullanımı, etkisi ve değişimi	
4.2.6. Değerlendirme	
5. Sonuç.....	69
5.1. Genel Değerlendirme	
5.2. Politika Önerileri	
5.3. Sonsöz	
6. Kaynakça.....	74

ÖZET

Bu çalışmada işçi dövizlerinin aktarımı, kullanımı ve etkisindeki değişim niteliksel yöntemler kullanılarak araştırılmıştır. Araştırmada işçi dövizini aktarımı, kullanımı ve etkisini mikro düzeyde şekillendiren temel değişkenler belirlenerek bu değişkenlerin işçi döviz olgusu üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yağlıdere'den New York'a ve Ünlüpnar'dan Londra'ya yaşanan zincirleme göç örnekleri üzerine yürütülen saha araştırmasında ardışık-zamanlı çok-sahalı ve eşleştirilmiş örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yolla göç veren ve göç alan yerleşimler arasındaki karşılıklı ilişkilere yönelik kapsamlı veri toplanmıştır. Bu kapsamda kartopu tekniğiyle ulaşılan 140 kişiyle yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yürütülmüştür. Projenin Türkiye'deki işçi döviz literatüründe sınırlı olarak işlenen makro-mikro ilişkisine bütüncül bir yaklaşım ile katkı sağladığı düşünülmektedir. Araştırma bulgularının ve proje çıktılarının karar vericiler ve politika yapımcılar için işçi döviz aktarımının artırılması ve yerel ve ulusal kalkınma amaçlı kullanımının geliştirilmesi doğrultusunda kullanılabilir olması hedeflenmiştir.

ABSTRACT

In this research, the change in the transfer, use, and impact of remittances was examined through qualitative research methods. Variables that affect remittance transfer, use, and impact at the micro level were determined to see what effect they have on the phenomenon of remittances. In the field research on chain migration from Yağlıdere to New York, and Ünlüpnar to London, consecutive multi-sited matched-sample technique was used. This allowed the collection of detailed data on the relationship between receiving and sending settlements. Semi-structured in-depth interviews were carried out with 140 respondents who were reached through snow-ball sampling. The project aims to contribute a holistic perspective to the study of macro-micro relations which is quite limited in the field of remittance studies in Turkey. The goal of the project is for research findings and project output to be put to use for local and national development initiatives by decision makers and policy makers.

1. Giriş

107K097 nolu “Yağlıdere’den New York’a ve Ünlüpnar’dan Londra’ya Göç Örnekleri Üzerinden İşçi Dövizlerinin Aktarımı, Kullanımı ve Etkisindeki Değişiminin Analizi” başlıklı araştırma projesi 1 Temmuz 2007 ve 30 Haziran 2010 tarihleri arasında 36 aylık bir süre zarfında gerçekleştirilmiştir. Projede, proje yürütücüsü olarak görev yapan Yrd.Doç.Dr. Aykan Erdemir’in yanı sıra proje bursiyeri olarak görev yapan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı doktora öğrencileri İlhan Zeynep Karakılıç ve Görkem Dağdelen de yer almışlardır.

Projenin temel hedefi genelde makro bakış açısıyla ve neoklasik ekonomik çerçevede değerlendirilen işçi döviz olgusuna makro ve mikro perspektifleri birleştiren bütüncül (*holistic*) bir yaklaşımla bakmaktır. Bu amaçla niteliksel bir yöntem tercih edilmiş ve antropoloji ve sosyoloji disiplinlerinin yaklaşımlarından yola çıkarak yorumlayıcı bir çerçeve benimsenmiştir. Ardışık-zamanlı çok-sahalı ve eşleştirilmiş örneklemlerle bir saha araştırması yürütülmüş, göç veren ve göç alan bağlamlarda 140 kişi ile yüz yüze yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Proje araştırmacılarının sahadaki gözlem ve katılımı en az yürüttükleri görüşmeler kadar aydınlatıcı olmuş ve işçi döviz olgusunun farklı bağlamlardaki kültürel mantığının anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Proje, işçi döviz olgusuna mevcut genelgeçer yaklaşımların dışında eleştirel bir yaklaşım getirme amacının yanı sıra, saha araştırmalarının yürütüldüğü Ünlüpnar ve Yağlıdere yerleşimlerinin yerel kalkınmasına katkıda bulunmayı da hedeflemiştir. İşçi döviz aktarımının küresel ekonomide ve özellikle kalkınmakta olan ülkelerin ekonomilerinde oynadığı pozitif rol son yıllarda sıklıkla vurgulanmaktadır. Türkiye gibi yüksek cari açığa ve kırılgan ekonomiye sahip ülkeler için işçi döviz transferlerinin dış ödemeler dengesine ve ekonomik stabiliteye yapabileceği olumlu katkılar vardır. Bu projeye işçi dövizinin hem Ünlüpnar ve Yağlıdere özelinde yerel kalkınmaya hem de Türkiye genelinde ulusal kalkınmaya ne gibi olumlu etkileri olabileceği irdelenmiştir.

Proje raporunda girişin ardından gelen ikinci bölümde kuramsal çerçeve, literatür taraması, araştırma sorusu ve operasyonel tanımları içeren genel bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölüm ise

araştırma yöntemi, evreni ve örneklemini içeren “Gereç ve Yöntem” bölümüdür. Araştırmanın temel bulguları dördüncü bölümde sunulmaktadır. Bu bölümde Ünlümar-Londra ve Yağlıdere-New York göç örnekleri için bulgular ayrı ayrı verilmiştir. Her bir örnek vaka için coğrafi konum ve sosyo-ekonomik koşullar, göç tarihçesi, yerleşim örüntüleri, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler ve ilişki ağları, geleceğe ilişkin görüşler, göçmen gönderisi çeşitleri ve gönderim yolları, işçi dövizini kullanımı, etkisi ve değişimi ayrı ayrı verilmiştir. Dördüncü bölümde her bir örnek kendi içinde değerlendirilirken, beşinci bölümde genel değerlendirme ve karar vericiler için öneriler yer almaktadır. Bu bölümde araştırmanın sınırlılıkları, sahada karşılaşılan zorluklar ve ileride yapılabilecek çalışmalar için öneriler de yer almaktadır.

2. Genel Bilgiler

2.1. Kuramsal Çerçeve ve Literatür Taraması

Bu kısımda öncelikle, yurt dışındaki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları üzerine bilimsel literatür üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Literatür taramasının sonrasında, projenin alan araştırmaları için nasıl bir kavramsal çerçeve ortaya konulduğu tartışılacaktır.

Türkiye yurt dışına işçi göndermeye 1961 yılında Federal Almanya ile yaptığı anlaşma ile başlamıştır. 1964'ten sonra ise, mevcut anlaşmanın kapsamı genişletilmiş ve göçmen işçi sayısı giderek artmıştır. Türkiye, daha sonra, buna benzer anlaşmaları Avusturya, Hollanda, Belçika, Fransa ve İsveç ile de yaparak yurt dışına işçi göçünü yönetmeye çalışmıştır. 1970'lerin ortalarına doğru ekonomik kriz ile birlikte bu ülkeler işçi almayı bırakmış, ancak bu tarihten sonra da aile birleşmesi gibi göçün kendi dinamikleri, Avrupa'ya göç eden insan sayısını arttırmıştır. 2004 yılına gelindiğinde, 3,5 milyon Türk vatandaşı yurt dışında yaşamaktadır (Alper 2005: 33).

Türkiye'de 1960'ların başında işçi gönderimi ile planlı dönemin kalkınma hedefleri çakışmış ve göçmen işçilerin göndermesi beklenen dövizler kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesi için önemli bir kaynak olarak görülmüştür. Literatürdeki araştırmalar da bu yöndedir. Özellikle 1980'lere kadar Albayrak (1974), Arar (1972), Arıtürk (1979), Armaoğlu (1966), Aşkın (1972), Azmaz (1980), Bahşi (1978), Baydar (1978), Birerçin (1966), Ceyhun (1972a, 1972b), Çarıkçı (1978), Çimen (1974), DPT (1970), Egemen (1971), Gülsün (1972), İzmir Ticaret Odası (1966), Karaman (1974), Peker (1972) ve Tunçsiper (1974) işçi dövizlerinin Türkiye'ye kaydırılması, miktarının artırılması ve kalkınmada en etkin şekilde kullanılması üzerine araştırmalar yürütmüşlerdir. Ancak 1980 yılından sonra, Türkiye'nin açık ekonomi modeline geçmesi ve döviz hareketlerinin serbestleşmesiyle işçi dövizleri önemini kaybetmiş, ayrıca Türkiye'nin işçi dövizlerinden beklediği kazancı sağlayamaması da, konunun gözden düşmesine sebep olmuştur. Bu azalmanın nedeni sadece Türkiye'deki gelişmelerin sonucuna bağlamak doğru değildir. Göç edilen ülkelerdeki koşullar ve göçmenlerin konumları da etkili olmuştur. Türkiye'de 1980 sonrası dönemde işçi dövizleri üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, Straubhaar (1986), Aydaş vd. (2004), Alper (2005) ve Yiğit (2005)'in

çalışmalarının makro ekonomik modellere dayanan ve işçi dövizleri ile diğer makro ekonomik değişkenlerin ilişkisini inceleyen eserler olduğu görülür. Bu proje, yukarıdaki literatürde eksikliği hissedilen mikro analizi sosyolojik ve antropolojik yaklaşımlar çerçevesinde sunmayı amaçlamıştır.

İşçi dövizleri Türkiye’de 1960-1980 arası dönemde üzerinde durulmasına ve daha sonra aynı yoğunlukta incelenmemesine rağmen dünyada, özellikle de gelişmekte olan ülkeler açısından hayati bir konudur. İşçi dövizlerinde yaşanan yükselişin doğrudan yabancı yatırımlarda, resmi kalkınma desteklerinde ve dış borçlanmada görülen artıştan çok daha büyük oranlarda gerçekleşmesine paralel olarak literatürde farklı ülkelerin işçi dövizini inceleyen çalışmalar artmıştır. Adams (1991b) Mısır’da, Adams vd. (1992) Pakistan’da, Adelman vd. (1990) Cohen (1999, 2001), Lozano Ascencio (1993) Meksika’da, Goerges (1990) Dominik Cumhuriyeti’nde, Kim (1983, 1986) Kore’de, Knowles vd. (1981) Kenya’da, Oberai vd. (1980) Hindistan’da işçi dövizleri ile kalkınma, refah seviyesi ve kırsal gelişmeyi araştıran çalışmalar yapmışlardır. Bunlar gibi ülke çalışmalarının yanı sıra, Appleyard (1989, 1992), Borjas vd. (1986), Borjas (1994, 1999), Burham vd. (1998), Chandavakar (1980), Dominges Dos Santos vd. (2003), Gammeltoft (2002), Galar vd. (1990), Jones (1998), Lewitt (1998), Rahta (2005), Russel (1992), Stahl (1982), Stahl vd. (1986), Stark vd (1985), Stark vd. (1989), Stark vd. (1986, 1988), Lipton (1980), Taylor (1992, 1999), Taylor vd. (1998), Taylor vd. (1996a, 1996b) gibi işçi dövizleri ve kalkınma ilişkisini daha genel bir bağlamda, hem ekonomik, hem de sosyolojik yönleriyle incelemeyen araştırmalar da vardır. OECD (1994), Dünya Bankası (2006), IMF (Chami vd. 2005) çalışmaları da dünya ekonomisinin gidişatını belirleyen bu kurumların konuya ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Ne var ki, literatürde işçi dövizlerinin göçmen gönderen ülke ekonomisine etkisinin olumlu mu olumsuz mu olduğu konusunda bir fikir birliği yoktur. İşçi dövizlerinin olumsuz etkilerinden bahseden bilim insanları, bu akışların ülkenin dışarıya bağımlılığını arttırdığını (Rhoda vd. 1979; Chimhowu vd. 2003), ülkenin ekonomik istikrarını zedelediğini (Birks vd. 1980; Bracking 2003; Amuendo-Dorantes vd. 2002), büyük bir kısmının yatırıma değil, tüketime harcandığını (Ballard 2001), kalkınmayı olumsuz etkilediğini (Kritz vd. 1981, Chami vd. 2005) ve aile içinde mevcut güç ilişkilerine göre dağıldığı için cinsiyet eşitsizliğini artırdığını (Kothari 2002; Dostie vd. 2002) iddia ederler. Bunlara karşılık bazı bilim insanları da işçi dövizlerinin, hane halkının gelir ve tüketim düzeyini arttırdığı (Azam vd. 2002; Kannan 2002), eğitim ve

sağlık gibi mevcut altyapı hizmetlerinden bu hane halklarının daha etkin bir şekilde faydalanabildiğini (Yang 2003; Edward vd. 2003; Finkle vd. 1982; Keely vd. 1984), yerel altyapıya katkı sağladığını (Ahmed 2000; Alarcon 2002), istihdamı arttırdığını (Puri vd. 1999), işçilerin beşeri sermayelerini yurtdışında çalışarak arttırdığını (Adams vd. 2003) savunurlar. Bu konuları inceleyen daha yeni çalışmalar arasında ise, Acosta vd. (2006), Afolyan (2001), Brown (2006), Conway vd. (1998), Datta vd. (2007), de Haas (2007), Deneulin (2006), Durand vd. (1996), European Central Bank (2006), Glytsos (2002), Hatzipanayotou (1991), Joly (2000), Koç vd. (2004), Koechlin (2007), Lueth vd. (2006), Maimbo vd. (2003), McCormick (2000), Mouhoud vd. (2006), Nyberg-Sorensen (2002), Sander (2003), Sayan (2006), Martin v.d. (2007), Taylor v.d. (2007) ve Vertovec (2004)'in çalışmaları özellikle önemlidir. Bu çalışmalar işçi dövizleri ve kalkınma ilişkisini farklı ve değişken boyutlarıyla incelerler.

Bazı yazarlar işçi dövizlerinin kalkınmayı olumlu etkilediğini öne sürerek, karar vericilere hem göç dinamikleri hem de bunlardan etkilenen işçi döviz dinamikleri üzerine politika tavsiyelerinde bulunurlar. Bazıları işçi dövizlerinin kalkınmayı olumlu ya da olumsuz etkilediği şartları tespit ederek, işçi dövizlerinin nasıl daha verimli kullanılabileceğini araştırırlar. Bazıları ise göçmenlerin ailelerine ya da çeşitli kalkınma projelerini finanse etmek için bankalara göç edilen yerleşim biriminden para göndermesinin göçmenler için çok zor ve ağır şartlarda, düşük ücretlerle çalışmalarına sebep olduğunu iddia eder ve işçi dövizlerinin kalkınma amacıyla kullanılmasını tamamen etik dışı bulurlar. Bunun yanı sıra işçi döviz göndermenin hem göçmenlerin hem de onları gönderen yerleşim yerinde kalan ailelerinin fakirliklerinin sonucu olan bir fakirlikle baş etme stratejisi olduğunu iddia eden yazarlar da vardır. Bir diğer önemli konu ise işçilerin ailelerinden uzun zamanlar boyunca ayrı kalmaları ve döviz göndermeleri sonucunda hem ailelerde hem de işçilerin ayrıldığı topluluklarda ortaya çıkan sosyal farklılaşmalardır. Cinsiyet rollerinde ve işbölümünde, aile içi ilişkilerde ve yerleşim biriminin ekonomik yapısında meydana gelen değişiklikler özellikle yazında önemli yer tutar. Göçmenlerin yurtdışında kurdukları, hem göç gönderen yerleşim biriminin ekonomik kalkınmasını hem de göçmenler ile göçmen olmayanlar arasındaki hemşerilik ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlayan dernekler de yine göç ve işçi döviz yazınında incelenen önemli konulardandır.

Türkiye'nin 1961'den itibaren yurtdışına göçmen işçi göndermesiyle birlikte, göçmenlerin hem Türkiye'deki hem de göçmen kabul eden ülkelerdeki sosyal ve ekonomik etkilerini inceleyen çalışmalar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Abadan-Unat (2002), Martin (1991), Böcker (1995), Castles (1989), Coleman (1987) ve Gökdere (1994) bu süreci özetleyen çalışmalardır. Projenin konusunu oluşturan Yağlıdere ve Ünlüparlı göçmenlerle ilgili çalışmalara baktığımızda, ilk dikkati çeken nokta özellikle sadece Yağlıdere göçmenleri hakkında çalışmaların olmasıdır. Buna sebep olarak ilçede yaşayan insanların büyük bir kısmının geleceklerini A.B.D.'ye göç etmeye bağlaması ve neredeyse her haneden en az bir kişinin A.B.D.'de yaşıyor olması gösterilebilir (Güler 2002). Dicarlo'nun çalışması (2001) Yağlıderelilerin A.B.D.'ye nasıl göç ettiklerini, nasıl yerleştiklerini ve yeni yerleştikleri bir ülkede kırsal ilişkilerini nasıl devam ettirdiklerini incelerken, Güler'in çalışmaları (2000, 2002, 2004) göçmenlerin aile yapıları, ekonomik uyumları ve çalışma koşullarına ilişkin bulguları içermektedir. Sadece Yağlıdereliler hakkında yapılan çalışmaların yanında, A.B.D.'de yaşayan diğer Türk göçmenlere ilişkin araştırmalar da vardır. Kaya (2005, 2004), Kılıç (2004) ve Micallef (2004) bu çalışmalara örneklerdir. Kaya ve Micallef'in çalışmaları göçmenlerin yeni kimlik biçimlerinin göç sürecinden etkilenmelerini ve Türk-Amerikan (*Turkish-American*) kimliğinin oluşmasını incelerken, Kılıç'ın çalışması A.B.D.'deki ve Almanya'daki Türk göçmenlerin örgütlenmelerini karşılaştırmalı olarak inceler. A.B.D.'deki göçmenler üzerine çalışmalar olduğu gibi, sadece Ünlüparlı göçmenleri incelememekle birlikte Londra'daki Türk göçmenler üzerine de incelemeler vardır. Aksoy (2006), Atay (2006), Bhatti (1981), Cook vd. (2001), Erbaş (1997, 2004), Erdemir (2005), Hoggart vd. (2000), Küçükcan (2004), Pattison (2004) ve Yılmaz (2004)'ın incelemeleri bu çalışmalara örnektir. Bu çalışmalar genellikle göçmenlerin kültürel değişimlerini ve yeni kimlikler edinmelerini inceleyen çalışmalardır.

Ne var ki, söz konusu göçmenlerin ya da Türkiye'den göç etmiş belirli bir göçmen grubunun tasarruflarının Türkiye'ye gönderilmesi, bu tasarrufların kullanıldıkları yerler ve bunların geride kalan hane halkına etkisini araştıran güncel çalışmalar mevcut değildir. Bu araştırma projesiyle literatürdeki bu boşluğun da doldurması öngörülmüştür. Sonuç olarak, Türkiye'deki işçi dövizleri ve etkilerinin yerel düzeyde incelenmesinin, hem yukarıdaki literatüre önemli bir katkı sağlayacağı hem de Türkiye'deki politika yapıcılara alınacak önlemler konusunda yol gösterici olacağı umulmaktadır.

Yakın zamanda, işçi döviz aktarımı yazınında yeni kavramsal ve metodolojik yaklaşımlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu kısımda, son yıllarda “ulusaşırı göç çalışmaları” adı altında kavramsallaştırılan çalışmaların işçi dövizleri yazınına hangi noktalarda katkı yaptığına değinilecektir. Uluslararası göç çalışmaları, özellikle 1980’lerden itibaren ortaya çıkan göç dinamiklerini anlamak için yeni kavramsal ve metodolojik yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalar, uluslararası göçün sadece iki ülke arasındaki dinamiklerle anlaşılabilir bir olgu olmadığını, farklı ülkeleri kapsayan ve göçmenlerin aktif olarak ürettikleri ‘ulusaşırı toplumsal alanlar’ üzerinden anlaşılması gerektiğini ortaya koymuşlardır (Rouse, 1991; Basch ve arkadaşları, 1994). Buna göre, yeni göç süreçlerinin, ulusal sınırları analiz birimleri olarak kabul eden yaklaşımlarla anlaşılamayacağı savunulmuştur (Glick Schiller ve diğerleri, 1992). 1990’lı yılların başlarında öne sürülen bu tezler, başka çalışmalarca da geliştirilmiş, ulusaşırı bağlar, göçmenlerin ulusaşırı aktiviteleri (Portes et al., 1999), sürekli yeniden üretilen ‘ulusaşırı sosyal oluşumlar’ (Vertovec, 2001; Smith ve Guarnizo, 1998) ve ‘ulusaşırı mekanlar’ (Featherstone, 2007) olarak kavramsallaştırılmıştır.

Bu proje açısından yukarıdaki çalışmalar, göç gönderen yerleşim yerleriyle göç alan yerler arasındaki ilişkilerin döviz aktarımı dışındaki boyutlarına dikkat çekmelerinden dolayı önemli görülmektedir. Ayrıca bu çalışmalar, ulusaşırı ilişkilerin incelenmesinde antropoloji disiplininin beslenen yeni metodolojik yaklaşımlar sunmaktadır (Kearney, 1995). Kayıt altına alınamayan yollardan yapılan işçi döviz aktarımının önemi (Pieke v.d., 2007) ve bu dövizlerin farklı kullanım alanları (Airola, 2007) birçok çalışmada vurgulanmıştır (Ballard, 2001). Guarnizo (2003) ise, göçmenlerin geldikleri ülke ile ilişkilerini işçi dövizlerine indirgeyen yaklaşımların ötesinde, ekonomik olmayan ilişkilerin de inceleme konusu yapılması gerektiğini belirtir. Bu yaklaşımda, başka ülkelerde yaşayan göçmenlerin geldikleri yerlerle ilişkileri, hem mal, hizmet ve teknik beceri gibi aktarımlar hem de maddi olmayan kültürel etkileşimler üzerinden analiz konusu olmaktadır. Ayrıca, farklı ülkelerde yaşayan akrabalar arasındaki, mektup, telefon ve internet üzerinden kurulan ilişkilere dikkat çeken çalışmalar vardır (Burholt, 2004; Wilding, 2006). Bazı araştırmalar ise, göçmenlerin kurduğu ulusaşırı alanların devletlerce nasıl kontrol edilmeye çalışıldığına odaklanmaktadır (Goldring, 2001).

Uluslararası göçmenlerin işçi dövizini gönderme davranışlarını anlamaya yönelik çalışmalarda en sık sorulan sorulardan biri, “Göçmenleri kendi ülkelerine para göndermelerine ne gibi faktörler motive etmektedir?” olmaktadır. Clark ve Drinkwater’ın (2001) çalışmasında bu soru, makro ekonomik faktörlerin göçmenlerin davranışlarındaki etkileri üzerinden cevaplandırılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda, göçmenlerin kendi çıkarlarını düşünmeden geldikleri bölgede yaşayan insanlara özgeci (*altruism*) bir tutumla mı para gönderdikleri, yoksa kendi çıkarlarını düşünerek gönderdikleri paranın dolaylı yoldan kendilerine fayda getireceğini düşünerek karşılıklılığa dayanan bir amaçla (*exchange*) mı para gönderdikleri sorusu sorulmaktadır. Bu sorunun kesin bir karşılığı verilmemektedir. Ayrıca bu çalışmada işçi dövizini davranışını etkileyen bazı faktörler tartışmaya açılmaktadır. Örneğin gelinen ülkeyle kurulan sosyal bağların yoğunluğu, geri dönüş düşüncesinin olup olmaması, göçmen gruba ait olan bazı normların varlığı ve göçmen hanelerin büyüklüğünün işçi dövizini gönderme davranışlarını etkilediği iddia edilmektedir. Fakat bu faktörlerin işçi dövizini davranışını nasıl etkilediğine dair ayrıntılı bir analiz sunulmamaktadır.

Amuedo-Dorantes ve Pozo’un (2006) çalışmasında ise, işçi dövizlerini etkileyen birçok faktör arasında özellikle sigorta motivasyonu (*insurance motive*) üzerinde durulmaktadır. İşçi dövizini gönderme davranışını önemli oranda etkilediği iddia edilen bu saik şu şekilde açıklanmaktadır: Uluslararası göçmenler, geleceklerini güvence altına almak için hem göç ettikleri ülkede hem de geldikleri ülkedeki farklı yatırım alanlarında belirli tercihler yapmakta ve bu yatırım alanlarından kendileri için en kârlı olana yönelmektedirler. Örneğin bir göçmen, göç ettiği ülkedeki işini kaybetme olasılığına karşı, geldiği ülkeden gayrimenkule yatırım yapabilmektedir. Benzer bir düşünceyle aynı göçmen göç ettiği ülkedeki emeklilik yaşının yüksek olmasından dolayı geldiği ülkenin sosyal güvenlik sistemini kayıtlı olmayı sürdürebilmektedir.

İşçi dövizini gönderme davranışlarını etkileyen faktörler üzere bilimsel yazını inceledikleri makalelerinde Hagen-Zanker ve Siegel (2007b), bu faktörleri bir tablo halinde sunmaktadırlar. Bu tabloya göre, öncelikle belirli sosyo-ekonomik faktörlerin önemi ortaya konulmakta. Göçmen ailesinin gelirinin, ailenin kaç kişiden oluştuğunun, göçmenin hayatındaki olası risklerin, göçmenin eğitim düzeyinin ve göçmenin geri dönmek konusundaki düşüncelerinin, göçmenlerin ne tür amaçlarla işçi dövizini gönderdiklerini

etkilediği vurgulanmaktadır. Bu sosyo-ekonomik özelliklerle etkileşim halinde olan beş ayrı motivasyon sunulmaktadır: Saf özgecilik (*pure altruism*), sadece kendi çıkarını düşünmek (*pure self-interest*), toplu bir şekilde güvence arayışı (*co-insurance*), alınmış olan kredinin geri ödenmesi (*loan repayment*) ve mübadele saiki (*exchange motive*). Yukarıda söylediğimiz sosyo-ekonomik özellikler her bir motivasyonu farklı şekillerde etkilemektedir. Hagen-Zanker ve Siegel (2007a) bir başka çalışmalarında işçi döviz gönderme davranışını etkileyen bu saikleri teorik düzeyde ayrıştırabilmelerine rağmen gerçek hayatta bu saiklerin birbirleriyle iç içe olabileceklerine dikkat çekmektedirler. Bilimsel kavramların çoğu zaman göçmenlerin işçi döviz gönderme davranışlarını kavramakta yetersiz kalabildiğini eklemektedirler. Benzer bir şekilde Goldring (2003), işçi döviz gönderme davranışlarını anlamaya çalışan bilimsel yazının bu olgunun birçok boyutunu tartışma dışında bıraktığını belirtmektedir. Goldring çalışmasında, işçi dövizlerinin ekonomik olmayan boyutlarını tartışmaktadır. Goldring (2003), işçi dövizlerinin gönderilmesinin sadece ekonomik bir anlamı olmadığını, bu anlam kadar önemli sosyal ve siyasi boyutlarının olabileceğini belirtmektedir. Ekonomik anlamıyla işçi dövizlerinin yanında işçi dövizlerinin sosyal içeriğinin de önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, işçi dövizlerinin ekonomik içeriğinin sadece gönderilen para ile değil, bunun ötesindeki ekonomik boyutlarıyla da incelenmesi gerektiğini söylemektedir. Örneğin göçmen işçilerin gelecek için biriktirdikleri maddi varlıkları da işçi döviz kategorisi içinde anlamaya çalışır.

Kaufmann (2007) ise çalışmasında göç yoğunluğu (*migration intensity*) kavramını geliştirir ve bu kavramı göçmenlerin bağlantılarının ve ilişkilerinin göç veren yerden göç alan yere doğru kayması şeklinde tanımlar. Yazar makalesinde göçmenlerin göç yoğunluğunu ölçmek için göçmenlerin gönderdikleri işçi dövizleri, göç örüntüleri ve göç veren yere yaptıkları fiziksel, sosyal ve beşeri kapital üzerinden bir indeks belirler. Buna göre, bu değişkenlerin değerleri düşük ise göç yoğunluğu az, çok ise yüksek olur. Göç yoğunluğunun az olması göçmenlerin göç veren yere bağlılıklarını gösterirken, göç alan yere de uyum sağlayamadıklarını gösterir. Yazara göre göç veren ülkeler düşük göç yoğunluğunu tercih eder, çünkü böylece bu ülkeye dönük hem pozitif finansal para akışı olur hem de dış göçün yarattığı beşeri kapital kaybı dengelenebilir.

Osili (2004) ise makalesinde A.B.D.'de yaşayan Nijeryalı göçmenlere dair bir veri seti üzerinden göçmenlerin göç veren ülkede yaptıkları ev yatırımını inceler. Yazar göçmenlerin

ev yatırımlarını standart yatırım modelinin yanında üç alternatif modelle daha açıklamaya çalışır. Bunlar, ev yatırımını ailelerin amaçları üzerinden açıklayan bir model, bu yatırımın göç veren topluma üyeliğini garanti altına almak olduğunu iddia eden bir model ve bu yatırımı özgecilik motifi ile açıklayan modellerdir. Osili (2004) istatistikî analizlerden sonra göçmenlerin yaş, akrabalık bağları, ailelerinden kalan çiftliklerinin olup olmaması ve göçmenlerin ekonomik gücü gibi özelliklerinin ev yatırımında belirleyici faktörler olduğunu bulur. Yazar incelediği diğer alternatif analiz yöntemlerinde ise, göç veren topluma üyeliğin devam ettirilmesi ve orada bir ev sahibi olmanın toplumun diğer üyelerine bir işaret olarak algılanmasının ev yatırımı konusunda karar vermede önemli olduğunu belirtir. Bu kararın zamanı ise hem makro ekonomik dalgalanmalara hem de göç veren yerin özelliklerine bağlıdır.

Brown (2007)'ın makalesi işçi dövizlerinin büyüklüğü ve niteliği üzerine bir incelemeyle açılır; sonrasında ise, gayri-resmi yolların öneminden ve göçmenlerin finansal konulardaki bilgisizliğinden ayrıntılarıyla bahsedilir. İşçi dövizlerinin göç veren ülkenin kalkınmasında ne kadar önemli olduğu, göç veren ülkenin yaşadığı makro-ekonomik krizleri hafifletmedeki payı ve aileler tarafından bir güvenlik ağı olarak görüldüğünden bahsedilir. Bundan sonra ise göçmenlerin neden döviz gönderdiğini incelenir. Burada incelenen motifler, özgeci motif, bencil motif ve sigorta motifleridir. Daha sonra ise işçi dövizleri ile kalkınma arasındaki ilişki incelenir. Burada işçi dövizlerinin göç veren ülkenin mali dengelerini iyileştirdiği ve bir kaldıraç gibi bu ülkenin büyüme potansiyelini artırdığını iddia edilir. Sonuç olarak, yazar, aslında işçi dövizlerinin kalkınmaya etkisinin, olumlu etkilerini artıracak, destekleyici makro ekonomik politikalarla artırılabilceğini söyler.

Sana (2005) ise makalesinde sosyal statü ile entegrasyonun işçi dövizleri üzerindeki etkisini inceler. İşçi dövizini göndermeyi ulus-ötesi bir uygulama olarak gören Sana (2005), işçi dövizlerini, göçmenin göç veren yerdeki topluluğa üye kalmak için ödediği bir ücret olarak görür. Sana'nın (2005) statü hipotezi, ulus-ötesi bağlantıların statü kaybına bir cevap olarak gelişmesinden yola çıkarak, sosyal statüdeki artışla işçi dövizleri arasında negatif bir bağlantı kurar. Göçmen entegrasyonu genellikle statü artışı gerektirdiği için, Sana'ya (2005) göre bu hipotez asimilasyonist modelle de uyumludur. Ayrıca, statü hipotezi, göçmen veren hane halklarının göç ile risklerini çeşitlendirdiğini iddia eden işgücü göçünün yeni ekonomisi (*new*

economic of labour migration) ile de uyumludur. Sana (2005) hipotezini test etmek için A.B.D.'de yaşayan Meksikalı göçmenlerle ilgili veriyi kullanmıştır. Sonuç olarak, statü hipotezini doğrudan değil ama dolaylı olarak destekleyen sonuçlara ulaşmıştır. Örneğin yazar bir erkek işçinin, eşinin de çalışmaya başlamasıyla statü kaybına uğradığını varsayar ve bu yaptığı analizde gönderilen işçi dövizini etkilemez. Ama ev inşası, hukuki durum ve İngilizce bilgisi gibi faktörler incelendiğinde statü hipotezi desteklenir. Yazara göre bunun iki önemli sonucu vardır. Birincisi, ulus-ötesi pratiklerin göçmenler için farklı bir entegrasyon yolu olduğunu savunan fikir gözden geçirilmelidir. İkinci olarak, statü hipotezi ekonomik teorinin göç teorisi için ne kadar önemli olduğunu gösterir, bu yüzden, ona göre, bundan sonra göç teorisi ekonomik yazına daha çok yer ayırmalıdır.

Yukarıda tartıştığımız kalkınma ve göç arasında ilişkiye dair literatürdeki tartışmaları toparlamak gerekirse, işçi dövizleri ve kalkınma arasındaki ilişkiye dair bilimsel çalışmaların genel olarak iki yoldan sürdürüldüğünü söyleyebiliriz. Birinci gruptaki çalışmalarda, alan çalışmalardan elde edilen ampirik bilgilerin ön planda olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıdaki kısımlarda bu tarz çalışmalardan örnekler görülebilir. Bu kısmın geri kalanında ise, son bir yıl içinde konu üstüne yazılmış ve konuyu teorik açıdan inceleyen iki makaleden bahsedilecektir.

De Haas (2010), makalesinde bir anlamda son 40 yılın göç ve kalkınma üstüne bilimsel yazınının bir muhasebesini yapmaktadır. De Haas (2010) öncelikle, uluslararası göçün gelişmekte olan ülkelere etkilerini inceleyen bilimsel yazında 1960'lardaki kalkınmacı iyimserliğin, 1970'lar ve 1980'lerde yerini olumsuz (kötümser) görüşlere bıraktığını, 1990'lar ve 2000'li yıllarda ise olumlu (iyimser) bakışların tekrar hâkim olduğu tespitini yapmaktadır. Ona göre, uluslararası göçün sonucunda ortaya çıkan işçi dövizleri olgusunun gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına etkilerini bu tarz basitleştirici yaklaşımlarla anlaşılamaz. Bunun yerine, bu olgusunun karmaşık ve heterojen yapısının nasıl oluştuğunun hem yapısal faktörlerin hem de aktörün rollerinin beraber incelenerek anlaşılması gerekmektedir. Bu tarz bir incelemede, göç ve kalkınma arasındaki ilişkide göç sürecinin “nedenleri” ve “sonuçları” bir arada ele alınmalı, çünkü bir bölgedeki kalkınma sorunu ile ilişkili olarak başlayan göç süreci bir süre sonra o bölgenin kalkınmasını bir şekilde etkilemektedir. Bundan daha önemlisi, uluslararası göç sürecinin, bölgesel süreçlerin ötesinde, ulusal ve küresel süreçlerin etkileriyle birlikte, genel bağlamların (*contextuality*) ışığında değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. De

Haas (2010) bu tarz bir yaklaşımda, göç ve kalkınma arasındaki ilişkinin sosyal kuramdaki gelişmelerden yararlanması gerektiğini de eklemektedir.

Göç ve kalkınma olgusuna iyimser olarak yaklaşan kuramlar daha çok neo-klasik ekonomik teorilerden beslenmektedirler. Bu görüşü benimseyen birçok bilim insanı, gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere gelen göçmenlerin gönderdikleri işçi dövizlerinin geride bıraktıkları ülkelerin “dengeli büyüme” gerçekleştirmelerinde faydası olacağını savunmuşlardır. Bu göçün iki grup ülke arasında fiyat eşitlenmesine ayrıca döviz açıklarının kapanmasında faydası olacağını düşünmüşlerdir. Yurtdışındaki işçilerin ülke kalkınması bir beklenti olması gelişmekte olan yöneticileri için de olağan bir durumdur. Konuyla ilgili kötümser görüşler ise daha çok 1960’lı yılların sonlarından itibaren geliştirilen tarihselci-yapısal bir yaklaşımı savunan bağımlılık teorisyenlerine dayanmaktadır. Bu teorilere göre, gelişmiş ülkelere göç, bu ülkelerle gelişmekte olan ülkelerle olan kalkınma açısından mesafelerin artmasına neden olacaktır. Bu göç sonucunda, yetişmiş insan gücünü gelişmiş ülkelere kaptırmaya (*brain drain*) başlayan gelişmekte olan ülkeler, işçi dövizlerinin genellikle günlük tüketim malzemelerine veya gösterişli tüketim nesnelere (*conspicuous consumption*) harcanması sonucunda göçten kalkınma adına pek yararlanamayacaklardır. Ayrıca, göç veren bölgelerin ekonomisi nüfusun azalması sonucunda daha da fazla gerileme içine girecektir.

Tekrarlarsak, De Haas (2010) yukarıda kısaca açıkladığımız kötümser ve iyimser teorilerin göç ve kalkınma arasındaki ilişkinin heterojen ve karmaşık dinamiklerini açıklayamadığını düşünmektedir. Bunun yerine, de Haas (2010) çoğulcu (*pluralistic*) ve melez (*hybrid*) yaklaşımların hâkim olduğu teorileri önermektedir. Örneğin “emek göçünün yeni ekonomisi” olarak adlandırılan teoriler göç sürecinin kalkınmayla ilişkisini hane halklarının farklı stratejiler kullanarak riskleri nasıl azalttığı üzerinden anlamaya çalışır. Yine bu tarz teorilerde hane halklarının yaşam stratejileri ve aktör olarak verdikleri kararlar incelenir. Bu teorilere dayanılarak yapılan araştırmalar, hane halklarının ötesindeki sosyal ağların incelenmesinin önemini ortaya koymuşlardır. Göç ve kalkınma arasındaki ilişkiyi “ulusaşırı teorilerin” perspektifinden değerlendiren yaklaşımlar ise, hane halklarının ulusaşırı bir bağlamda stratejilerini inceleyerek, göç edilen ülkeye entegrasyon ile geride bırakılan ülkeyle ilişkiler arasındaki ilişkiyi negatif gören teorilerden farklılaşmaktadır. Böylelikle, göçmen ailelerin

zaman geçtikçe geldikleri ülkenin kalkınmasına nasıl etki edecekleri kolay cevaplanır bir soru olmaktan çıkmaktadır. Bütün bu tartışmaların sonucunda de Haas (2010), göç ve kalkınmanın arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu, bir değişkenin sürekli diğerini belirlediği bir durumun olmadığını vurgulamaktadır. Ayrıca, sadece uluslararası göçmenlerin yardımıyla kalkınmanın mümkün olmadığını sonucuna varmaktadır.

Yakın zamanda göç ve kalkınma arasındaki ilişkiyi teorik bir perspektiften incelemiş olan Portes (2009), bu konuda var olan farklı teorilerden belli uzlaşmalar çıkartmaya çalışmaktadır. Böylesine yeni bir perspektif için üç olgunun birbirinden ayrılması gerektiğini belirtmektedir: i) Göçmenlerin insani ve eğitimsel sermayeleri, ii) göç ettikleri ülkelerde kaldıkları süreler, iii) yapısal önemde olan değişimler. Portes (2009) yukarıdaki değişkenlere dayanarak bir tipoloji oluşturmuştur. Tipoloji oluşturulurken, dünyanın değişik ülkelerinde yapılmış olan ampirik çalışmalardan da yararlanmıştı. Bu tipolojiye göre, hem vasıflı göçmenlerin hem de vasıfsız göçmenlerin kısa süreli (geçici) göçleri genellikle geldikleri ülkenin kalkınmasında olumlu bir katkı sağlamaktadır. Uzun süreli kalıcı göçler için ise kalkınma açısından sonuçları göçmenlerin vasıf durumuna göre değişmektedir. Örneğin, Portes'e (2009) göre, gelişmiş ülkelere uzun süreli göç etmiş olan vasıflı göçmenlerin geldikleri ülkelere kalkınma açısından etkileri üzerine genellemeler yapmak zordur. Bu tarz göçün değişik bağlamlarda, karmaşık etkileri olabilir. Portes'in (2009) değerlendirdiği son kategori, projemizin de bir anlamda konusunu oluşturan, vasıfsız göçmenlerin uzun süreli göçüdür. Bu tarz göç süreçleri genellikle kalkınma açısından olumlu sonuçlar doğurmamaktadır ve dört temel sonuç yaratmaktadır. Öncelikle bu tarz göçler, gelişmekte olan ülkelerde belirli bölgelerin nüfuslarının azalmasıyla sonuçlanabilmektedir. İkinci olarak, uzun vadede, göçmenlerin gönderdikleri işçi dövizlerinde bir düşüş olmaktadır. Üçüncü olarak, göçmenlerden sonra gelen kuşaklarda, ebeveynlerinin geldikleri ülkelerle olan bağlarının azalmasıyla birlikte, yaşanan topluma asimilasyon görülebilmektedir. Bir diğer dördüncü sonuç ise, bir anlamda kalkınmaya olumlu etkisinin olduğu söylenebilir. Buna göre, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik durumlarını düzelteren göçmenlerden bazıları, sosyal, politik ve ekonomik nedenlerle geride bıraktıkları ülkelerle ulusötesi bağlantılara girebilmektedirler. Bu durum, belirli yerel alanların kalkınma yönünde adım atmasına neden olabilmektedir. Yukarıdaki sonuçlar, projenin alan çalışmasının sonuçlarıyla da birçok alanda benzerlikler göstermektedir.

2.2. Araştırma Sorusu ve Araştırmanın Amacı

2.2.1. Araştırma Sorusu

Bu projede, göçmen dövizinin aktarımı, kullanımı ve etkisi Giresun'un Yağlıdere ilçesinden New York'a ve Gümüşhane'nin Ünlüınar beldesinden Londra'ya zincirleme göç sürecinde son yirmi yıl içinde yerleşen göçmenler örneğinde incelenmiştir. Araştırmanın temel sorusu işçi dövizini (veya işçi gönderisi) aktarımı, kullanımı ve etkisini mikro düzeyde şekillendiren temel değişkenlerin belirlenerek bu değişkenlerin işçi dövizine ilişkin davranışlara etkisinin incelenmesidir. Proje kapsamında bu yerleşim birimlerinin seçilmesinin çeşitli sebepleri vardır. Ağırlıklı olarak tarımsal ekonomiye dayanan bu iki yerleşimde de kişi başına düşen gelir seviyesi Türkiye ortalamasına göre düşüktür. Bu tarz bir sosyo-ekonomik yapı, iki yerleşim bölgesini de tarihsel olarak göç veren yerler haline getirmiştir. Bu zincirleme göç olgusu, özellikle 1980'lerin sonuna doğru hız kazanmıştır. Bu son göç dalgası göçmen politikaları çok farklı olan fakat her ikisinde de İngilizce konuşulan, Anglo-Sakson ülkelere yönelmiş ve buralarda göçmenler ağırlıklı olarak hizmet sektöründe çalışmaya başlamışlardır. 2000'li yıllara gelindiğinde her iki yerleşimin de işçi dövizleri sayesinde büyük değişiklikler yaşamaya başladığı gözlemlenmiştir. Ne var ki, bu konuda ayrıntılı ve bütüncül çalışmalar sınırlıdır.

Bu bağlamda bu proje sayesinde, gerek göçmenlerin döviz aktarımlarında makro-ekonomik faktörlerin yanı sıra etkili olan sosyolojik ve antropolojik mikro etkiler anlaşılmasına çalışılmış gerek de işçi dövizinin kullanım biçimlerinin bölgesel kalkınmada ve sosyo-ekonomik ve kültürel yapının dönüşümünde yarattığı etkiler ölçülmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ardışık-zamanlı çok-sahalı ve eşleştirilmiş örneklemlerle araştırma yürütülmüş, göç alan ve veren bağlamlarda gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler yoluyla genel örüntüler belirlenmiştir. Bu süreçte hem mikro ve makro faktörlerin tamamlayıcılığı temelinde tasarlanmış hem de karşılaştırmalı yaklaşımın benimsendiği bütüncül bir çerçeveye bağlı kalmıştır. Araştırma boyunca aşağıdaki sorular ekseninde işçi dövizini ve gönderisi olgusu incelenmiştir:

- Göçmenlerin kayıtlı ve kayıt dışı döviz gönderme davranışları nelerdir ve zaman içinde nasıl değişmiştir?

- Göçmenlerin döviz gönderme davranışlarını ve bu davranışlardaki değişimleri belirleyen temel değişkenler nelerdir? Bu değişkenlerin etkileri ne düzeydedir?
- Göçmenlerin, işçi döviz aktarım davranışlarını belirlediğine inanılan makro-ekonomik gelişmelerden haberdarlık düzeyi nedir? Haberdar oldukları gelişmeler onların tutumlarında ne gibi değişiklikler yaratmaktadır?
- Göçmenler döviz dışında ne gibi transferler yapmaktadır? Bu transferlerin döviz aktarımı üzerindeki etkisi nedir?
- Döviz gönderme kararı bir aile stratejisi olarak birlikte alınan bir karar mıdır, yoksa bireysel olarak alınan bir karar mıdır?
- Göçmenlerin ekonomik entegrasyon süreçlerinin döviz aktarma davranışlarındaki etkisi nedir? Göçmenler göç ettiklerinde sahip oldukları sosyal ve ekonomik sermaye onların ekonomik entegrasyon süreçlerini nasıl etkilemektedir?
- Göçmenlerin memleketleri dışında Türkiye’de diğer yerleşim yerlerinde ve diğer ülkelerdeki kişilerle kurdukları bağlar döviz transferlerini ne şekilde etkilemektedir?
- Döviz aktarılan yerleşim birimlerinde, bu dövizleri kimler hangi alanlarda ve hangi amaçlarla kullanmaktadır?
- Göç veren yerleşimlerdeki koşullar, tutumlar ve davranışlar döviz aktarımını ne şekilde etkilemektedir?
- Dövizin yatırım ya da tüketime yönlendirilmesine etki eden faktörler nelerdir?
- Gönderilen dövizlerin yatırıma dönüşmesinin önünde engel olduğu düşünülen etkenler nelerdir? Gönderilen dövizlerin yatırıma dönüşümü destekleyeceğine inanılan kurumsal politikalar nelerdir?

2.2.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amaçlarını ise şu şekilde özetlenebilir: Dünya Bankası verilerine göre, 2002 yılında Türkiye, 1,9 milyar dolar ile işçi dövizleri sıralamasında tüm gelişmekte olan ülkeler arasında 17. sırada yer almıştır. Oysa Türkiye aynı sıralamada 1980’de üçüncü, 1990’da ikinci, 2000’de ise dördüncü sırada yer almaktaydı (Alper 2005). 1998 yılında tavan yaparak 5,4 milyar dolara ulaşan işçi dövizleri kazançları, Türkiye’nin kullanmakta çok yetersiz kaldığı büyük bir potansiyelin varlığına işaret etmektedir (Martin vd. 2001:598). Türkiye’deki son yılların azalma eğiliminin tersine, 2006 yılında dünyadaki işçi dövizleri 286 milyar dolara ulaşmış, işçi dövizlerinde yaşanan yükseliş, doğrudan yabancı yatırımlarda, resmi kalkınma desteklerinde ve dış borçlanmada görülen artıştan çok daha büyük oranlarda gerçekleşmiştir. 2006 yılında Meksika, Hindistan ve Çin’in 20 milyar doları aşan miktarlarda işçi dövizleri girdisi sağlaması, Türkiye’nin de iyi tasarlanmış ve uygulamaya konulmuş politikalarla ekonomik kırılganlığın önemli nedenlerinden birisi olarak gösterilen cari açığın finansmanını işçi dövizleriyle gerçekleştirebileceğini düşündürmektedir. Yine 2006 yılında işçi dövizlerinin GSYİH’e oranının Lübnan’da %25,8, Filipinler’de %15,2, Fas’ta %10,1 ve Bangladeş’te %8’e ulaşması, 2003 yılında %2 ile yetinen Türkiye’nin kullanamadığı potansiyelin büyüklüğünü bir kez daha göstermektedir. Bu proje, sonuç olarak, Türkiye ekonomisinin yapısal dönüşümü, cari açığın kapanması ve bölgesel kalkınmanın hızlanması sürecine katkıda bulunmak için politika tasarlama ve uygulama sürecinde gereksinim duyulabilecek verileri ve bulguları derlemeyi amaçlamıştır.

Bu bağlamda, bu araştırma projesinin birincil amacı, işçi dövizinin aktarımı, kullanımı ve etkisinde yaşanan değişimi Türkiye’den A.B.D. ve İngiltere’ye göç etmiş topluluklar örneğinde sorgulamak olmuştur. Yağlıdere’den New York’a ve Ünlüpınar’dan Londra’ya gerçekleşen zincirleme göç örnekleri üzerinden işçi dövizleri aktarımı, kullanımı ve etkisini mikro düzeyde şekillendiren temel değişkenleri belirlenerek bu değişkenlerin işçi dövizleri olgusu üzerindeki etkisi niteliksel yöntemler kullanılarak incelenmiştir. Mikro faktörlerin literatürde ağırlıklı olarak çalışılan ekonomi politikaları, dış politika ve siyasal konjonktür gibi makro düzeydeki faktörlerle nasıl bir etkileşim içinde olduğu anlaşılmasına çalışılmıştır. Göçmenlerin döviz transfer davranışlarını etkileyen değişkenler ve transfer edilen kaynakların

yerel etkileri ekonomik, toplumsal ve kültürel açılardan araştırılmıştır. Bu süreçte ulusaşırı karşılıklı ilişkilerin etkilerini de ayrıntılı olarak belirleyebilmek için bu proje çerçevesinde geliştirilmiş olan ardışık zamanlı çok-sahalı ve eşleştirilmiş örneklemlerle araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Türkiye üzerine göç literatüründe 1980 sonrası dönemde işçi dövizleri üzerine mikro bakış açısını kullanan çalışmalar oldukça azdır. Yine aynı şekilde Türkiye’den İngiltere ve A.B.D.’ye göç konusu Avrupa’nın diğer ülkelerine göçe oranla çok daha az çalışılmıştır. Projenin ikincil amacı, ulusal ve uluslararası konferanslarda sunulacak bildirimler, uluslararası endekslerce taranan dergilerde yayınlanacak İngilizce makaleler ve Türkçe yayınlanacak bir kitap yoluyla araştırma sonuçlarının gerek diğer bilim insanlarına gerek karar vericilere ve politika yapıcılara iletilmesidir. Farklı mecralarda farklı hedef kitlelere yönelik olarak gerçekleştirilecek bilimsel yayınlar projenin kısa vadedeki en önemli çıktısıdır. Projenin kuramsal ve yöntembilimsel açımlarının yalnızca Türkiye’den göç ve Türkiye’ye işçi dövizini aktarımını çalışan bilim insanları için değil aynı zamanda uluslararası göç üzerine çalışan diğer bilim insanları için de yol gösterici olması düşünülmüştür. Diğer yandan da, araştırma sürecinde derlenen bilgilerden oluşturulan veritabanının orta vadede yapılacak benzer projeler için karşılaştırmalı ve boylamsal (*longitudinal*) çalışma olanağı sunacağı öngörülmektedir. Son olarak da, uzun vadede, projenin bulgularından faydalanılarak tasarlanmış ve uygulamaya geçirilmiş politikalar aracılığıyla Türkiye ekonomisinin yapısal dönüşümü, cari açığın kapanması ve bölgesel kalkınmanın hızlanması sürecine katkıda bulunulması hedeflenmiştir.

2.3. Tanımlar

Bu çalışmada sıklıkla kullanılan iki kavram olmuştur: “işçi gönderisi” ve “yatırım” kavramları. Her iki kavram da ekonomik yazından kaynağını almaktadır. Ancak, projenin alan çalışmasından sonra, bu kavramlar göçmenlerin davranışlarını daha iyi anlamak ve kavramsallaştırmak için genişletildi. Aşağıda bu kavramların farklı kullanımları ve projede kullanılan kavramsallaştırmaları yer almaktadır.

İşçi dövizini (*workers’ remittance*) Uluslararası Para Fonu (IMF) bünyesinde yazılan bir çalışma raporuna göre “uluslararası göçmenlerin geldikleri ülkede kalan aile bireyelerine

gönderdikleri transferlerdir” (Barajas, 2009). Bu kısa tanımın da işaret ettiği gibi, genel olarak, IMF ya da Dünya Bankası gibi kuruluşlar göçmenlerin yasal yollar çerçevesinde ailelerine gönderdikleri parasal transferlerini işçi dövizini olarak tanımlar. Böylece işçi dövizini kavramı bankacılık sistemi içerisinde ölçülebilecek ve çalışılabilecek bir kavram olarak ortaya çıkar. Fakat bu çeşit bir tanımlama emeklileri, geldikleri ülkenin dışında üçüncü bir ülkeye para gönderen göçmenleri ve de kısa süreli göç eden göçmenleri kapsamamaktadır. Son yıllarda, uluslararası kuruluşlar, işçi dövizini tanımlama yerine, “kişisel döviz gönderimi” (*personal remittance*) gibi tanımlar kullanmakta ve başka bir ülke yaşayan göçmenleri hepsini kapsayıcı tanımlamalar yapmaktadırlar (IMF Committee on Balance of Payments Statistic, 2006:3). Böyle etkili kuruluşların işçi dövizini bu biçimde tanımlamaları, akademik yazını da etkilemiş ve özellikle makro ekonomi çerçevesinde hem diğer ülkeler için hem de Türkiye için yapılan pek çok çalışma bu tanımlama kullanmıştır (Brown, 1997; Jones, 1998; Orozco, 2002; Sayan, 2006; Akkoyunlu & Kholodilin, 2006 vb.)

Ancak bu tanım da kayıt altına alınmamış gönderileri ve parasal transferler dışındaki diğer transferleri kapsamamaktadır. Lewitt (1998) yeni bir tanım yaparak “sosyal gönderi” (*social remittance*) kavramını geliştirir. Bu kavram kültürel bir difüzyona işaret eder ve göçmenlerin göç ettikleri yerden memleketlerine getirdikleri yeni fikirleri, davranışları, kimlikleri, her çeşit sosyal kapitali tanımlar. Lewitt (1998)’e göre bu çeşit gönderi parasal gönderiden daha önemli ve etkilidir çünkü göçmen gönderen kültürün değişmesine yol açar. Ballard ise pek çok çalışmada göçmenlerin tanıdıkları kişiler vasıtasıyla ailelerine para ulaştırabildikleri ve bu yüzden kayıtlara girmeyen *hawala* yöntemini inceler (2003, 2005).

Castenada-Tinoco (2006) ise Meksika’da antropolojik bir alan çalışmasına dayanan makalesinde işçi dövizlerinin göçmen gönderen bağlamın tüm ekonomik yapısını değiştirdiğini belirtmekte ve işçi dövizlerini bir ekonomik strateji olarak incelemektedir. Buna göre işçi dövizleri göçmen gönderisi halini almakta ve işçinin yasal ya da yasa dışı olarak uzun ya da kısa dönemli çalıştığı ülkeden gönderdiği kayıtlı ya da kayıt dışı gönderdiği para, hediye, yardım gibi aynı ya da nakdi her gönderiyi kapsamaktadır. Bu tanım hem Lewitt’in (1998) hem de Ballard’ın (2003) sosyal gönderi tanımına yaptıkları katkıları kapsamaktadır.

Yağlıdereli ve Ünlüparlı göçmenlerle yapılan alan çalışmasında da işçi gönderisinin böyle bir tanıma dikkate alınmış ve bu kapsama giren gönderiler üzerinde durulmuştur. Böylece ekonomik bir tanımdan daha kapsayıcı olduğu düşünülen sosyolojik bir tanıma geçilebilmiş ve göçmen gönderilerinin göçmen gönderen bağlamdaki tüm etkileri mikro düzeyde anlaşılmaya çalışılmıştır.

“Yatırım” kavramı da yine ekonomik yazından kökenini alan bir kavramdır ve insanların faiz ya da gelir gibi ekonomik kazançlar elde etmek için sermayelerini çeşitli ekonomik faaliyetler için kullanması olarak tanımlanır (Sheffrin, Sullivan; 2003). Yatırım ile göçmen gönderisi arasındaki ilişki göçmen gönderisini ve özellikle göçmen gönderisi ile kalkınma ilişkisini merkez alan yazında da hayli önemli bir yer tutmaktadır (Bracking, 2003; Brown, 2006). Ekonomik çalışmalar bu yazında da hâkim bir pozisyondadır ve bu yüzden göçmen davranışları ekonomik rasyonalite çerçevesinde incelenir. Buna göre, rasyonel yatırım dendiğinde genel anlamda ekonomik olan yatırımlar, yani kazanılan parasal kazancın yapılan parasal harcamadan daha yüksek olduğu yatırımlar anlaşılmaktadır. Bu görüş göçmenlerin davranışlarını dışarıdan dayatılan bir kavrama göre değerlendirmekte ve onların yatırım davranışlarını anlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple, bu projede, göçmenlerin yatırım davranışları içerden bir bakış açısıyla incelenmiş ve ekonomik olarak gelir getirici olmasa da ev ve arsa alımları gibi harcamalar da yatırım olarak kabul edilmiştir. Böylece göçmenlerin davranışlarını irrasyonel olarak niteleyip çalışma dışına itmektense, onların kendi ekonomik mantıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

3. Gereç ve Yöntem

3.1. Araştırma Yöntemi

Projenin temel araştırma sorularına yanıt bulmak için niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemin, araştırma sorunsallarına daha uygun düşeceği düşünülmüştür. Projenin yönteminin tasarlanmasında, göç literatüründe SMS yöntemi (*simultaneous multi-sited methodology*) olarak bilinen “eşzamanlı çok-sahalı” (Mazzucato 2005, 2007) yaklaşımdan esinlenilmiştir. Ne var ki, proje gereksinimlerine uygun olarak yapılan değişikliklerle bu yaklaşım dönüştürülerek “ardışık-zamanlı çok-sahalı ve eşleştirilmiş örneklemliler” olarak adlandırılan yöntem haline getirilmiştir. SMS yönteminde belirtildiği üzere hem göç veren (Yağlıdere ve Ünlüınar) hem de göç alan (New York ve Londra) yerleşimlerde saha araştırması yürütülmüştür. SMS yönteminden farklı olarak, saha araştırmaları göç alan ve veren yerleşimlerde eşzamanlı olarak farklı araştırmacılarca yürütülmemiş, aynı araştırma ekibi tarafından farklı dönemlerde gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmalarında iki temel araştırma tekniği kullanılmıştır: yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlem. Göçmenlerin ekonomik ve özellikle de kayıt dışı ekonomik faaliyetler konusundaki hassasiyetleri ve ketumlukları göz önüne alınarak anket tekniği tercih edilmemiştir. Bunun yerine, derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlemin mahrem bilgilere ulaşmada birbirini tamamlayacağı öngörülmüştür.

Bu yönteme bağlı kalınarak, araştırmanın ilk ayağı (A1) 2008 Şubat ayında Yağlıdere ve 2009 Şubat ayında Ünlüınar olmak üzere göç veren yerleşimlerde gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Fakat A1 ayağının Ünlüınar kısmı, görüşülecek yeterli sayıda göçmen bulunamayacağı bilgisinden dolayı ertelenmiştir. İkinci ayak (A2), ilk aşamayı takip eden 2008 ve 2009 Mayıs aylarında sırasıyla New York ve Londra şehirlerinde yürütülmüştür. Üçüncü ayak (A3) ise 2008 ve 2009 Ağustos aylarında sırasıyla Yağlıdere ve Ünlüınar’da gerçekleştirilecektir. Sonuç olarak, planlanandan farklı olarak Ünlüınar’da Şubat 2009’da gerçekleştirilmesi planlanan çalışma, Ağustos 2009 tarihindeki çalışmayla birleştirilmiştir.

3.2. Araştırma evreni ve örnekleme

Araştırma evreni Ünlüınar-Londra ve Yağlıdere-New York zincirleme göç örnekleri çerçevesinde işçi dövizini gönderebilecek ya da alabilecek tüm hanehalkları olarak tanımlanmıştır. Londra ve New York'ta yaşayan Ünlüınarlı ve Yağlıdereyi göçmenlerin sayısını belirlemek ne yazık ki olanaksızdır. Pek çok göçmen kayıtdışı olarak irregüler bir statüde ikamet etmekte ve çalışmaktadır. Bu nedenle de çoğu göçmen istatistiklerde yer almamaktadır. Ünlüınarlı ve Yağlıdereyi göçmenler hakkında daha önce çok az sayıda bilimsel çalışma yürütülmüş olması araştırma evreni ve örneklem belirlemede ayrıca güçlük yaratmaktadır.

Bu projede daha önce haklarında ayrıntılı çalışmalar yürütülmemiş göçmen gruplardan temsili örneklem seçilmesinin zorluğu göz önüne alınarak amaca yönelik (*purposive*) bir örneklem üzerinden farklı sosyo-ekonomik kategorilerdeki kişilere ulaşılması planlanmıştır. Bu yolla göçmen dövizini aktarımı, kullanımı ve etkisini belirleyen çeşitli değişkenlere ilişkin bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Projede toplam 136 kişi ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılması planlanmıştır.

SMS yönteminde kullanılması tavsiye edilen eşleştirilmiş örneklem (*matched sample*) bu projede de benimsenmiştir. Buna göre, göçmenlerin yaşam deneyimleri, göç alan ve veren bağlamlarda ilişkide oldukları akraba, arkadaş, komşu ve hemşeri gibi kişilerle yapılacak görüşmeler üzerinden incelenmiştir. Buna ek olarak eşleştirilmiş örneklemin dışında kalan uzmanlarla da görüşmeler yapılmıştır.

Saha araştırmasının birinci ayağında Yağlıdere ve Ünlüınar'da 15'er gün zarfında onar adet uzman ile üç saatlik yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Uzmanlar yerleşimlerdeki kaymakam, belediye başkanı, muhtar, imam, dernek yöneticileri, basın mensupları, öğretmenler, siyasi parti temsilcileri ve banka görevlileri arasından seçilecekti. İkinci ayakta ise, New York ve Londra'da 30'ar gün zarfında 36'şar adet göçmen ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Görülecek 36 kişi kendi içinde, cinsiyete (kadın, erkek), göç ettiği ülkede yaşadığı yıla (5 yıla kadar, 6 ile 14 yıl arası, 15 yıldan fazla) ve işyerindeki durumuna

(ücretli, maaşlı, yevmiyeli; ev içinde ücretsiz aile işçisi; ev dışında ücretsiz aile işçisi; emekli; kendi hesabına çalışan; kendi hesabına çalışan) göre gruplara ayrılması planlanmıştı. Bu plana göre, göçmenlere kartopu yöntemiyle ulaşılabacak ve her üç kişide yeni bir ilişkiler ağına geçilecekti. Bu araştırmalarda göçmenlerle, yaklaşık 3 saat sürmesi planlanan, hane halkı bilgilerinin, göç etmeden önceki ekonomik durumlarının, aldıkları eğitimin, göç etme sebeplerinin, nasıl göç ettiklerinin, göç ettikten sonraki ekonomik faaliyetlerinin, Türkiye'ye döviz gönderme davranışlarının ve bu dövizleri nerelerde kullandıklarının sorulacağı mülakatlar yapılacaktı. Aynı zamanda her metropolde 10'ar adet uzmanla görüşülecekti. Bu uzmanlar konsolosluk yetkilileri, göçmen derneği yöneticileri, sosyal hizmet uzmanları, öğretmenler, din görevlileri ve banka görevlileri arasından seçilecekti.

Üçüncü ayakta ise Yağlıdere ve Ünlüpinar'da 15'er gün zarfında 12'ser kişi ile görüşülecekti. Bu kişiler eşleştirilmiş örneklem yaklaşımı çerçevesinde, ikinci ayakta görüşülen göçmenlerin göç etmemiş yakınları arasından seçilecekti. Bu on iki kişi cinsiyete (kadın, erkek) ve göçmen akrabasının işyerindeki durumuna (ücretli, maaşlı, yevmiyeli; ev içinde ücretsiz aile işçisi; ev dışında ücretsiz aile işçisi; emekli; kendi hesabına çalışan; kendi hesabına çalışan) göre gruplara ayrılacaktı. Aynı zamanda üçüncü ayağın yürütülmesi sürecinde göçmenlerden memleketine ziyaret amacıyla dönenlerle yapılandırılmamış enformel görüşmeler gerçekleştirilecekti.

Yukarıda bahsedilen saha araştırmalarının her yıl için 1 ayı Türkiye'de 1 ayı da yurtdışında olmak üzere, toplam 4 ay içinde yapılması planlanmıştı. Saha araştırmalarında 40'ı Yağlıdere, New York, Ünlüpinar ve Londra'daki uzmanlarla, 72'si New York ve Londra'daki göçmenlerle, 24'ü de Yağlıdere ve Ünlüpinar'daki göçmen akrabalarıyla olmak üzere toplam 136 tane, üç farklı içerikte, yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılması planlanmıştı. Bir görüşmenin üç saat süreceği varsayılarak, tüm proje boyunca toplam 408 saat görüşme yapılacağı tahmin edilmekteydi.

Projenin alan çalışmasının ilk ayağında, yukarıdaki kısaca özetlediğimiz plana göre, Yağlıdere-New York arasındaki göç süreçlerine dair görüşmeler yapıldı. Bu amaçla, araştırma ekibi 17 Temmuz 2008'de Ankara'dan New York'a gidilmiştir. 18 Temmuz'da ilk görüşme yapılmış, bu kişiden New York'taki diğer Yağlıderelilere ulaşılmasında yardım alınmıştır. Bu

görüşmeler sırasında, New York'ta faaliyet gösteren bir derneğe, çoğunlukla Türkler'in kullandığı bir camiye ve bir cafeye de gidilmiştir. Yağlıdereli cevaplayanlarla (hane halkı) yapılan görüşmelerin yanı sıra, bir kısmı Yağlıdereli olmayan ve New York'ta yaşayan Yağlıdereliler hakkında bilgi sahibi olan uzmanlarla da görüşmeler yapılmıştır. 2 Ağustos 2008'e kadar, New York şehir merkezinde birçok görüşme yapılmış, daha sonra Yağlıdereliler'in yoğun olarak yaşadığı, New York'un yakınlarındaki Patterson ve Burlington kasabalarına gününbirlik ziyaretler yapılmış ve buralarda da görüşmeler yapılmıştır. New York'ta kalınan 25 gün boyunca uzmanlar ve görüşmecilerle 33'ü derinlemesine mülakat, 3'ü de enformel görüşme şeklinde olan toplam 36 görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin 5'i uzmanlarla (1 kadın, 4 erkek), 31'i de Yağlıdereli göçmenlerle (8 kadın, 23 erkek) yapılmıştır. Daha çok işyerleri üzerinden görüşmecilere ulaşıldığı ve Yağlıdereli ailelerin önemli bir kısmı Türkiye'de tatilde olduğu için kadın göçmenlerle görüşmede zorluklar yaşanmıştır.

10 Ağustos 2008'de New York'tan döndükten sonra 12 Ağustos 2008'de, projenin Yağlıdere ile ilgili kısmının üçüncü ve son alan çalışmasını gerçekleştirmek için, Yağlıdere'ye geri dönmüştür. Burada 12 Ağustos 2008 ile 22 Ağustos 2008 tarihleri arasında toplam 23 derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerin 12 tanesi A.B.D.'ye hiç göç etmemiş ama yakın akrabaları orada yaşayan ya da hayatının bir kısmını A.B.D.'de geçirmiş ancak geri dönmüş Yağlıdereliler ile yapılmıştır. Bu 12 görüşmecinin 6'sı kadın 6'sı ise erkektir. Görüşme yapılan diğer 11 kişi ise A.B.D.'de yaşadıkları halde tatillerinin bir kısmını Yağlıdere'de geçiren Yağlıderelilerdir. Bu görüşmecilerin de 8'i kadın, 3'ü erkektir.

Proje kapsamında New York'ta ikamet eden 18'i kadın, 18'i erkek olmak üzere toplam 36 Yağlıdereli göçmenle görüşülmesi planlanmışken hem New York'ta hem de Yağlıdere'de yapılan alan çalışmaları sırasında New York ve çevresinde yaşayan 16'sı kadın 22'si erkek toplam 38 kişi ile görüşülmüştür. New York'ta ayrıca 5 adet uzmanla görüşülmüştür. Projenin Yağlıdere ile ilgili kısmının 3. etabında yapılması gereken 12 görüşme (6 kadın, 6 erkek) ise öngörüldüğü gibi gerçekleştirilmiştir.

Bu duruma göre, projenin alan çalışmasının Yağlıdere-New York ayağı sonucunda yapılmış görüşmelerin bilgisi şöyle özetlenebilir:

Yağlıdere-New York Ayağı Genel Toplam: 73 kişi (43 New York, 30 Yağlıdere)

NEW YORK: 5 Uzman (1K, 4E)

38 Hane halkı (16K, 22E)

YAĞLIDERE: 10 Uzman (1K, 9E)

20 Akrafa (8K, 12E)

Projenin alan çalışması kısmının ikinci ayağı ise Ünlüpar-Londra arasındaki göç süreçleri üzerineydi. Bu amaçla, ilk alan çalışması Londra'da 9 Haziran ile 8 Temmuz arasında gerçekleştirilmiştir. 12 Haziran tarihi itibarıyla Londra'da yaşayan Ünlüparlılar ile bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Bunun için bu grubun işyerlerinin çoğunlukla bulunduğu kuzey Londra'da Newington Green bölgesine ve Türk Kültürü Festivali'ne gidilmiştir. İlk görüşme 13 Haziran tarihinde, daha önce belirlenen ve Londra'daki Türkler'in sıklıkla yaşadığı Hackney'de yer alan bir marketin sahibi ile gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sırasında Ünlüparlılar tarafından kurulmuş bir derneğe, ayrıca aynı grubun kullandığı camilere, marketlere, cafélere, kahvehanelere ve parklara da ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Ünlüparlı cevaplayanların yanı sıra, bir kısmı Ünlüparlı olmayan ancak Londra'da yaşayan Türkler ve Ünlüparlılar'la ilgili bilgisi olan eğitimci, avukat ya da gazeteci gibi uzmanlarla da görüşmeler yapılmıştır. Alan çalışması genel olarak kuzey Londra'da Türklerin yaşadığı Hackney, Haringey ve Islington gibi mahallelerde gerçekleştirilmiştir.

Londra'da kalınan yaklaşık bir ay boyunca Ünlüparlı göçmenlerle 19'u erkek 16'sı kadın olmak üzere toplam 35 görüşme, uzmanlarla ise toplam 10 görüşme yapılmıştır. Araştırma sırasında kadınlarla yapılan görüşmelerde büyük zorluklar yaşanmıştır. Kadın cevaplayan sayısının erkek cevaplayanlara oranla iki kişi az olmasının nedeni Ünlüparlı kadınların kamusal alana çok az çıkıyor olmalarıdır. Kadın cevaplayanlarla yapılan görüşmelerin sadece 5 tanesi ev dışı mekânlarda gerçekleşmiş, bunların 2'si de yukarıda bahsedilen kültür festivalinde gerçekleşmiştir. Bu yüzden hem kadın göçmenlere ulaşmakta hem de ulaşıldığı zaman onları görüşme yapmaya ikna etmekte araştırma ekibi hayli zorlanmıştır.

9 Temmuz'da Londra'dan döndükten sonra araştırma ekibi gerekli konaklama ve ulaşım düzenlemelerini yaparak, 25 Temmuz tarihinde projenin bu ayağının diğer alan çalışmasını

gerçekleştirmek için Ünlüpnar'a gitmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, proje başvurusunda aslında Şubat ayında gerçekleştirmesi gereken ve 10 adet uzman ile gerçekleştirilecek görüşmeleri içeren alan çalışmasının ilk etabı, alan çalışmasının son etabı olan ve 6'sı kadın 6'sı erkek 12 Ünlüpnarlı hane halkı ile gerçekleştirilecek görüşmeleri kapsayan etapla birleştirilmiş ve Temmuz sonunda gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliğin yapılmasındaki etkenler, 2008 yılı Şubat ayında Yağlıdere'de gerçekleştirilen alan çalışmasında hava şartlarından kaynaklanan sorunlar, ulaşım sıkıntısı ve bu mevsimde görüşme yapılacak göçmen bulunmasındaki zorluklar olmuştur.

Buna göre bu rapor döneminde gerçekleştirilen görüşme sayıları şöyledir:

Ünlüpnar-Londra Ayağı Genel toplam 67 görüşme (45 Londra, 22 Ünlüpnar)

Londra: 10 Uzman (1K, 9E)
35 Hane halkı (16K, 19E)
Ünlüpnar: 10 Uzman (10E)
12 Akraba (6K, 6E)

Yukarıdaki sonuçları toplu olarak değerlendirirsek; toplamda 140 kişiyle görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerin 73 tanesi New York-Yağlıdere arasındaki göç süreciyle ilgili, 67 tanesi ise Londra-Ünlüpnar arasındaki göç süreciyle ilgilidir.

4. Bulgular

4.1. Yağlıdere – New York

Bu bölümde projenin alan araştırmasının ilk aşamasını oluşturan Yağlıdere- New York arasındaki işçi dövizlerinin aktarımı, kullanımını ve etkisi üzerine bulgular ortaya koyulacaktır.

4.1.1. Coğrafi Konum ve Sosyo-Ekonomik Koşullar

Yağlıdere ilçesi, Giresun iline bağlı toplam nüfusu 19,000 olan bir ilçedir (Giresun Valiliği, 2010). 2003 yılı verilerine göre ise Giresun Türkiye'nin 81 ili arasında gelişmişlik sıralamasında 50. sıradadır (DTP:2003). Kişi başına düşen gelir Türkiye'de 1.837 TL iken, Giresun'da 1.176 TL olmuştur (DPT: 2003). Yağlıdere ise Giresun'da merkez ilçe ile birlikte toplam 16 ilçe arasında 8. büyük nüfusa sahip ilçedir (Giresun Valiliği: 2010). Giresun'un büyük ilçelerinin aksine Yağlıdere deniz kıyısında değil Yağlıdere deresinin kıyısında kurulmuştur. İlçe merkezi sahile 14 km uzaklıktadır ve ilçenin yüzölçümü 350 km²'dir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Trabzon eyaletine bağlı olan bölgede Müslüman-Türk nüfusla birlikte Rumlar ve Ermeniler de yaşamaktaydı. Ancak 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda bölgede sadece Müslüman-Türkler kalmıştı. Bu çok kültürlü yaşamın izleri bugün hala Yağlıdere etrafında yer alan pek çok Rum ve Ermeni kilisesinin kalıntılarından anlaşılabilir.

Önceleri sadece etraftaki köylerin pazar alanı olarak kullanılan, şimdiki Yağlıdere'de yerleşim 1811 yılında şu anda da kullanılan merkez caminin yapılmasıyla başlamıştır. Caminin etrafına önce dükkânlar sonra da evlerin yapılmasıyla nüfus artmaya başlamıştır. Bu merkeze Camiyanı adı verilmiştir. 1988'e kadar Giresun'un diğer bir ilçesi olan Tirebolu'ya bağlı olan Camiyanı ve Üçtepe beldeleri, bu tarihte Yağlıdere ilçesi olarak birleştirilmişlerdir (Yağlıdere Belediyesi, 2010). Şu anda eskiden Camiyanı olarak bilinen belde 4,336 nüfusla Yağlıdere Belediyesi; eski Üçtepe beldesi ise 2,016 nüfusla Üçtepe Belediyesi olarak Yağlıdere ilçesinin merkezi durumundadırlar (Yağlıdere Kaymakamlığı, 2010). İlçe deniz kıyısından ve dolayısıyla bir limandan yoksun ve ticaret yollarından uzakta olduğu için temel geçim kaynakları tarıma bağımlı kalmış, Giresun ve çevresinin temel tarımsal ürünü olan fındık

tarımı ilçenin ana geçim kaynağı olmuştur. Fındık üreticiliğinin yanında küçük hayvancılık, esnaflık, işçilik ve küçük çapta ticaret de yapılmaktadır. Arazinin engebeli yapısı daha farklı tarım ürünlerinin ekilmesini zorlaştırmaktadır. Bunun yanında ilçede bir taş kırma tesisi ve iki tane de fındık kırma tesisi vardır. Ancak sık sık gerçekleşen seller hem ekili alanları hem de mevcut ticarethanelere zarar vermekte ve sahiplerini zor durumda bırakmaktadır.

2004 yılı verilerine göre, Yağlıdere'nin Türkiye'deki diğer 872 ilçe arasındaki gelişmişlik sıralaması 783'tür ve bu sıralama ile 6. grupta yer alır. Oysa Giresun il merkezi 2. grupta yer alırken, Giresun'un en büyük ilçesi Bulancak 3. grupta yer almaktadır. İlçede şehirleşme oranı %22,47, nüfus artış oranı % -24'tür. İlçedeki işsizlik oranı %3,36 iken okuryazarlık oranı %73,35'dir (DPT, 2004). 29 Mart 2009 yerel seçim sonuçlarına göre ilçede 5432 seçmen vardır ve bunların %71'i bu seçimde oy kullanmıştır.

Yağlıdere'de köyleriyle birlikte toplam 30 tane ilköğretim okulu bulunmaktadır. Ayrıca ilçe merkezinde biri imam hatip, biri Anadolu lisesi olmak üzere üç tane de lise bulunmaktadır. Ancak bu okulların çoğunun alt yapısı öğrencileri üniversite sınavına hazırlamak için yeterli değildir. Bu yüzden pek çok aile çocuklarının eğitimi için Giresun başta olmak üzere büyük şehirlere taşınmaktadır. Aşağıda göreceğimiz üzere, Amerika Birleşik Devletleri'ne göçün yaygın bir alternatif olarak öne çıkması pek çok gencin eğitimlerini yarıda bırakmasına da sebep olmuştur.

4.1.2. Göç Tarihiçesi

Osmanlı döneminden beri Karadeniz'deki önemli limanlardan biri olan Giresun'da ekonomik faaliyet, özellikle 1970'lere kadar, nüfusun büyük çoğunluğu için fındık tarımı ile sınırlı olmuştur. Bu durumda, fındık fiyatlarında devletin alım politikasından ya da dış piyasanın etkilerinden kaynaklanan dalgalanmaların etkisi de büyük olabilmektedir. Fındık fiyatlarındaki bu istikrarsızlık Giresun'un aynı zamanda işlek bir liman ile dünya ekonomisine bağlı olması ile birleşince, Giresun ve ilçelerinden Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren hem imparatorluğun başka şehirlerine hem de imparatorluk dışına göçlerin başladığını görülmektedir. A.B.D.'ye ve Rusya'nın Karadeniz kıyısındaki şehirlerine göç etmenin özellikle gayri-Müslimler arasında gerek iş bağlantıları gerekse etnisiteleri göz

önüne alındığında ciddi bir olasılık olarak ortaya çıkmaktadır bu dönemde. Bu göçlerde aileler Giresun ile bağlantılarının çoğunu kaybederek gidebildikleri gibi, sadece yetişkin erkeklerin yılın belli zamanlarında (özellikle kışın) çalışmak için mevsimlik işçi olarak da göç etmeyi tercih ettikleri görülmektedir (Bali, 2004). Giresun'daki ekonomik yapı Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra da fazla değişmediğinden ve tarımsal üretime bağımlı kaldığından dolayı Giresun hem ülkenin İstanbul, Bursa gibi büyük şehirlerine hem de A.B.D. ve Almanya başta olmak üzere diğer ülkelere yoğun göç vermiştir.

Yağlıdere'den A.B.D.'ye zincirleme göç sürecinin hikâyesi ise bu genel göç sürecinin bir parçasıdır. Bu göç süreci, Türkiye'den ayrılmak zorunda kalan ve ABD'ye göç eden bir Yağlıdere'li Rum'un 1960'larda doğduğu topraklara ziyaret için gelmesiyle başlamıştır. Burada kendisini büyüten aile ve arkadaşlarıyla hasret giderdikten sonra, dönüşte tanıdıklarına A.B.D.'de sahip olduğu işletmede çalışmayı yeni bir iş fırsatı olarak sunar. Fırsattan ilk yararlananlar, bu göçmenin yakından tanıdığı kişiler olmuştur. Ancak zamanla her giden yeni göçmen kendi tanıdıklarının da A.B.D.'ye gitmesine vesile olur. Böylece bir zincirleme göç dalgası başlamış olur. Yağlıdere'den A.B.D.'ye giden ilk göçmenler bekâr erkeklerdir, daha sonra onlara ailelerini Yağlıdere'de bırakmayı göze alan erkekler de dâhil olur. İlerleyen yıllarda, özellikle Türkiye'nin liberal bir vize rejimi uygulamaya başladığı 1980'lerden sonra, hem yeni göçmenler A.B.D.'ye göç etmeye hem de daha önceden giden göçmenler ailelerini ABD'ye getirmeye başladılar. 1980'lerin sonlarından itibaren birçok Yağlıdere'li göçmen, ilk önce Yeşil Kartlarını (*Green Card*) daha sonra da vatandaşlıklarını alabilmişlerdir. Bunun yanında, herhangi bir yasal belgesi olmadan A.B.D.'de yaşayan göçmenler hala bulunmaktadır. 11 Eylül 2001'de New York'ta gerçekleşen terörist saldırılardan sonra vatandaş olma ya da Yeşil Kartlarını alma süreçleri tüm göçmenler için yavaşlamıştır (Kaya, 2007). Ayrıca Amerikan ekonomisinin son yıllarda içinde bulunduğu kriz de A.B.D.'nin göçmenler için çekiciliğini azaltmaktadır. Fakat buna rağmen gerek evlilikler yoluyla gerek eğitim amacıyla pek çok A.B.D. pek çok Yağlıdere'li gencin rüyalarını süslemektedir.

Günümüzde Yağlıdere'li göçmenler, New York'ta ve A.B.D.'nin diğer doğu yakası eyaletlerine yerleşmişlerdir ve genellikle gıda, ulaşım ve inşaat sektörlerinde çalışmaktadırlar. Birçok Yağlıdere'li A.B.D.'nin doğu yakası eyaletlerinde benzin istasyonu ve pizza dükkânı

işletmektedir veya kamyon şoförü olarak çalışmaktadır. Yağlıderelilerin önemli bir kısmı göç ettikleri ilk yıllarda New York şehir merkezinde aileleriyle yaşamışlar, daha sonraki yıllarda da ucuz kiraları ve iş imkânlarının çokluğu nedeniyle New Jersey veya Connecticut gibi eyaletlere taşınmışlardır. Şu an ABD’de yaklaşık 20.000 Yağlıderelinin bulunduğu tahmin edilmektedir. A.B.D.’de yaklaşık 350.000 Türkiyeli göçmen olduğu düşünülürse, Yağlıderelilerin Türkiyeli göçmenler içinde “görünür” bir grup olduğu kolaylıkla varsayılabilir.

4.1.3. New York’taki Yağlıdereliler

4.1.3.1. Yerleşim Örüntüleri

Bu bölümde New York’ta yaşayan Yağlıdereli göçmenlerin hangi sebeplerle nerelerde oturdukları incelenecektir. Belirtilmesi gereken ilk nokta New York’taki Yağlıderelilerin yerleşim örüntüleri yukarıda anlatılan genel göç hikâyesi ile uyum içinde olduğudur. Yağlıdere’den ABD’ye giden ilk göçmenler 1960’ların sonlarında oraya ulaşan yalnız erkeklerdi. Çoğunlukla birbirlerinin akrabası olan ya da Yağlıdere’den tanışan bu erkeklerin sayısı 1970’ler boyunca arttı. Bu erkekler New York’un metropol mahalleleri olan Manhattan, Queens ama özellikle Brooklyn’de birlikte tuttıkları küçük apartman dairelerinde yaşıyorlardı. Cevaplayanların anlattıklarına göre daha çok para biriktirebilmek için bazen bu dairelerde 7-8 kişi birlikte kalabiliyorlardı. Böyle durumlarda vardiyalarını birbirlerine göre ayarlayıp aynı yatağı kullandıklarını bile söylediler. Göçün henüz bu evresinde, cevaplayanların çoğu geri dönmeyi planladıklarını, ailelerini yanlarına almayı düşünmediklerini ve bu yüzden herhangi bir ev yatırımı yapmak yerine, kiralık evlerde kalarak geride kalan ailelerine daha çok para göndermeyi tercih ettiklerini belirttiler.

Ancak bu süreç 1980’lerin başında itibaren Türkiye’nin daha açık bir vize rejimine girmesi ve ailelerinin de bu erkeklere katılması ile değişti. Göçmenler Yağlıdere’deki ailelerini ya da yaz tatillerinde orada tanıştıkları hemşerileri genç kadınlar ile evlenerek onları A.B.D.’ne getirmeye başladılar. Bu aileler küçük apartman dairelerinde yaşamaya başladılar. Bu aşamada Yağlıdereliler yine Queens ya da Brooklyn gibi semtlerde yoğunlaşmıştır. Fakat A.B.D’de sosyal güvenlik sistemi düşük gelirli vatandaşlara Almanya ya da İngiltere’de olduğu gibi

sosyal konut sağlamadığı için New York'ta Türk mahallesi olarak gösterilebilecek, Yağlıderelilerin yoğunlaştığı bir yer ortaya çıkmamıştır. Bunda Yağlıderelilerin New York'taki zengin göçmen mozaigi içinde aslında küçük bir grup olması da etkilidir.

Bu süreç göçmenlerin anlatımlarına göre 1990'ların sonlarına kadar devam etmiştir. Ancak bundan sonra hem kiraların yükselişi hem de göçmenlerin çocuklarının devam ettiği okulların pek çok açıdan tehlikeli ve kalitesiz bulunması sebebiyle New York'un metropol alanından çıkıp Long Island, New Jersey ve Connecticut gibi New York'a yakın ama hem daha geniş evlerin daha ucuza kiralanabildiği ya da satın alınabildiği hem de mahallelerin ve okulların daha güvenli olduğunu düşündükleri yerlere taşınmaya başladılar. Bu taşınma süreci bazı göçmenler tarafından bir iş yatırımının da öncülü olmaktadır. New York'un çeşitli uydu kentlere taşınan pek çok göçmen daha az kira ödeyerek tasarruf ettiği gelirlerini yeni taşınılan yerde kendilerine ait genellikle yiyecek sektöründe faaliyet gösteren bir işletme açmakta kullanmaktadır. Ayrıca göçmenler yeni taşındıkları yerler New York'a göre daha sakin ve sessiz yerler olduğu için, buralarda özledikleri Yağlıdere'deki yaşantılarına daha yakın bir hayat sürebilmektedirler. Şu anda pek çok Yağlıderelinin A.B.D.'nin çeşitli noktalarına yayılmış olmasına rağmen, Yağlıdereli nüfusun büyük bir kısmı New Jersey, New York ya da Connecticut gibi doğu yakası eyaletlerinde yaşamaktadır.

4.1.3.2. Sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler ve ilişki ağları

Hem 2008 yılında gerçekleştirilen alan çalışması verileri hem de bu konudaki mevcut bilimsel yazına göre (Güler, 2004; Kaya, 2007; DiCarlo, 2008) Yağlıderelilerin ekonomik olarak yoğunlaştığı dört önemli sektör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi benzin istasyonlarıdır. Benzin istasyonları Yağlıderelilerin A.B.D.'ye yerleşmesinde göçün başında beri çok önemli bir yer tutmuştur, çünkü çoğu göçmen A.B.D.'ye geldiği ilk zamanlarda benzin istasyonlarında çok uzun saatler boyu benzin pompacılığı yaparak para kazanmıştır. Özel bir eğitim ya da İngilizce bilgisi gerektirmeyen bu işi yaparken pek çok göçmenin gerekli yasal belgeleri olmadığı için iş yeri sahipleri onları daha ucuza çalıştırabilmiş, bu da göçmenlerin bu sektörde iş bulma ihtimallerini arttırmıştır. Çok uzun saatler boyunca ve bazen aylarca tatil yapmadan çalışan göçmenlerden bazıları biriktirdikleri paralarla bu istasyona ortak olmuş ya da yine A.B.D.'de çok karlı bir ekonomik işletme olan bu istasyonlardaki marketlere ortak

olabilmişlerdir. Ancak son yıllarda gerek petrol fiyatlarındaki artışlar gerekse A.B.D.'nin doğu yakasında faaliyet gösteren orta büyüklükteki isim hakkı dağıtan çeşitli şirketlerin iflas etmesi ile petrol istasyonu sahipliği azalmıştır. Ancak petrol istasyonlarındaki marketlerin sahipliği devam etmektedir.

Yağlıdereli göçmenlerin faaliyet gösterdiği ikinci alan da gıda sektörüdür. Yine bu sektörde de göçmenler, özellikle lokantalarda, ilk geldiklerinde hem eğitim hem de İngilizce bilgisi gerektirmediği için çalışmak zorunda kalmışlardır. New York'ta faaliyet gösteren bazı lokantaların sahiplerinin daha önce Türkiye'de yaşamış Türkiyeli Ermeni ya da Rumlar olması da A.B.D.'ye ilk kez gelen göçmenlerin iletişim problemlerinin biraz olsun azalmasını sağlamıştır. Bazı göçmenler lokantalarda bulaşıkçı olarak çalışmaya başlamış, daha sonra garsonluğa geçmiş, bazıları da burada edindikleri deneyim ve biriktirdikleri para ile daha sonra kendi işletmelerini açmışlardır. Yağlıderelilerin açtıkları gıda sektöründe işletmeleri iki grupta incelemek mümkündür. Bunlardan ilki *diner* denilen, basit ve genel yemeklerin satıldığı, ancak 24 saat boyunca açık olduğu için göçmenlerce çok karlı bulunan lokantalardır. Bu çeşit lokantalar genellikle New York ve New Jersey'de otobanların üzerinde yer almaktadır. İkincisi ise sadece pizza satılan işletmelerdir. A.B.D.'ye göç etmeden önce Karadeniz usulü pide yapmayı öğrenmiş çok az göçmen pizzacılar da bu çeşit pide de satmaktadır. Pizzacılar genelde Connecticut'da yoğunlaşmıştır. Çoğu göçmen New York'tan taşınarak elde ettikleri birikimlerini bu çeşit bir işe yatırmıştır. Hem *diner*larda hem de pizzacılarla göçmen ailelerin bireyleri çeşitli zamanlarda çalışmakta böylece işletmenin emek girdisinin daha ucuza mal olmasını sağlamaktadırlar.

Üçüncü ekonomik faaliyet alanı ise taşımacılık sektörüdür. Bu iş kolu özellikle New Jersey'de yaşayan göçmenler arasında yaygındır. Bu işte, önce başkalarının kamyonlarında şoför olarak çalışmaya başlayan göçmenler, zaman içinde birikimleri ile kendi kamyonlarını alıp çalışmaya başlamakta, daha sonra da bazıları sahip oldukları kamyon sayısını artırarak ve bunlarda şoför çalıştırarak işini genişletmektedir. Göçmenler bu kamyonlarla çeşitli firmalarla anlaşarak bir yerden bir yere mal taşımaktadırlar. Ancak 2008 yılı itibarı ile A.B.D.'de yaşanan ekonomik kriz bu sektörde çalışan göçmenlerin işlerinin azalmasına sebep olmuştur.

Şimdiye kadar incelenen Yağlıdereli göçmenlerin yoğunlaştığı üç iş kolu olan benzin istasyonları, çeşitli lokantalar ve kamyonculukta genellikle herhangi bir mesleki eğitimi olmayan ve iyi düzeyde İngilizce bilmeyen göçmenler çalışmaktadır. Göçmenlerin bir kısmı bu işlerin basamaklarında yükselebilmekte ve sonunda kendi işletmelerine sahip olmaktadır. Buradaki önemli nokta, göçmenlerin kendi iş yerlerini açma süreçlerinde yararlandıkları uygun kredilerdir. Böylece aslında işletmenin bedelinin çok az bir kısmını ödeyerek buralara sahip olabilmekte ve bu borçlarını uzun dönemlere yayarak ödeyebilmektedirler. Göçmenlerle görüşmelerin yapıldığı sırada çok az göçmen bu borçlarının tamamını ödediğini belirtmiştir. Bazı göçmenler de bu kredileri almaya yetecek derecede güçlü bir finansal tablo çizemedikleri için işin hep aynı basamağında kalmaktadırlar ya da farklı işler ve işyerleri arasında dolaşmaktadırlar.

Yağlıderelilerin yoğun olarak çalıştığı bir diğer sektör de inşaat sektörüdür. Bu sektörde çalışan göçmenler boyacılık, kaynakçılık, elektrikçilik ya da çatı tamirciliği gibi belli bir uzmanlık isteyen işlerde çalışmaktadırlar ve New York, New Jersey ve Connecticut eyaletlerine yayılmış durumdadırlar. Daha önce bahsedilen iş kollarındaki göçmenlerden farklı olarak bu iş kolundaki göçmenler Türkiye’de bu işe dair çıkarlık ya da meslek lisesi mezunu olmak gibi eğitimlerden geçmişlerdir. Yine önceki sektörlerden farklı olarak bu sektördeki göçmenler çoğunlukla çeşitli firmalarda işçi statüsünde çalışmaktadırlar. Ancak kimileri aslında tatil olan zamanlarda da serbest olarak işlere gitmektedir.

Yine yukarıda sayılan sektörlerle ilgili bir diğer önemli nokta bu sektörlerde çoğunlukla erkek göçmenlerin çalışmakta olduğudur. Özellikle ilk kuşak kadın göçmenler arasında ev dışında çalışanların sayısı oldukça azdır. Ev dışında çalışanların da büyük bir kısmı aile işletmelerinde ücretsiz ve düzensiz çalışmaktadır. Ancak özellikle New Jersey’de yaşayan kadın göçmenler çeşitli tekstil atölyelerinde çalışmaktadır.

Bu dört önemli sektör dışında ve özellikle ikinci nesil göçmenler arasında A.B.D.’de üniversite eğitimi alıp, profesyonel işlerde çalışanların sayısı da gittikçe artmaktadır. Bunu küçük yaşlarda A.B.D.’ne gelmiş ve eğitime önem veren ailelerde yetişmiş göçmenler başatabilmektedirler. Bu göçmenler çoğunlukla bankacılık gibi hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Aralarında kadın göçmenlerin de oranı hayli büyüktür.

A.B.D.'deki Yağlıdere'li göçmenlerin büyük çoğunluğu birbirlerini ya da birbirlerinin yakın akrabalarını Yağlıdere'den tanımaktadırlar. Özellikle A.B.D.'nin doğu yakasında yaşayan göçmenler birbirleriyle düğünlerde, sünnet düğünlerinde ya da cenazelerde görüşmektedirler. Cenazeleri A.B.D.'de yakındaki Yağlıderelilerin katılabileceği bir şekilde organize ettikten sonra Türkiye'ye yollayabilmek ya da kalabalık düğün davetleri hazırlamak göçmenler arasında önemli bir statü sembolüdür. A.B.D.'de yaşayan Yağlıderelilerin büyük çoğunluğunu hem birbirleriyle hem de Yağlıdere'de kalan hemşerileriyle görüşmektedirler. Bu görüşmeler genelde göçmenlerin Yağlıdere'de gerçekleştirdikleri yaz tatilleri sırasında olmaktadır. Bu sırada yeni evlilikler de gerçekleşmektedir. Tatil bitiminde bu yeni damatlar/gelinler aile ile birlikte A.B.D.'ye dönmektedirler. Ayrıca Yağlıdereliler uzaktaki akrabaları ile telefon görüşmeleri ya da internet olanaklarından da yararlanarak haberleşmektedirler. Göçmen ve göçmen olmayan Yağlıdereliler arasındaki ilişkiler yeni göçmenlerin A.B.D.'ye gitmesinde, iş bulmalarında, kendilerine kalacak bir yer bulmalarında özellikle önemlidir. Bu bağların varlığı bir göçmenin ilk işinde yükselme ya da daha iyi işlere geçme ihtimalini artırır. Bunun yanı sıra evlilikler, ortaklık ilişkileri ya da yatırımlar da bu bağlar sayesinde kurulabilir. Göçmenlerin ulusaşırı ağlara sahip olma derecelerindeki farklılıklar bu raporun ilerleyen kısımlarında, göçmenlerin yatırım örüntüleriyle bağlantılı olarak anlatılacaktır.

4.1.3.3. Geleceğe ilişkin görüşler

New York'taki Yağlıderelilerin kendi geleceklerine ilişkin görüşleri göçmenlerin içindeki buldukları sosyo-ekonomik koşullara göre şekillenmektedir. Ancak, göçmenlerin çok büyük çoğunluğu, özellikle yetişkin bireyler olarak A.B.D.'ye gelenler, göçmenliklerinin ilk yıllarında bir miktar para biriktirmeyi, daha sonra bu parayla Yağlıdere, Giresun ya da İstanbul gibi büyük şehirlerden birinde bir ev sahibi olmayı, böylece Türkiye'deki hayatlarını garanti altına almayı ve daha sonra A.B.D.'den Türkiye'ye dönüş yapmayı düşündüklerini belirttiler. Bu düşünce özellikle A.B.D.'ye ailelerini geride bırakarak gelen erkek göçmenler için geçerli olmuştur. Fakat özellikle 1980'lerin ortalarından itibaren aile birleşmelerinin artması ile geri dönüş planları ertelenmiş, göçmen çocuklarının kendilerine A.B.D.'de bir hayat kurması ile de yerini kışı A.B.D.'de yazı ise Türkiye'de geçirme planlarına bırakmıştır. Göçmenler A.B.D. ile bağlarını hem artık çocukları burada yaşadığı için hem de A.B.D.'nin

Türkiye'ninkinden iyi olduğunu düşündükleri sosyal devlet uygulamalarından faydalanmak için koparmak istememektedir. Özellikle A.B.D.'ye ilk gelen aileler arasında Türkiye'de yaz mevsiminin büyük bir kısmını Türkiye'de geçiren ve burada yerleşik evleri olan göçmenler vardır. Bu göçmenler bazen yılda iki kez Türkiye'ye gelip gitmektedir.

Başka bazı göçmenler ise hem diğer göçmenler gibi A.B.D.'de yaşayan çocuklarını bırakamadıkları için hem de Türkiye'ye yerleşmeye ve oradaki masraflarını karşılamaya bütçeleri yeterli olmadığı için, istemelerine rağmen Türkiye'ye yerleşememektedir. Özellikle A.B.D.'deki sağlık sisteminden faydalanmak bu ilk kuşak göçmenler için önemlidir. Bu göçmenler her sene Türkiye'ye de gitmeyerek tasarrufta bulunmaktadır.

Yılın belli zamanlarını Türkiye'de belli zamanlarını A.B.D.'de geçirip geçirmeme tercihi daha çok ilk kuşak göçmenler için geçerli bir seçimdir. Bu göçmenler çoğunlukla aktif çalışma hayatından ayrılmış ya da esnek çalışma saatlerine sahip iş yeri sahipleridir. Halen aktif çalışma ya da eğitim hayatına katılan göçmenler ise Türkiye'de bir gelecek hakkında başka fikirlere sahiptir. Bu göçmenlerin ancak çok küçük bir kısmı emekliliklerinde yılın uzunca bir kısmını Türkiye'de geçirmeyi planlamaktadırlar. Yağlıdere'li göçmenlerin bazıları Yağlıdere'li olmayan Türkiyelilerle ya da Türkiye kökenli olmayan A.B.D. vatandaşları ile evlidir. Bu da bu göçmenlerin hayatında Yağlıdere ya da Türkiye'yi daha az önemli bir konuma getirmektedir. İkinci kuşak göçmenler Türkiye'yi ve Yağlıdere'yi memleket özlemlerini giderecek bir yer olarak görmenin yanında ayrıca uygun bir tatil mekânı olarak da görmektedirler. Bu sebepten ziyaretlerinde Türkiye'nin Yağlıdere dışındaki yerlerinde de bolca vakit geçirmektedirler. Bu göçmenlerin Amerikan toplumunu hem ekonomik hem de kültürel olarak daha çok benimsemeleri ilerde onların Türkiye'yi hayatlarının önemli kısmını geçirecekleri bir yer olarak görmemelerine, daha çok kısa sürede iyi ve ucuz bir tatil mekânı olarak algılamalarına sebep olabilir.

4.1.4. Göçmen gönderisi çeşitleri ve gönderim yolları

Görüşme yaptığımız Yağlıderelilerin geride kalan ailelerine para gönderme davranışlarını incelediğimizde göçmenlerin ailelerinin nerede yaşadığı, geride kalan aile üyelerinin sosyo-

ekonomik durumları, göçmenlerin geri dönme planlarının olup olmadığının para gönderme davranışını belirlediğini görülmektedir.

Yağlıdereli göçmenlerin gönderileri arasındaki en önemli çeşit nakit para gönderimidir. Para gönderilmesindeki en önemli yol da göçmenin Türkiye'ye giderken parayı götürmesidir. Bunun dışında seçilen diğer yolların yine göçmenin A.B.D.'deki yasal durumu, fiziksel imkânları ve göndereceği paranın miktarı gibi faktörler tarafından etkilendiğini gözlemlenmiştir. Özellikle 1970'lerin başlarında A.B.D.'ye gelen ilk göçmenler hem bankaların ve diğer aracı kurumların gelişmemesi yüzünden hem de sık sık Türkiye'ye gelip giden kimsenin olmaması sebebiyle, yazında *hawala* (Ballard, 2003) olarak adlandırılan yöntemi kullanmışlardır. Buna göre, göçmenlere İstanbul'da akrabaları olan Ermeni ya da Yunan asıllı Amerikan vatandaşları ya da yine İstanbul ile ticari bağlantıları olan Karaçay Türkleri yardım etmiştir. Böyle bir durumda göçmen aracı kişiye belli bir miktar parayı çek ya da nakit olarak verirken, verdiği kişi de İstanbul'daki yakınına telefon ile arayarak göçmenin akrabalarına aynı miktar paranın ulaştırmasını sağlamaktadır.

Ancak bu yöntem, Yağlıdereli göçmenlerin sayılarının artması ile yerini elden para yollamaya bırakmıştır. Bu yöntemle göçmenler Türkiye'ye ziyarete giden Yağlıdereli tanıdıklarına, ailelerine ulaştırmak için nakit para vermektedirler. Ancak, bu yöntemde bir tanıdıktan alınan para, A.B.D.'den nakit para çıkartmanın belli bir sınırı olduğu için, ziyarete giden göçmenin kendi götüreceği parayı azaltmakta ve Yağlıdere'de paranın verileceği aile üyelerini bulmak zaman zaman zor olabildiği için, bazı göçmenler bu şekilde para yollamanın parayı götüren kişi için bir zorluk olduğunu düşünüp bu şekilde para yollamaktan imtina etmektedirler. Ayrıca bu paranın gümrükte çalınabilme ihtimali ya da gümrük memurları tarafından el konulma ihtimali de bu yöntemi riskli hale getirmektedir. Buna rağmen bu yöntem hala pek çok göçmen için diğer yöntemlerin yokluğunda önemli bir alternatif olarak kalmıştır.

Göçün 1980'lerden sonra artması ile para gönderme ihtiyacı da artmış ve Yağlıdere'de çeşitli bankaların şubeleri açılmaya başlamıştır. Böylece göçmenlerin bir kısmı ailelerine ya da arkadaşlarına para göndermek için bu bankaları kullanmaya başlamıştır. Ancak ilk zamanlarda gönderilen paranın hemen çekilememesi ve para gönderme maliyetinin yüksek olması göçmenlerin şikâyetlerine yol açmış ve banka ile para gönderme diğer kayıtdışı para

gönderme yollarını ortadan kaldıramamıştır. Ancak son yıllarda maliyetlerin azalması ve bekleme süresinin ortadan kalkması ile bu yöntem daha çok kullanılır hale gelmiştir.

Banka şubelerinin açılmasını takiben, 2000’li yıllarda Yağlıdere’de Western Union ve Money Gram gibi para transfer şirketleri de şube açmıştır. Bu şirketlerle para göndermek hem çok kısa sürdüğü hem de şubelerine ulaşım kolay olduğu için tercih edilmektedir. Ancak, halen Amerika’da yasal statüleri belirsiz olan göçmenler, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra, finans sektörünün çok daha sorgulayıcı hale gelmesinden ve artık gerekli kâğıtları olmayan göçmenlere eskisi kadar tolerans tanınmamasından dolayı sadece elden para göndermeye devam etmektedirler ya da para transferlerini arkadaş ya da akrabaları adına yaptırmaktadırlar.

Pek çok göçmen bu yöntemlerden sadece birini değil, her üçünü farklı zamanlarda kullanmaktadır. Örneğin, göçmenlerin bir kısmı yatırım amacıyla yüklü bir miktar para gönderirken genellikle bankayı tercih ettiklerini, çünkü 1000 dolardan fazla para gönderirken Western Union ya da Money Gram’ın çok daha fazla kesinti yaptığını kaydettiler. Ancak acil bir durumda eğer elden parayı gönderecek kimse yoksa para transfer şirketlerini kullandıklarını çünkü bunların parayı vermek için insanları bekletmediğini de belirttiler. Bunun yanında görüşme yapılan göçmenlerin bir kısmı, özellikle kendi hesabına çalışan kişiler, banka ile para göndermeyi tercih etmemelerinin sebebini, bu yolla gönderilen paraların kayıt altına alınması ve daha sonra Amerikan yetkililerince bu paranın kaynağının sorulmasını istememeleri şeklinde belirttiler. Para transferini banka yoluyla gerçekleştiren pek çok göçmen de bu yolu kullanabildiklerini, çünkü statülerinin yasal olduğunu ve vergilerini ödediklerini özellikle belirttiler.

Göçmenler döviz göndermenin yanı sıra özellikle Türkiye’ye geliş gidişlerinde hediyelik eşya ya da kullanılmış eşya da getirdiklerini kaydettiler. 1970’lerde gelen hediyelik eşyalar giysi ya da ayakkabı olurken, bugün özellikle elektronik eşyalar tercih edilmektedir. Pek çok göçmen ise aslında hediyelik eşyanın sadece manevi değeri olduğu, yoksa Türkiye’de artık her şeyin bulunabildiğini belirttiler. Kullanılmış eşya getirmek ise özellikle kadın göçmenlerin uyguladığı hem göçmenin akrabalarına bir jesti hem de bir yardım olarak görülebilecek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenlerin anlattıklarına göre pek çok

kadın göçmen Türkiye'ye tatile gelirken valizler dolusu kullanılmış giysi getirmekte, bu giysiler ya yakın akrabalar arasında paylaşılmakta ya da yine yakın akrabaların rehberliğinde çevredeki ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır.

Yağlıdereli göçmenlerde yardım konusunda gözlemlenen en yaygın örüntü, ilçe merkezine yardım yapmaktan çok, kendi köylerine yardım yapmaları ve bu yardımların özellikle camii yapımı, mezarlıkların düzenlenmesi, yol yapımı, morg yapımı, ya da mezun olunan okula bağış gibi alanlarda yoğunlaşmasıdır. Bu yardımlar genellikle tanıdık köylülerin birbirlerini köylerindeki ihtiyaçlar doğrultusunda bilgilendirmeleri ve aralarından birinin bu konuda düğünler ya da camiler gibi herkesin bir arada olduğu mekânlarda para toplaması ile gerçekleşmektedir. Yağlıdereli göçmenler köyleri için para toplayan kişilere güvendiklerini çünkü çoğunu kişisel olarak tanıdıklarını ifade ettiler. Ancak belediye ile ilgili para toplanması durumunda, bazı göçmenler para vermediklerini çünkü hem Yağlıdere'nin ilçe merkezinin kendileri için bir şey ifade etmediğini hem de para toplayan kişilerin (genellikle belediye başkanının kendisi ya da yakınları) kendi politik görüşleri çerçevesinde insanlara ulaştıklarını söylediler.

Yardımlar konusunda ortaya çıkan bir diğer örüntü ise başka Yağlıderelilerle ile yakın bir mesafede oturan göçmenlerin Yağlıdere ile ilgili para toplama organizasyonlarına daha çok katılırken, daha az Yağlıdereli ya da Türk nüfusun yaşadığı yerlerde yaşayan göçmenlerin daha kurumsal yardımlar yaptıklarını ya da Türkiye'ye herhangi bir yardım yapmadığını olmuştur. Ayrıca tüm ailesi, örneğin anne-babası, kardeşleri, A.B.D.'de yaşayan göçmenler etraflarında yaşayan Türklere ya da ihtiyaç sahibi diğer Müslümanlara yardım yaptıklarını belirttiler. Yine Amerikan ekonomisinin durumu da göçmenlerin yardımda bulunma davranışlarını etkilemektedir. Görüşülen bazı göçmenler, çok cüzi miktarda yardım yapabildiklerini ya da hiç yapamadıklarını çünkü kazandıkları paraların ancak ailelerini bakmaya yettiğini belirttiler.

4.1.5. Kullanımı, Etkisi ve Değişimi

Göçmenlerin Türkiye'ye para transferlerinin nerelerde kullanıldığını anlayabilmek için göçmenlerin ailelerinin Türkiye'de mi yoksa A.B.D.'de mi olduğu önemli bir nokta olarak

karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, ailesi Türkiye’de olan bir göçmen düzenli olarak ailesinin geçimi için Türkiye’ye para gönderirken; ailesi A.B.D.’de kendisi ile birlikte yaşayan göçmenler geride kalan ve genellikle daha yaşlı ya da uzak olan akrabalarına onların istekleri doğrultusunda ya da harçlık olarak arada sırada para göndermektedirler. Saha çalışması sırasında görüşme yapılan göçmenler ve göçmen akrabalarının anlatımına göre, gönderilen dövizler en çok günlük ev ihtiyaçlarının karşılanması, eğitim ve sağlık harcamalarının finanse edilmesi gibi geride kalan aile üyelerinin yaşam kalitesini artıracak alanlarda kullanılmaktadır. Bunun dışında, bir göçmen Türkiye’de ev ya da arsa almak, ya da inşaat yaptırmak şeklinde bir yatırım yapacaksa da bu para Türkiye’de güvenilen ve genellikle akraba olan bir kişiye gönderilmektedir.

Yapılan görüşmelerde, göçmenler göçmenlerin belirttiğine göre önceden, özellikle 1980’lerin sonu ve 1990’ların başında Yağlıdere’ye çok daha fazla para gönderildiğini belirttiler. Bu paranın daha sonra azalmasının sebepleri olarak A.B.D.’de tek yaşayan göçmenlerin ailelerini yanlarına aldirmaları ya da geri dönmeleri olarak gösterildi. 11 Eylül saldırılarından sonraki politik ve ekonomik ortam da para gönderme davranışlarını etkilemiştir. Ekonomik bir durgunluğa girildiği için çok para kazanamayan göçmenlerin gönderdiği döviz miktarı azalmış, ayrıca bankacılık sistemini kullanmak da zorlaşmıştır. Ayrıca 2000’li yıllarda ilk kuşak göçmenlerin yavaş yavaş işgücü piyasasından çekilmesi, ikinci kuşak göçmenlerin bu piyasasına girmeleri ve ikinci kuşak göçmenlerin Türkiye’de para gönderecek bir akrabası olmaması sebebiyle de gönderilen dövizlerin miktarında bir azalma olmuştur.

A.B.D.’de yaşayan Yağlıderelilerin yatırım örüntüleri incelendiğinde, göçmenlerin neredeyse tamamına yakının, kazandıkları paraları A.B.D.’de ve/veya Türkiye’de ev alarak değerlendirdiğini görülmektedir. Yağlıdereli göçmenlerin ihtiyaçlarından fazla ev alıyor ve yaptırıyor oluşu başka bazı göçmenler tarafından eleştirilmektedir. Ancak bu olgu, göçmenlerin evlerini birer statü sembolü olarak gördüklerini de göstermektedir. Yukarı da A.B.D.’ye geldiklerindeki ilk amaçlarının Yağlıdere’de ya da Türkiye’de başka bir yerde ev sahibi olmak olduğu vurgulanmıştı. Bu yüzden göçmenler için bir ev sahibi olmak çok önemlidir, onların A.B.D.’de tutunabildikleri, para kazanıp tasarruf edebildiklerini ve orada çok başarılı olmalarına rağmen Yağlıdere ile bağlantılarını da kesmediklerini gösterir. Özellikle Yağlıdere’nin çeşitli köylerindeki yüksek katlı apartmanlar bu çerçevede içinde

değerlendirilmelidir. Bu apartmanların çoğu ilk kuşak göçmenin her bir çocuğu (özellikle erkek çocuklar) için ayrı bir daire olması fikri ile yapılır. Ayrı bir evi olmak evlilik ayarlamaları sırasında önemlidir ve pek çok bakımdan avantajlıdır. Ayrıca Yağlıdere standartlarına göre büyük bir ev sahibi olmak, göçmenin finansal gücünün de gösterdiği için göçmenin ekonomik faaliyetlerinde de işini kolaylaştırmaktadır. Yağlıdere’de yapılan ya da Türkiye’nin başka yerlerindeki ev sahipliğinin yanında, görüşülen birçok Yağlıderelinin özellikle son yıllarda artan bir şekilde A.B.D.’de iş ve ev yatırımları yapmaya başladıkları da görülmektedir.

Bu ev yatırımlarının mekânsal dağılımı incelendiğinde üç farklı yatırım davranışı ortaya çıkmaktadır. Birinci tür yatırım davranışı içinde olan göçmenler (14 görüşmeci), ki bazıları uzun yıllardır A.B.D.’de yaşamaktadır, bütün yatırımlarını Türkiye’ye yapmışlardır. Bu görüşmeciler genellikle A.B.D.’de kendi işlerini kuramamış ya da kurmamış olan ve uzun yıllardır ücretli olarak çalışan göçmenlerdir. Bu göçmenlerin tüm yatırımların Türkiye’de olması aldıkları ücretlerin düşük olması ya da düşük ücretli işlerden emekli olmaları sonucu, bu sebeple de ve gelirlerinin A.B.D.’de bir ev almaya yetmemesi ile bağlantılı olabilir. Örnekleme yer alan ilkokul mezunlarının çoğu bu grupta yer almaktadır. Bu göçmenlerin çoğu New York’ta düşük kirali evlerde yaşamaktadırlar. Ayrıca bu göçmenlerin somut olarak Türkiye’ye dönme planları yapmalarının da böyle bir yatırım davranışında bulunmalarında etkili olduğu düşünülebilir. Ancak bu grubun bazı üyeleri düşük kirali bir evde oturmayı bir tasarruf yolu olarak görüp, gelecekte A.B.D.’de yapacakları ev ve iş yatırımları için para biriktirmektedirler. Bu grup çoğunlukla geride kalan ailelerine, akrabalarına, köy derneklerine, dini kuruluşlarına ve özellikle Yağlıdere belediyesine para göndermektedir. Bu grubun üyelerinin hem New York’taki Yağlıderelilerle hem de Yağlıdere’deki tanıdıkları ile çok yakın ulusaşırı bağlantıları vardır.

İkinci tür yatırım davranışı içindeki göçmenler ise (16 görüşmeci), hem A.B.D.’ye hem de Türkiye’ye iş ve/veya ev yatırımı yapmaktadırlar. Bu gruptaki göçmenlerin büyük kısmının (11 tanesi) A.B.D.’de inşaat, ulaşım ve gıda sektörlerine iş yatırımı yapmış oldukları, yani küçük ve orta dereceli işyerlerinin sahibi olmaları, dikkati çekicidir. Bu işlerden elde ettikleri görece yüksek kazançla ilişkili olarak, göçmenlerin Türkiye’de birden fazla ev ve/veya apartman almaları dışında A.B.D.’de de genellikle New Jersey ya da Connecticut

banliyölerinde birer eve sahip oldukları gözlemlenmiştir. İşyeri sahibi olmayan göçmenlerin ise bir tane A.B.D.'de, bir veya iki tane de Türkiye'de ev sahibi oldukları görülmüştür. Göçmenlerin Türkiye'deki gayrimenkul yatırımları genel olarak Giresun şehir merkezinde ya da Yağlıdere'de yer almaktadır. Bu gruptan hiçbir göçmenin lise derecesinde yüksek eğitimi yoktur. Bu göçmenlerin en azından kısa vadede Türkiye'ye dönme planları bulunmamaktadır. Çoğunlukla, sadece geride kalan ailelerine değil, aynı zamanda bazı köy derneklerine, dini kuruluşlara da yardım göndermektedirler. Ama bu yardımların hiçbiri doğrudan Yağlıdere belediyesine yönelik değildir. Bu gruptaki göçmenler mekânsal olarak A.B.D.'de birbirinden uzak yerlerde yaşamalarına rağmen birbirleriyle özellikle düğünlerde ya da cenazelerde görüşürler. Türkiye ile aralarındaki ulusaşırı bağlar Yağlıdere'den çok Giresun merkezine yöneliktir. Ayrıca ilk grup göçmenlere göre A.B.D.'de ekonomik ve sosyal hayata daha çok uyum sağlamış gözükmektedirler.

İlk iki gruptaki göçmenlerin Türkiye'de nerelere ev yatırımı yaptıkları konumuz açısından ayrıca önemlidir. Ev yatırımı konusunda doğum yeri olan köy, Yağlıdere merkez, Giresun merkez ve İstanbul, dört önemli yerleşim yeri olarak ön plana çıkmaktadır. Yağlıdere'nin köylerinden birinde doğmuş ve bir süre yaşamış olan ve burada hala yakın bir akrabası olan (kardeş, anne, baba) birçok göçmenin ya aileden kalan eski evlerini yenilediği ya da yeni apartmanlar yaptırdığı öğrenilmiştir. Bu göçmenler Türkiye'ye ziyaretlerinde köylerine de uğramaktadırlar. Benzer bir şekilde Yağlıdere'de merkezde yaşamamış, burada fazla akrabası olmayan ve Yağlıdere'nin köylerinden birinde doğmuş olan göçmenlerin Yağlıdere'nin içinde ev yatırımı yapmadıkları gözlemlenmiştir. Diğer bir deyişle, sadece Yağlıdere merkez ile süre giden bağları olan göçmenler burada bir ev almaktadır. Görüştüğümüz ve Türkiye'de yatırım yapan Yağlıdere'li göçmenlerin yarısından fazlasının Giresun merkezde ev aldıkları veya ev almaya çalıştıkları göze çarpan bir olgudur. Giresun merkezde yaşamamış göçmenlerin bile burada yatırıma girişmelerini, uzun yıllar A.B.D.'deki şehir hayatının hareketliliğinden sonra Türkiye'ye döndüklerinde köyleri yerine orta büyüklükte bir şehir olan Giresun'da yaşamak istemeleriyle, yakın çevrelerinde kendilerine statü kazandıracağını düşünmeleriyle ve Giresun'un hareketli emlak piyasasında ev almanın karlı bir yatırım olmasıyla ilişkilendirebilir. A.B.D.'ye göç etmeden önce İstanbul'da çalışmış veya burada akrabaları olan göçmenlerin ise İstanbul'dan da bir daire almaları oldukça yaygın bir olgudur. Toparlamak gerekirse, Yağlıdere'li göçmenlerin, ekonomik yatırımlarının Türkiye'ye dönmeyi

planlasa da, planlamasa da, öncelikle köyde, sonrasında da Giresun'da ve İstanbul'da gayrimenkul sahibi olmak üstüne kurulu olduğu gözlemlenmektedir.

Üçüncü tür yatırım davranışı içinde olan Yağlıdere'li göçmenler (örneklemimizde 8 kişi) ise tüm yatırımlarını A.B.D.'de yapmışlardır. Bu grup için en dikkat çeken olgu, bu kişilerin özellikle lise ya da üniversite mezunu olmaları ve profesyonel (avukat, mühendis, bankacı vb.) bir meslek sahibi göçmenler arasından çıkmasıdır. Bu grubun içindeki göçmenler New York'un merkez mahallerinde ya da onlara bağlı banliyölerde ev sahipleridir. Ayrıca, A.B.D.'de bir işyeri sahibi olan göçmenlerin de bir kısmı Türkiye'de yatırım yerine sadece A.B.D.'de yatırım yapmayı tercih etmektedirler. Alan çalışması örneğinde yer alan Türkiyeli kadınlarla değil yabancı kadınlarla evli olan üç erkek de bu grubun içinde yer almaktadır. Bu gruptaki göçmenlerin, 2. gruptakiler gibi, A.B.D.'nin iş ve sosyal hayatına daha fazla bütünleşmiş olmuş olduklarını söylenebilir. Fakat bir önceki gruptan farklı olarak bu gruptaki göçmenlerin bir kısmının Türkiye ile ilişkilerinin daha zayıf olduğunu, buraya bir yatırım yapmayı düşünmediğini ve Türkiye'ye dönme planlarının kısa vadede olmadığını da söylenebilir. Bu göçmenlerin Yağlıdere ile ilişkileri daha çok yakın arkadaşları ya da çekirdek ailelerinin diğer üyeleri dolayımı ile olmaktadır. Bu göçmenler Türkiye ziyaretlerinde anne, baba ya da kardeşlerinin evlerinde kalmaktadırlar. Bu grubun içindeki, Türkiye ile ilişkilerini yoğun bir şekilde sürdüren göçmenler ise, Türkiye'ye ileriki zamanlarda yatırım yapmayı düşünmektedirler. Bu göçmenler çok sık olmamakla birlikte kendi anne-babalarına da daha iyi bir yaşam standardı için para yollamaktadırlar. Ayrıca yardım davranışları da diğer gruplardan farklıdır. Tanıdıkları vasıtası ile kendi köylerine ve köylerindeki fakirlere yardım etmeyi ya da daha kurumsallaşmış inanç temelli olmayan Türk ya da Amerikan yardım kurumlarına yardım yapmayı tercih etmektedirler.

A.B.D.'de yaşayan Yağlıdere'li göçmenlerin gönderdikleri paraların Yağlıdere'nin ekonomik olarak dönüşümüne en büyük etkisi, yukarıda da belirtildiği üzere, hanelerin gelir seviyesinin yükselmesinde, tüketim alışkanlıklarının değişmesinde ve ilçenin gelişkin bir inşaat sektörüne sahip olmasında kendini göstermektedir. Yine birçok görüşmecinin belirttiği gibi, gelen paralar ve göçmenlerin memleket ziyaretleri, ilçenin ticari hayatını özellikle yaz aylarında canlı tutmaktadır. Ayrıca, gönderilen paraların köylerin ve ilçe merkezinin altyapısının dönüşümünde, birçok göçmen tarafından yeterli bulunmasa da, büyük etkisi olmaktadır.

Sonuç olarak birçok göçmen, göç süreciyle birlikte, Yağlıdere nüfusunun (özellikle köylerde) azalmasına rağmen, Yağlıdere'nin ekonomisinin bu boyutlarıyla gelişme kaydettiğini düşünmektedir. Fakat bilindiği üzere Yağlıdere, göç süreciyle birlikte, ekonomik dönüşüm için gerekli olan sanayi ve hizmet sektörlerindeki gelişmeyi yaşayamamıştır. Görüştüğümüz göçmenler, konuyla ilgili olarak, A.B.D.'de kazanılan ve bir kısmı Türkiye'ye gönderilen göçmen dövizlerinin Yağlıdere'de istihdam artırıcı bir şekilde nasıl kullanılabileceğine dair fikirlerini söylemişlerdir. Birçok göçmen, Yağlıdere'de tarımsal girdinin kullanıldığı (et, süt peynir, meyve suyu, fındık) fabrikaların kurulmasının olanaklı olduğunu aktarmıştır. Ayrıca, üniversite kurulması, yayla turizminin geliştirilmesi, baraj yapılması ve çimento fabrikası açılması, Yağlıdere ekonomisi için önerilen diğer yatırımlardandır. Yapılan görüşmelerde, bu önerilerin hayata geçmesi önündeki engellerden de bahsedilmiştir. Öncelikle, bu tarz yatırımların olabilmesi için şirket benzeri ortaklıklar kurulması gerektiği, ancak böylesi ekonomik ortaklıklara girmek için kişiler arasındaki güvenin sağlanmasının zor olduğu belirtilmiştir. Birçok göçmen, “3-5 kişi bir araya gelip bir iş kuramayız biz” diyerek kültürel etmenlerin rolünü ortaya koymuşlardır. Yine de, bu tarz güven sorunlarını aşmak için “öncü” ve “sevilen” bir kişinin yatırım yapmak isteyenleri toparlayabileceği söylenmiştir. Ayrıca, bir fabrika kurmak veya başka bir iş yatırımına girmek için gerekli bilgi birikiminin birçok göçmende olmayışı ve A.B.D.'de yaşarken böyle bir işe girişmenin zor olması da diğer sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Yağlıdere'nin engebeli bir coğrafyada kurulmuş olmasından dolayı, ekonomik olarak daha fazla gelişmesinin mümkün olmadığını da sıklıkla söylenmiştir. Son olarak, yukarıda belirtilen yatırım önerilerinin A.B.D.'de yapılacak bir iş veya Giresun'da yapılacak bir gayrimenkul yatırımına göre daha az kar vaat etmesi Yağlıdere'li göçmenlerin yatırım örüntülerini gayrimenkul alımı lehine etkilemektedir. Bu olumsuzlukların sonucu olarak, görüşme yaptığımız hiçbir görüşmecinin bu konuda ayrıntılı düşünceleri olmasına rağmen Yağlıdere'ye istihdam artırıcı bir yatırım yapmayı düşünmemektedirler.

4.1.6. Değerlendirme

Tüm bu verilerin bir değerlendirilmesi yapıldığında, A.B.D.'de yaşayan Yağlıderelilerin gönderdikleri işçi gönderilerinin büyük oranda geride kalan ailelerin gelirlerini artırmak için, gayrimenkul yatırımında bulunmak için ve çoğunlukla çeşitli kurum ya da kişilere gayri resmi

yollarla gerçekleşen yardımlarda kullanıldığını söyleyebiliriz. İşçi gönderimlerinin bu şekilde kullanılması hem geride kalan göçmen akrabalarının harcama düzeylerini artırdığı hem de ziyarete gelen göçmenlerin ilçede yaptıkları harcamalarla ilçenin ticaret potansiyelini artırdığı gözlemlenmiştir. Gayrimenkule yapılan yatırımlar ilçedeki inşaat sektörünün gelişmesine yol açmış ve düzensiz ve düşük ücretli olmakla birlikte ilçede yaşayan insanların istihdam olanaklarını artırmıştır. Kişi ya da kurumlara yapılan yardımların da ilçedeki gelir eşitsizliğini küçük bir miktar iyileştirdiği de söylenebilir. Ancak hem yardımların hem de diğer sektörlerin açtığı istihdam olanaklarının gelir düzeyindeki iyileştirme etkisi, insanların göç etmeleri sonucu ortaya çıkan gelir farklılıklarını dengeleyecek düzeyde değildir.

Yağlıdere'ye göçmenlerin istihdam artırıcı iş yatırımları yapması bu zamana kadar mümkün olamamıştır. Bunda Yağlıdere'nin limana ve ana karayoluna uzak mesafesinin etkisi olduğu gibi gerekli kaynaklara da uzaklığı bir sebeptir. Ayrıca Yağlıdere'nin bu çeşit bir yatırımın ihtiyaçlarına cevap verecek bir altyapısı (üretilen malları taşıyacak yol ağları, bir atölye ya da satış yerini selden ya da heyelandan koruyacak gerekli donanım) da bulunmamaktadır. Bunun yanında, bu şartlar sağlansa bile göçmenlerin birikimlerini birleştirerek böyle bir yatırıma kalkışmaları hem bu işi gerçekleştirmek için gerekli kültürel sermayelerinin yokluğu hem de birbirlerine güvenememeleri yüzünden oldukça zordur.

Göçmenlerin ilçelerine yatırım yapabilmelerinin önündeki bir diğer engel de, yatırım dendiği zaman çok geniş kapasiteli, büyük işletmelerin anlaşılmasıdır. Böyle yatırımlar için hem büyük çaplı bir sermayeye ulaşmak hem de alt yapıyı yeniden düzenlemek gerekmektedir. Oysa daha küçük ölçeklerde ve daha düşük sermaye gerektiren iş kollarında faaliyet gösterecek işletmeler de istihdam sağlayıcı ve gelir getirici olabilir. Ancak göçmenler bu çeşit ekonomik faaliyetleri küçümsemekte ve bunların göçmen olmayan Yağlıderelilerin gelirlerini artırmayacağını düşünmektedir. Oysa ilçede kısa süreli eğitimlerle ve sağlanacak mikro kredilerle, yayla turizmi, ormancılık, çeşitli el sanatları ürünleri (hasır bilezik üretimi, silah yapımı vb.) alanında küçük işletmeler faaliyet gösterebilir ve bu işler geride kalan kişilerin yaşam standartlarını yükseltip, onları özgürleştirebilir. İlçenin ileri gelenleri ya da çeşitli kurumlar bu konularda göçmenleri aydınlatmadığı için bu çeşit yatırım fırsatları kaçırılmaktadır. Ayrıca hem geride kalanların mevsimlik işçi ya da sürekli olarak Türkiye

içinde başka şehirlere göç etmesi hem de Yağlıdere deresi üzerine yapılan hidroelektrik santralleri bu çeşit olanakların geleceğini yok etmektedir.

4.2. Ünlüpnar – Londra

Bu bölümde, projenin alan araştırmasının ikinci ayağını oluşturan Ünlüpnar - Londra arasındaki işçi dövizlerinin aktarımı, kullanımını ve etkisi üzerine bulgular ortaya koyulacaktır.

4.2.1. Coğrafi Konum ve Sosyo-ekonomik Koşullar

Ünlüpnar, Doğu Karadeniz bölgesinin iç illerinden birisi olan ve Karadeniz’e kıyısı olmayan Gümüşhane ilinin 12 beldesinden birisidir. Kelkit ilçesinin sınırları içindedir. Gümüşhane, kuzeyden Giresun ve Trabzon illeriyle, güney ve doğudan ise Erzincan ve Bayburt illeriyle çevrilidir. Bu konumu nedeniyle hem Doğu Anadolu bölgesinin hem de Karadeniz bölgesinin coğrafi, iklimsel ve kültürel özelliklerini beraber taşır. Bu “arada kalmışlık”, ilin idari tarihinde de kendisini gösterir.

Gümüşhane’nin idari tarihçesine bakıldığında; Osmanlı İmparatorluğu döneminde 19.yüzyıla kadar Gümüşhane’nin bu ilçelerinin Erzurum Eyaletinin, bazı ilçelerinin ise Trabzon Eyaletinin bir kazası olduğu görülür. 1839’da başlayan Tanzimat Reformlarından sonra ise Gümüşhane’nin Trabzon Vilayetinin bir livası olduğu görülmektedir. 1849 yılında Erzurum’a bağlanan Gümüşhane, ardından 1855 yılında tekrar Trabzon’a bağlanır. 1869 yılında vilayet sisteminde yapılan değişiklikle Ünlüpnar köyünün bağlı olduğu Kelkit ve Şiran kazaları Erzincan Sancağı’ndan Gümüşhane’ye ve bu yolla da Trabzon’a bağlanır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte il statüsünü kazanan Gümüşhane’nin merkez ilçeye birlikte 6 ilçe belediyesi vardır. Ünlüpnar beldesinin bağlı olduğu Kelkit de bu ilçelerden birisidir.

6.575 kilometrekare alanıyla Türkiye’nin yüzölçümü büyüklüğü bakımında 56. ili olan Gümüşhane’nin topraklarının sadece %17’si tarıma elverişli alanlardan oluşmaktadır. Bu toprakların %33’ü ise çayır ve meralardan oluşmaktadır. Kelkit ilçesi sınırları içinde bulunan ve 87.510 hektar büyüklüğünde olan Kelkit havzasının %30’u tarıma elverişli tarlalardan oluşmaktadır. Bu yönüyle Kelkit’in, Gümüşhane’nin tarıma elverişli arazilerin görece çok olduğu bir ilçesi olduğu söylenebilir. Ne var ki, Ünlüpnar beldesi, oldukça sınırlı tarım

arazileriyle ve engebeli topografyası ile dikkat çekmektedir. Bu durum ilin en fazla göç veren köyü (daha sonra belde olacaktır) olması sonucunu doğurmuştur.

İlin ve ilçenin nüfus özelliklerine baktığımızda ise, öncelikle Gümüşhane ilinin 2008 yılı kesinleşen nüfus sayımına göre nüfusunun 131.367 kişiden oluştuğunu görürüz. İlin dağlık yapısı ve yoğun göç veriyor oluşu kendini kilometre kareye düşen 20 kişi düşmesiyle gösterir. Kelkit ilçesi 41.523 kişilik nüfusuyla Gümüşhane'nin merkez ilçesinden bile daha fazla bir nüfusa sahiptir. Bu nüfusun % 68'i (28.106 kişi) belde ve köylerde yaşamaktadır. Ünlüpnar Belediyesinin nüfusu ise 2007 yılında 3.069 iken, 2008 yılında 2.793 olmuştur. Aşağıdaki bölümlerde göreceğimiz üzere, İngiltere'de 6000 kişinin yaşadığı düşünülürse, beldenin nüfusun özellikle uluslararası göç ile birlikte epey azalmış olduğu tahmin edilebilir. Ünlüpnar'ın nüfus yapısı ile ilgili olarak en çarpıcı bilgi beldedeki seçmen sayısına bakıldığında ortaya çıkmaktadır. 2.793 kişinin kayıtlı olduğu beldedeki seçmen sayısı 2.049 olmuştur (www.ysk.gov.tr). Bu durum göç nedeniyle genç nüfusun oranının genel belde nüfusuna göre epey azalmış olduğunu istatistikî olarak göstermektedir. Benzer eğilimler, bölgedeki diğer beldelerde de Ünlüpnar düzeyinde olmasa da gözlemlenebilmektedir.

Gümüşhane ilinin ve Kelkit ilçesinin ekonomik yapısına baktığımızda, son yıllarda yaşanan bazı gelişmelere rağmen geleneksel yapının kırılmadığı görülebilir. TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre, Gümüşhane ili, 1070 dolarlık kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla ile (cari fiyatlarla) Türkiye'deki 81 il arasında 71'i sıradadır. Kelkit ilçesi ise Türkiye'deki 872 ilçe içinde gelişmişlik sıralamasında 576'ı sıradadır. Kelkit bu yapısıyla 5 gelişmişlik grupları arasında 4. gruptadır. Gümüşhane'nin ve Kelkit'in ekonomik sıralamalardaki durumu önemli oradan içinde bulunduğu bölgenin ekonomik yapısıyla ilintilidir. TÜİK'in Avrupa Hesaplar Sistemine göre oluşturduğu, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması'nda (İBBS) 1. Düzeye karşılık gelen 12 bölgenin arasında Doğu Karadeniz aldığı % 2.6'lık pay ile 9. sıradadır (www.tuik.gov.tr). Eğitim açısından Gümüşhane geneline bakıldığında ise, okuma-yazma oranının %95 olduğunu, ilköğretimde okullaşma oranının ise 2008-2009 itibariyle 98.7 olduğunu görmekteyiz. Ortaöğretim düzeyindeki yaklaşık %80'lik okullaşma oranının ancak 2008-2009 yılları itibari ile % 97'lere çıkabilmiştir.

Bu özellikleriyle, Ünlüpnar tarihi boyunca yoğun göç veren bir köy-belde olagelmıştır.

4.2.2. Göç Tarihçesi

Bu kısımda öncelikle Londra'daki Türkiyeli göçmenlerin göç süreçlerine dair bazı genel bilgiler verilecek, ardından da Ünlümarlıların bu göç süreci içindeki yeri daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Böylece, Londra'daki Ünlümarlıların göç örüntülerinin tarihsel arka planı daha iyi aydınlatılacaktır.

Londra'daki Türkiyeli göçmenlerin göç örüntülerini anlayabilmek için, Atay'ın (2006) "Türkçe konuşan topluluklar" kavramına başvurmak yararlı olabilir. Bu kavramla hem Türkiye'den giden göçmenler hem de Kıbrıs'tan gidenler Türk göçmenler kastedilmektedir. Sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan bu grubu 4 alt-gruba ayırmak mümkündür. İlk grubu, Kıbrıs'tan gelen Türk göçmenler oluşturmaktadır. Kıbrıs'tan ilk göçler 2. Dünya Savaşı sonrası, Kıbrıs'ın İngiltere ile olan yakın siyasi ve kültürel bağları nedeniyle başlamıştır. Birçok Kıbrıslı'nın İngilizce biliyor olması ve İngiliz pasaportunu rahatlıkla alıyor olması, İngiltere'ye daha kolay uyum sağlamalarıyla ve kısa sürede sosyo-ekonomik olarak durumlarını düzeltmeleriyle sonuçlanmıştır. Bu duruma rağmen Kıbrıslı Türklerin büyük kısmı eski Kıbrıslı kimliklerini devam ettirmektedirler (Robins ve Aksoy, 2001). Konumuz açısından Kıbrıslı Türklerin İngiltere'ye göçünün önemi, Türkiye'den İngiltere'ye göç eden göçmenlerin ilk sosyal ilişkilerini Kıbrıslılar ile kurmasından ileri gelmektedir. Birçok Türkiyeli, 1960'lı ve 1970'li yıllarda, Kıbrıs Türk ve Rum göçmenlerin tekstil ve gıda sektöründeki işletmelerinde çalışmışlardır. Sonraki yıllarda, Türkiyelilerin kendi iş yerlerini açmalarıyla bu bağlar kopmaya başlamıştır. Birçok Kıbrıslı'nın günümüzde Londra'nın zengin semtleri olan Enfield ve Edmonton'da yaşıyor olması da bu bağların kopmasının bir nedenidir.

İkinci grubu, 1960'lı yılların sonunda itibaren Londra'da tekstil/konfeksiyon ve gıda sektörlerinde beliren işçi ihtiyacının sonucunda, daha çok yasal yollardan izinli olarak Türkiye'den göç edenler oluşturmaktadır. Londra'ya bu yıllarda en çok göç veren iller, Trabzon, Gümüşhane, Aksaray ve Niğde olmuştur. Bu iller dışında İstanbul ve Bursa gibi büyük şehirlerden de deneyimli işçiler İngiltere'ye göç etmişlerdir. İlk yıllarda işçi olarak çalışan bu göçmenler zamanla kendi iş yerlerini açmaya başlamışlardır. Ayrıca daha çok

hemşeri dernekleri biçiminde örgütlenmişlerdir. Birçok göçmen ilk göç sürecinden uzun yıllar geçmesine rağmen, kendi şehrinden, köyünden gelen göçmenlerle birlikte aynı kahvede sosyalleşmeyi sürdürmektedir. Ünlüparlı göçmenleri de bu grubun içinde düşünmek mümkündür. Bu bölümün sonunda Ünlüparlı göçmenlerin göç süreçleriyle ilgili ayrıntılı bilgi verilecektir.

Üçüncü grubu, daha çok Türkiye'nin Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyükşehirlerinden Londra'ya eğitim görmek ve profesyonel işlerde çalışmak üzere göç etmiş olanlar oluşturmaktadır. Bu göçmenlerin hem yaşam alanlarının hem de çalışma alanlarının birçok Türkiyelinin yaşadığı ve Londra'nın göçmen nüfusunun yoğunlaştığı Hackney ve Haringay gibi belediyelerden ziyade, merkez Londra'da yoğunlaştığı söylenebilir. Bu grubun diğer Türkiyelilerle sosyal ilişkilerin çok fazla olmadığını, diğer milletlerden göçmenlerle ve İngilizler'le daha yakın ilişkiler kurabildiklerini ve ayrı örgütlenmelere gittiğini söyleyebiliriz.

Son grubu, 1970'li yılların sonundan itibaren yaşanan siyasal olayların sonucunda, Sivas, Kahramanmaraş, Malatya ve Bingöl gibi illerden hem siyasal hem de ekonomik nedenlerle göç edip, İngiltere'ye genellikle ilticacı olarak giren göçmeler oluşturmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren bu şekilde göç eden göçmenlere yönelik politikaların sıkışması sonucunda göçün hızında da belirli bir yavaşlama olmuştur (Pattison ve Tavşanoğlu, 2002). Hem örgütlenme hem de sosyal ilişkiler açısından bu gruba giren göçmenlerin, kültürel ve ideolojik farklardan dolayı, özellikle ikinci gruptan olan göçmenlerle yakın mekânlarda yaşamalarına rağmen bu gruptan ayrıldığı söylenebilir. Örneğin hem Haringay hem de Hackney belediyesi sınırlarında bulunan *Greenlane* caddesinin kuzey kısmında bu gruptan göçmenler yaşarken güney kısmında ise daha çok Ünlüparlıların da içinde bulunduğu ikinci gruptan göçmenler yaşamaktadırlar.

Bu dört grubun aralarındaki sosyo-kültürel farklılıklara rağmen belirli ortak özelliklere sahip olduklarını unutmamak lazımdır. Bu anlamda, gruplar arasında keskin ayrımların olmadığını, aralarında ideolojik ve kültürel anlamda hem yakın/yoğun ilişkilerin hem de gerilimlerin beraber sürdüğü simbiyotik (birbirini destekleyen) ilişkilerin olduğu (Atay, 2006) söylenebilir.

Son olarak Türkiyeli göçmenlerin günümüzde Londra'daki ve İngiltere'deki durumuna bazı istatistikî bilgiler ışığında bakmak yararlı olacaktır. 2001 yılında İngiltere'de yapılan İşgücü ve Nüfus anketlerine göre bütün İngiltere ve Galler'de Türkiye doğumlu göçmen sayısı 52.893'dür. Bu göçmenlerin de yaklaşık 40.000'i Londra'da yaşamaktadır (Spence, 2005). İngiltere'deki Türk Büyükelçiliği'nin tahminlerine göre ise şu anda kayıtlı olmayanlar da dâhil yaklaşık 150.000 Türkiyeli İngiltere'de yaşamaktadır. Türkiyeli göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Londra'nın Hackney, Haringay, Islington, Stoke Newington, Newington Green gibi semtlerinde ikamet etmektedir (Türk Büyükelçiliği, 2007). Sadece Hackney belediyesi sınırlarında 30.000 Türkçe konuşan göçmen olduğu tahmin edilmektedir (Cook, 2001). Başka bir resmi istatistiğe göre ise (Home Office, 2005), 1984-2005 yılları arasında 47.000 Türkiyeli göçmen "İngiliz vatandaşı" olmuştur. Yukarıdaki resmi sayıların yanında, bazı tahminler, İngiltere'nin tamamında 150.000 ile 500.000 kişi arasında Türkçe konuşan kişi olduğunu söylemektedir.

Ünlüparlıların Londra'ya göç süreci, 1967 yılındaki "tesadüf" bir olayla başlamıştır. 1960'ların başında Ünlüpar'dan Almanya'ya göç eden bir kişi, Almanya'da yaşadığı sorunlardan dolayı Londra'ya göç eder. Burada Kıbrıslı bir Türk'ün sahibi olduğu restoran zincirinde çalışmaya başlar. 1967 yılında, çalıştığı işyerinin artan işçi ihtiyacı nedeniyle patronu bu kişiyi köyüne restoranlarda çalışacak uygun kişileri bulması için köyüne gitmesine ikna eder. Buradan ilk etapta birkaç akrabasını Londra'ya gitmeye ikna eder. Ve göç süreci bu şekilde başlamış olur. Yukarıdaki bölümde tartıştığımız üzere, Ünlüpar'ın ekonomik koşulları yurtdışına gitmek isteyen kişi sayısının çok olmasıyla sonuçlanmıştır. Görüşmelerimizden öğrendiğimiz kadarıyla, 1970'li yıllarda Ünlüpar'dan Londra'ya göç edenlerin sayısı çok fazla artmamıştır. 1980'li yıllarda ise, hem Türkiye'deki ekonomik koşullardaki bozulma hem de yurtdışına çıkışların kolaylaşmasıyla birlikte göç edenlerin sayısında artış yaşanmıştır. Bu sürecin yanında, 1970'li yıllarda ailelerini henüz Londra'ya getirmemiş olan birçok Ünlüparlının, bu dönemde ailesini getirmeye başlamış olması, göçmenlerin sayısında ayrıca bir artışa neden olmuştur. Göç örüntüleri açısından Londra'daki Ünlüparlıları Hackney ve Haringay gibi belediyelerde oturan diğer Türkiyeli göçmenlerden ayırt eden bir özellik, birçok Ünlüparlı'nın Londra'ya göç etmeden önce Erzincan, Samsun ve Trabzon gibi illerde geçici veya uzun süreli yaşamış olmasıdır.

4.2.3. Londra'daki Ünlüparlılar

4.2.3.1. Yerleşim örüntüleri

Bu bölümde Ünlüparlı göçmenlerin yerleşme örüntüleri, diğer bir deyişle, göçmenlerin hangi semtlerde, ne sebeple oturdukları ayrıca konut sahiplikleri ana hatlarıyla tartışılacaktır. Ünlüparlı göçmenlerin Londra'daki yerleşme stratejilerine bakıldığında iki nokta ilk bakışta göze çarpmaktadır. Birçok Ünlüparlı Londra'ya göç ettikten sonra uzun yıllar Hackney ve Haringay gibi semtlerde oturmuşlar ve çalışmışlardır. Bu durum bu semtlerin göçmenlerin yoğun olmasıyla ve devletin verdiği sosyal konutların bu semtlerde yoğunlaşmasıyla ilişkilidir. Ne var ki son yıllarda birçok Ünlüparlı'nın ekonomik durumlarının düzelmesiyle Hackney ve Haringay belediyelerinin dışında Londra'nın dışındaki uydu semtlere taşınmaya başladığını görmekteyiz. Ayrıca az sayıda olsalar da bazı Ünlüparlılar Londra dışındaki şehirlerde iş hayatına atılmak için çaba göstermektedirler. Görüşmelerde Ünlüparlılar zor çalışma koşullarının etkilerini azaltmak için, “yeşilin ve sessizliğin” hâkim olduğu uydu kentlere taşınmayı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bu duruma rağmen, birçok Ünlüparlı'nın sosyal konutlarda kira yardımı alarak oturduğunu, fakat bazılarının bu evleri uzun yıllara yayılan taksit ödeme yoluyla satın almayı düşündüğünü de gözlemledik. Yerleşme stratejilerine ilişkin bir diğer dikkat çekici nokta, düşük gelirle yaşayan ailelerin ev bulmasının zor olduğu bir konut piyasasında, yeni evli Ünlüparlıların ailelerinin yanında yaşamasının sık rastlanan bir durum olmasıydı. Bu konuya ilişkin söylenebilir ki; yeni göçmenlerin veya yeni aile kuranların hangi belediyede ve bölgede oturacaklarını belirleyen iki faktörden bir tanesi yakınlarının nerede yaşadıkları olduğuyorsa bir diğeri belediyenin onlara nerede yer gösterdiği olmaktadır.

Londra'daki Ünlüparlıların iş yatırımlarını nereye yaptıkları da yerleşme stratejilerinin bir parçası olarak görülebilir. Bir sonraki bölümde daha ayrıntılı tartışacağımız üzere, Ünlüparlıların çoğunluğu gıda sektöründe işveren veya işçi olarak çalışmaktadır. Lokanta sahiplerinin dükkânlarının Londra'nın birçok yerine dağıldığını söylemek mümkünse de, Hackney ve Haringay gibi semtlerde bir yoğunlaşmanın olduğu söylenebilir. Son yıllardaki önemli bir gelişme, bazı Ünlüparlıların lokanta işletmeciliğinden “coffee shop” olarak adlandırılan ve daha lüks sayılabilecek işletmelere geçmeleridir. Bu durum, Ünlüparlı

işverenlerin iş yerlerinin mekânsal dağılımını daha yüksek gelirlilerin oturduğu semtlere doğru olmak şeklinde doğrudan etkilemektedir.

4.2.3.2. Sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler ve ilişki ağları

Londra'daki Ünlüpnarlılar'ın ekonomik aktiviteleri üzerine yapılacak bir gözlemde en göze çarpan nokta kuşkusuz, Ünlüpnarlıların çoğunluğunun gıda sektöründe çalışmalarıdır. Bu noktayı aşağıda daha ayrıntılı ele alacağız. Öncelikle Ünlüpnarlıların diğer ekonomik aktivitelerinden bahsetmek uygun olacaktır. İkinci kuşak Ünlüpnarlılar'dan bazıları aldıkları eğitim sonunda daha profesyonel işlerde çalışmaktadırlar. Ne var ki, net bir oran vermek zor olmakla birlikte, öğretmen, avukat, doktor, mühendis gibi mesleklere sahip olan Ünlüpnarlı sayısının oldukça az olduğu söylenebilir. Görüşmelerde, son dönemde, “birkaç” Ünlüpnarlı'nın ticaret şirketleri kurduklarını da ortaya çıkmıştır. Ayrıca, az sayıda da olsa daha müşterilerinin Türkiyeli göçmenler olduğu market ve kahve işleten Ünlüpnarlılar da vardır. Son olarak bazı kadın Ünlüpnarlılar'ın bakıcılık ve öğretmenlik gibi işlerde çalıştığı görülmüştür.

Bu noktada, Ünlüpnarlılar'ın gıda sektörün içindeki farklarını belirtmek yararlı olacaktır. Yapılan tahminler, Ünlüpnarlılar'ın Londra ve çevresinde 400 tane dükkâna sahip olduklarını göstermektedir. Bunların çoğunluğunun “kebabçı” olduğunu söylenebilirse de, son zamanlarda birçok Ünlüpnarlı'nın “coffee shop” denilen daha lüks dükkânlar açtıkları görülmektedir. Bizlere anlatılanlara göre, bir kebabçı işletmek az kişiyle işlerin yürütülebilmesinden ve az bir sermayeye ihtiyaç duyulmasından dolayı birçok kolaylığı içermektedir. Ne var ki, çalışma saatlerinin uzun sürebiliyor olması bu işi aile hayatını etkilemesi açısından daha az cazip haline getirmektedir. Son yıllarda bu işten elde edilen kar oranlarının azalması bir diğer büyük sıkıntıyı oluşturmaktadır. Anlatılanlara göre, sigortasız işçi çalıştırmanın neredeyse imkânsız hale gelmesi, kebabçı sayısının artması sonucu müşteri sayısının azalması ve (son yıllarda et fiyatlarının artmasına bağlı olarak) maliyetin artması, kebab dükkânlarından elde edilen karı azaltan en temel nedenler olarak görülmektedir.

Kebabçılarda işveren veya işçi olarak çalışan Ünlüpnarlılar dışında, birçok Ünlüpnarlı göçmenin et fabrikalarında işçi veya yönetici olarak çalıştığını söyleyebiliriz. Bu fabrikalarda

çalışan Ünlüpnarlılar genellikle Londra'ya yeni gelmiş, 20'li yaşlarda vasıfsız erkek göçmenlerdir. Sadece az sayıda göçmenin Türkiye'de de kasap işiyle uğraştığı görülmüştür. Tahmin edileceği gibi, bu işte çalışan birçok genç Ünlüpnarlı ilerde kendi işyerlerini açmak istemektedir. “Kendi işyerine sahip olmak”, hem daha yüksek bir gelir açısından hem de “kimseden emir” alma durumunda kalmamak açısından Ünlüpnarlılar arasında oldukça cazip bir istektir. Ne var ki, piyasaların bir 20 yıl önceye göre oldukça daralmış olması, şu anda 20 yaşlarında olan Ünlüpnarlı gençlerin ilerde bir “kebab” dükkânı sahibi olma olasılığını oldukça azaltmaktadır. Başka tür dükkânlar açmak veya bir şirket kurmak ileriki yıllar için Londra'daki Ünlüpnarlılar için daha gerçekçi gibi gözükmemektedir. Bunun için gerekli sosyal, mesleki ve ekonomik sermayenin önümüzdeki yıllarda elde edilip edilemeyeceğini zaman gösterecektir. Bu tarz bir sermayeye sahip Ünlüpnarlı gençlerin fazla sayıda olmadığını gözlemlerimize dayanarak söyleyebiliriz.

Toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında, Ünlüpnarlı kadın göçmenler arasında iş gücüne katılma oranının düşüklüğü dikkat çekicidir. Aile işletmelerinde bile kadın Ünlüpnarlıların ücretsiz işçi olarak çalıştığına neredeyse hiç şahit olunmamıştır. Ünlüpnarlı kadınların iş gücüne katılma oranındaki azlık Türkiye'de büyük oranda geçerlidir.

4.2.3.3. Geleceğe ilişkin görüşler

Londra'daki Ünlüpnarlı göçmenlerin gelece yönelik görüşleri tartışırken öncelikle kuşaklar arasındaki farklara dikkat çekmek gerekir. Londra'ya gelen ilk kuşak göçmenlerin birçoğunun geldikleri yıllardaki amacı bir süre sonra Türkiye'ye dönmektir. Fakat ilerleyen yıllarda hem ailelerin de Londra'ya gelmesi, hem de iş yatırımlarının Londra'ya yapılmaya başlanmış olması bu planların sürekli olarak ertelenmesine neden olmuştur. Bu süreçte, belirtmek gerekir ki, Ünlüpnarlı göçmenler geçen yıllarla beraber, Ünlüpnar'la olan bağlarını hiç koparmadılar. Londra'daki işten arta kalan zamanlarda yılın birkaç ayı Türkiye'de geçirilmekteydi. Bu durum, göçmenlerin hem Türkiye ile hem de İngiltere ile bağlarını koparmadan sürdürdükleri bir yaşam tarzını ortaya çıkarmıştı. Özellikle de emeklilik döneminde, iki ülkede birden sürdürülen yaşam tarzı en uç noktaya çıkıyor ve göçmenlerin 6 ay bir ülkede 6 ay da diğer ülkede yaşadıkları bir tarza dönüşüyordu. Diğer bir deyişle,

emekli olmuş ilk Ünlüpnarlı göçmenlerin bu yaşam tarzı yakın zamanda emekli olmayı düşünen birçok göçmenin de geleceğe yönelik en temel beklentileriydi.

Ne var ki, 1. kuşağın geleceğe yönelik beklentileriyle 2. kuşağın geleceğe yönelik beklentileri arasında önemli farklar bulunmaktadır. Öncelikle 2. kuşak doğma büyüme Londralı olduğu için, buradaki yaşama birçok yönden daha kolay adapte olabilmektedir. Yine de, 2. kuşak göçmenlerin hemşerilerine ve ailelerine yakın bir sosyal ilişki ağı içinde olduğunu eklemek gerekir. 2. kuşağı 1. kuşaktan ayıran en önemli farklardan birisi de Ünlüpnar'la olan ilişkileridir. Bu kuşak, ebeveynleri gibi haftalarca Ünlüpnar'da kalmak yerine Türkiye'de geçirdikleri sürenin önemli bir kısmını güneydeki tatil yörelerinde geçirebilmektedir. Bu duruma rağmen 2. kuşağın önemli bir kısmının az ya da çok Ünlüpnar'da zaman geçirdiğini eklemeliyiz. Yukarıdaki yeni beklentilerden dolayı, 2. kuşak göçmenlerin gelecek beklentilerinin 1. kuşağa benzer şekilde oluşmayacağını varsayabiliriz. Bu kuşağın bazı üyelerinin, İngiltere'de iş ve ev yatırımı yapmayı Türkiye'de bir yatırım yapmaktan daha önemli görmesi bahsettiğimiz farklılaşmanın en önemli göstergesidir. Türkiye ile bağlarını 1. kuşak kadar sıkı tutmayan bu kuşağın bu bağlarını tamamen koparmayacağını beklenmediğini ayrıca vurgulanmalıdır.

4.2.4. Göçmen gönderisi çeşitleri ve gönderim yolları

Konuyla ilgili olarak öncelikle gönderilerin sıklığına bakılabilir. Londra'daki Ünlüpnarlı göçmenlerin düzenli olarak para yollayıp yollamamalarında, temel olarak Türkiye'deki akraba ve yakınlarının emekli veya işsiz olup olmamaları belirleyici olmaktadır. Alan çalışması sırasında yapılan görüşmelerde, Londra'da yaşayan ve Türkiye'ye düzenli olarak para yollayan göçmenlerin genellikle emekli olan baba, annelerine veya çalışmayan/işsiz kardeşlerine para gönderdikleri ortaya çıkmıştır. Bu durumun dışında, yani düzenli olarak para yollayanlar dışında, Türkiye'ye para gönderilmesi genellikle yılda birkaç kez ancak belirli ihtiyaçlar ortaya çıktığında gerçekleşmektedir. Bu ihtiyaçların neler olduğu aşağıdaki bölümlerde ayrıntıları ile tartışılacaktır. Para gönderilme sıklığını etkileyen bir etmen ise, göçmenlerin Türkiye'yi ziyaret etme sıklığıdır. Yılda 1 veya 2 kere Türkiye'ye giden göçmenler eğer belirli bir kişiye düzenli olarak para göndermeleri gerekmiyorsa, Türkiye'ye kendileri elden para götürmeyi tercih edebilmektedir. Bu durumda, ziyaret sıklığı azalan

göçmenlerin elden para gönderme dışındaki yolları daha sık kullanacağını varsaymak mümkündür. Bazı durumlarda ise, Türkiye'ye para gönderme sıklığını belli bir taksit ödemesi belirleyebilmektedir. Örneğin Türkiye'de alınan bir gayrimenkulün taksitlerinin olduğu aylarda düzenli para gönderme davranışı, ödemelerin bitmesiyle tamamen kesilebilmektedir. Londra'dan Türkiye'ye gönderilen paranın sıklığının her bir göçmenin yaşam süresince nasıl değiştiği ise bir diğer önemli konudur. Beklenebileceği üzere, ailesini Türkiye'de bırakmış olan ve bekâr olarak Londra'da çalışan göçmenler arasında para gönderme sıklığı daha fazladır. Göçmenlerin, ailelerinin Londra'ya gelmeleriyle ve/veya Türkiye'de kalmış olan anne ve babalarının vefat etmeleriyle para gönderme sıklığında da belirgin bir düşüş olmaktadır.

Konuyla ilgili incelenebilecek ikinci kısım gönderilen paranın yönüdür. Diğer bir deyişle gönderilen paranın Türkiye'deki mekânsal olarak dağılımıdır. Londra'dan Türkiye'ye gönderilen paranın nereye gideceğini büyük oranda bu parayı alan kişilerin hangi yerleşim yerlerinde hangi aylarda yaşadıklarıyla ilgilidir. Ünlüpınar'da yılın tamamında yaşayan kişilerin sayısı azdır. Kış aylarında beldeki nüfusun 200-300'e kadar düştüğü görülmektedir. Yılın belli aylarında (örneğin 3-5 ay) Ünlüpınar'da yaşanların önemli bir kısmını yaşlılar oluşturmaktadır. Bu grup, kış aylarında Erzincan, Trabzon ve Samsun'da yaşamaktadır. Bütün bu örüntüler göstermektedir ki, gönderilen paraların yönü mevsime göre farklılaşabilmektedir. Kış aylarında bu şehirlere yönelen işçi dövizleri, yaz aylarında doğrudan Ünlüpınar'a yönelebilmektedir. Kısacası bu durumun kış aylarında Samsun, Trabzon ve Erzincan'da yaşayan, yaz aylarında da ya uzun süreli ya da tatil amaçlı Ünlüpınar'a gelen birçok Ünlüpınarlılar ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Londra'dan gelen işçi dövizlerinin genellikle gündelik harcamalarda kullanıldığı söylenebilir. Bunun yanında, gönderilen dövizler sağlık ve eğitim masraflarında kullanılabilir. Örneğin, Ünlüpınar'da okul çağında çocukları olan aileler işçi dövizleri yardımıyla çocuklarını Kelkit'teki okullara gönderdiklerini söylemişlerdir. Bazı durumlarda gönderilen paralar ile (yaşlı ağabeylerin) sigorta primleri ödenebilmekte veya dersane ücretleri yatırılabilir. Gönderilen dövizlerin miktar olarak en çok kullanıldığı alan ise ev ve arsa alınması veya inşaat masraflarının karşılanmasıdır. Bu konuya ileride ayrıntılı olarak değinilecektir.

Londra'da Türkiye'ye para gönderilirken seçilen yolların etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Göçmenin İngiltere'deki yasal durumu, çalışma saatleri ve göndereceği paranın miktarı gibi faktörlerin bunlardan en önde gelenleri olduğu söylenebilir. 1970'li yıllarda Londra'ya gelmiş olan Ünlüpnarlılar arasında "elden" para gönderme çok yaygın olmakla birlikte, bu göçmenlerin çoğunluğunun yasal durumlarında bir sıkıntı olmaması nedeniyle banka yolu ile para gönderenlere de rastlanmıştır. Bazı göçmenler, İngiltere'de okuyan Türkiyeli öğrenciler yoluyla da para gönderdiklerini aktarmışlardır. Daha sonraki yıllarda gelen göçmenlerde, genç göçmenler de dâhil olmak üzere, elden para gönderme hala çok yaygındır. Günümüzde, görüşmelerimizden çıktığı kadarıyla, banka ile para gönderme elden para göndermeye göre daha az sıklıkla kullanılmaktadır. Elden para gönderme ile kastedilen, hem bir tanıdığa/arkadaşa Türkiye'ye giderken göndermek istediğiniz parayı emanet etmek olduğu kadar, göçmenin parayı kendisi Türkiye'ye giderken götürmesidir. Bu noktada, Ünlüpnarlıların özellikle 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'ye gidip gelme sıklıklarının artmasıyla, hem kişinin kendisinin hem de etrafındakilerin ihtiyacı olan parayı götürme olasılığının arttığını söyleyebiliriz. Enformel şekilde gönderilen veya götürülen paraların miktarında çok fazla bir azalmanın olmadığını varsaymak mümkündür. Diğer yandan, son yıllarda, özellikle genç göçmenler arasında Western Union ve Moneygram gibi para transfer şirketleriyle para gönderme durumu yaygınlaşmıştır. Giden bir kişiyi "rahatsız etmeden para gönderme" isteği genç göçmenleri bu yola başvurmaya zorlamaktadır. Son yıllarda yaşanan bir başka gelişme de, Ünlüpnarlıların Londra'daki dernek faaliyetlerinin artmasıyla ilgilidir, bu da para gönderme formel yolların kullanılma olasılığını artıran bir diğer etkidir. Derneğin faaliyetlerinin çok olmasının belediyelerden alınan yardımı etkilediğinden, dernek yöneticileri Ünlüpnar'a yapılan her türlü yardımın dernek üzerinden ve banka yoluyla yapılmasına büyük çaba sarf etmektedirler. Türkiye ile iş ilişkileri içinde olan bazı göçmenler de zorunluluklardan dolayı banka yolunu tercih edebilmektedirler. Banka veya Western Union gibi yolların kullanılmasını etkileyen bir diğer faktör, Türkiye'de ihtiyacın ani olarak ortaya çıkıp çıkmamasıyla ilgilidir. Ani bir ihtiyaç olduğunda, elden para göndermek mümkün olmayabilmekte, bu da yukarıdaki formel yolların tercih edilmesiyle sonuçlanmaktadır. Ayrıca, bir seferde gönderilen miktarı da para gönderme yolunun formel veya enformel arasında değişmesine neden olmaktadır. Ek olarak, Türkiye'ye düzenli olarak para gönderip göndermiyor olmak, banka gibi formel yolları kullanma olasılığı doğrudan etkilemektedir. Yukarıda bahsettiğimiz üzere, son yıllarda Londra'daki Ünlüpnarlı

göçmenlerin Türkiye'deki para gönderdikleri akrabalarında bir azalma yaşanmıştır. Bu da düzenli para gönderme ihtiyacının daha az hissedilmesine ve formel yollarının kullanılma gereksinimini azaltmaktadır. Son olarak, gerekli oturma izni olmayan göçmenlerin bu durumdan dolayı bankayla yollama gibi yolları sırf bu yüzden kullanamadıklarını söylemek gerekmektedir.

4.2.5. Kullanımı, Etkisi ve Değişimi

Bu kısımda öncelikle Londra'da yaşayan Ünlüpnarlıların Türkiye'ye gönderdikleri gönderilerin nerelerde kullanıldığına dair bilgiler verilecektir. Sonrasında, gönderilerin Ünlüpnar'da ne gibi etkileri olduğu tartışılacaktır. Son olarak da, bu gönderilerin miktarında zaman içinde ne gibi değişimler olduğu incelenecektir.

I)

Londra'da görüşülen Ünlüpnarlı göçmenlerin Türkiye'ye çeşitli yollardan gönderdikleri dövizlerin büyük bir kısmı gayrimenkul alımında kullanılmaktadır. Bu yüzden de, Ünlüpnarlıların yatırım davranışlarının ayrıntısıyla incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu yatırım davranışlarının en dikkat çeken yönü, büyük oranda Ünlüpnar'a odaklı olmasıdır. Türkiye'de, özellikle de Ünlüpnar'da ev sahibi olmak, görüşülen pek çok göçmenin önem verdiği bir konudur. Bazı görüşmeciler, Londra'ya çalışmaya gitmeyi özellikle Türkiye'de Ünlüpnar'da bir ev sahibi olmak istedikleri için tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bu görüşlerle uyumlu olarak görüşülen göçmenlerin neredeyse tamamının Ünlüpnar'da bir evi vardır. Göçmenlere göre, bu evler, o göçmenin beldedeki, akrabaları ve arkadaşları arasındaki statüsünü temsil etmektedir. Bu yüzden de göçmenler pahalı, gösterişli ve olabildiğince yüksek evler inşa etmeyi tercih etmişler. Ünlüpnar'daki birçok binanın çok katlı olmasının bir diğer önemli nedeni arsaların küçüklüğünden ileri gelen bir zorunluluktur. Anlatılanlara göre, eski binaların yeni apartmanlara dönüşmesi genellikle şu şekilde olmaktadır: Bir ailenin yaşlılarının vefatından sonra yurtdışında yaşayan çocukları eski ve küçük buldukları "baba evlerini" yıkararak, yerine çok katlı ve her bir kardeşe birer daire düşen binalar yaptırmaktadırlar. Binalar son yıllarda, sadece beldenin merkezinde değil, beldeye bağlı yaylalarda da dikkat çekici sayıda artmıştır. Özellikle genç göçmenler beldenin yeni halini

çok beğendiklerini belirtmişler, ancak diğer göçmenler ise “köy”lerinin eski halini özlediklerini söylemişlerdir. Bu binalar genellikle yılın 9-10 ayı boş durmaktadır. Eğer bir ailenin büyükleri Londra’da geçirdikleri uzun çalışma yıllarından sonra emekli olmaya ve yılın yarısını Londra’da yarısını da Ünlüpnar’da geçirmeye karar verirlerse binaların boş kalma süresi azalmaktadır. Londra’da yaşayan Ünlüpnarluların yatırım davranışlarının bir diğer önemli özelliği, birçok göçmenin Samsun ya da Trabzon’da da gayrimenkulü olmasıdır. Londra’ya göç etmeden önce, Erzincan, Trabzon ya da Samsun gibi başka bazı illerde yaşamış göçmenler, Ünlüpnar’daki evlerine ek olarak buralarda da kendilerine konut satın almaktadırlar. Bu konutların sayısı birden fazla ise bunlardan kira geliri elde edilmektedir. Bu şehirlerden bir tanesinde bir adet gayrimenkulü olan aileler bu evlerini yıl boyunca boş bırakmakta ve sadece Türkiye ziyaretleri sırasında kullanmaktadırlar. Bu durumda gayrimenkul genellikle o göçmenin emeklilik planlarının bir parçası olmaktadır. Bunların dışında az sayıda Ünlüpnarlı da Kıbrıs ya da İstanbul’da ev satın almışlardır. Buralarda ev alan göçmenler bu gayrimenkulleri, Ünlüpnar’dan Londra’ya göç ettikten sonra Londra’da kurdukları iş ya da iş dışı bağlantılar vesilesi ile satın almışlardır.

Ünlüpnarlı göçmenlerin bu gayrimenkulleri satın almak veya yaptırmak için bazen Londra’ya gittiklerinden beri yaptıkları tüm birikimlerini kullanabildikleri görülmektedir. Böylesine bir amacı olan göçmenler, İngiltere’de pek çoğu kendilerine belediyeler tarafından sağlanan sosyal konutlarda kiracı olarak kalabildikleri için Londra’da bir ev almayı düşünmeyebilmektedirler. Çünkü bu sosyal konutlar için, Londra rayiçlerine göre daha az kira ödemektedirler. Yine de, bazı göçmenler Londra’da ikamet ettikleri sosyal konutları belediyeden satın almayı planlamaktadır. Hatta bazı göçmenler uzun yıllar kira vererek oturdukları konutları satın alabilmişlerdir. Bir grup geliri görece daha yüksek Ünlüpnarlı göçmen ise, Londra’nın dışındaki banliyölerden tutsat (*mortgage*) yoluyla ev satın aldıklarını belirtmiştir. Londra’da ev alan Ünlüpnarlı göçmenlerin Türkiye’de diğer göçmenlere göre daha az yatırımları olduğu ortaya çıkmıştır. Bir diğer deyişle, Londra’da ev almak Türkiye’ye gayrimenkul almak amaçlı gönderilen döviz miktarını tahmin edileceği üzere doğrudan etkilemektedir.

Ünlüpnarlı göçmenlerin konut dışındaki gayri-menkul yatırımlarına (dükkân, depo, han gibi) baktığımızda göçmenlerin Türkiye’de bu tarz yatırımlara fazla yönelmedikleri görülmektedir.

Sadece bir görüşmecinin babasının bir süre Londra'da kaldıktan sonra Ünlüpnar'a dönüp kasap dükkânı açtığını öğrenilmiştir. Londra'da ise bazı göçmenlerin uzun yıllar kendi işlettikleri kebabçıları, kahvehaneleri ya da cafeleri bir süre sonra satın aldıkları gözlemlenmiştir. Bu dükkânlar, göçmenler emekliliklerinde buraların kirası ile geçinmeyi planladıkları için, göçmenlerin emeklilik planlarının önemli bir parçası durumundadır. Görüşülen göçmenlerin sadece bir tanesinin Türkiye'de iş yatırımı ve iş bağlantısı bulunmaktadır. Diğer göçmenlerin Türkiye'deki tüm gayrimenkul yatırımları konut biçimindedir. Hisse senedi, bono, tahvil, vadeli döviz hesapları göçmenlerin çoğu için uygun yatırım araçları olarak gözükmemektedir ve bu yüzden de çok az kullanılmaktadır. Kelkit'te görüşülen bir banka müdürü, görüşmelerden çıkan sonuçlarla uyumlu bir şekilde Ünlüpnarlıların faiz içeren yatırım araçlarına ve formel finansal yatırım araçlarına mesafeli olduklarını belirtmiştir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, Ünlüpnarlı göçmenler Türkiye'ye yalnızca döviz göndermemektedir. Dövizin yanında, Türkiye'ye geliş gidişlerinde yanlarında hediyelik eşya da getirmektedirler. Hediyelik eşyaları almak ve hazırlanan valizlere yerleştirmek daha çok kadın göçmenlerin yaptığı düzenlemeler arasında yer almaktadır. Erkekler hediyelerin çokluğundan şikâyet etse de hiçbiri bunların miktarını azaltmak için bir girişimde bulunduğunu söylememiştir. Bu hediyeler genelde çay, kahve, çikolata, giyim eşyaları, oyuncak ve ilaç olabildiği gibi porselen tabaklar da özellikle ilgi gören eşyalar arasında yer almaktadır. Kadınlar bu tabakların bazılarının çok eski ve değerli olduğunu, Türkiye'deki bazı akrabalarının özellikle süs eşyası olarak istedikleri, bu yüzden Türkiye'ye gidişlerinde bu tarz hediyeleri yanlarında götürdüklerini belirtmişlerdir. Genç Ünlüpnarlı cevaplayanlar ise Türkiye'deki akrabalarına çoğunlukla elektronik eşyalar ya da kozmetik ürünleri götürdüklerini söylemişlerdir.

Türkiye'ye gönderilen dövizlerin gayrimenkul yatırımlarından sonra en çok harcadığı kalem Ünlüpnar'a bireysel hem de kolektif bir şekilde yapılan sosyal yardımlardır. Ünlüpnarlı göçmenler çoğunlukla beldenin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için para toplamak yoluyla yardım yapmaktadırlar. Bu yardımlarla beldeye Ünlüpnarlıların gurur duyduğu, büyük bir camii, kışın özellikle yurtdışından cenazelere gelen misafirlerin kullandığı ve göçmenlerce "köy odası" olarak tarif edilen bir misafirhane inşa edilmiş, ayrıca beldenin üst tarafındaki boş

arazide ağaçlandırma çalışması gerçekleştirilmiştir. Camiinin diğer bölgedeki birçok camiye göre 2 yıl gibi kısa bir zamanda tamamlanması ve bu iş için para toplayabilmiş olmak göçmenler arasında bir gurur kaynağı olarak görülmektedir. Bu iş için, hem Avrupa'nın başka ülkelerinde yaşayan Ünlüpnarlılar hem de Türkiye'nin değişik illerinde yaşayan Ünlüpnarlılar yardımda bulunmuşlarsa da, en çok yardım Londra'da yaşayan Ünlüpnarlılar tarafından yapılmıştır. Bu durum Ünlüpnar'dan farklı yerlere göç eden gruplar arasında rekabetçi bir ilişkinin ve statü yarışının olduğunu göstermektedir. Yukarıda belirtilen işler için para toplanması, daha çok kanaat önderlerinin ön ayak olmasıyla, ayrıca bu kişilerin tanıdıkları diğer kişileri bireysel olarak aramasıyla ve insanların onlara güvenip katkıda bulunmasıyla gerçekleşmiştir. Bazı göçmenler parayı Londra'daki Londra Pekünlüler Derneği'nin topladığını söylemiş olsa da bu konuda konuşulan dernek yetkilileri aslında kendilerinin dernek adına böyle bir şey yapmadıklarını ama genelde böyle durumlarda para toplayan kanaat önderleriyle dernekte aktif olarak çalışan kişilerle hemen hemen aynı kişiler oldukları için insanların böyle düşündüğünü söylemiştir. Göçmenler arasında yardım konusu olan bir diğer durum da Londra'da özellikle ekonomik durumu çok iyi olmayan bir Ünlüpnarlının vefat etmesidir. Böyle bir durum vefat eden kişinin naaşının Türkiye'ye götürülmesi ve daha sonra ailesine yardım için de para toplanmaktadır. Bu para da yine kanaat önderleri vasıtasıyla toplanmakta ve ihtiyaç içindeki aileye doğrudan verilmektedir. Göçmenler ayrıca Ünlüpnar'da kalan tanıdıkları arasında fakir insanlar varsa, onlara da Türkiye ziyaretleri sırasında maddi yardım ettiklerini söylemişlerdir. Ünlüpnar'da yapılan görüşmeler sırasında, Ünlüpnar'da yaşayan insanlar da "köyümüzde düşkün olmaz" diyerek bu tarz yardımları doğrulamışlardır. Bunun dışında pek çok göçmen Türkiye ziyaretleri sırasında yaptıkları seyahatlerde eğer camiler için yardım toplandığına rastlarlarsa, buralara da yardım ettiklerini belirtmişlerdir.

Yukarıda türleri belirtilen yardımlaşma örüntülerine daha yakından baktığımızda, yardımların neredeyse tümünün beldeye odaklandığını ve aslında bununla uyumlu olarak akrabalar arasında gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Akrabalara yapılan ya da onlar vasıtasıyla beldenin ortak kullanımına sunulan yardımlar dışında görüşülen sadece bir göçmen Türkiye'de Ünlüpnar ile bir ilişkisi olmayan bir vakfa yardım ettiğini belirtmiştir. Bunun dışında görüşülen Ünlüpnarlıların ne bir İngiliz ne de Türk yardım kuruluşu ya da organizasyonuna düzenli ya da düzensiz yardım yapmaktadır. Fitre ya da zekât gibi dini yardımlar da

Ünlüpnar'a gönderilmektedir. Kurban kesimi de ister İngiltere'de ister Türkiye'de gerçekleştirilsin yine Ünlüpnarlı akraba ve arkadaşlar arasında dağıtılmaktadır. Ünlüpnarluların kendi aralarında topladıkları yardımlar için Londra Pekünlüler Derneği de dâhil olmak üzere herhangi bir dernek önyak olmamakta, bu yardım toplama işi tamamen kişisel bağlar üzerinden gerçekleşmekte ve kişisel güvene dayanmaktadır. Bu şekilde toplanan paraların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında herhangi bir resmi güvence yoktur, ancak göçmenler bu tür para toplamalarda herhangi bir güven sorunu yaşamadıklarını ve para toplayan kişilere parayı gönül rahatlığı ile verdiklerini söylemişlerdir. Diğer bir deyişle, birbirine güven duyma meselesi oldukça küçük bir grup sayılabilecek Ünlüpnarlular arasında yardımların resmi bir merci olmadan toplanmasına imkân sağlamaktadır.

II)

Yukarıda tartışılan işçi döviz kullanımının, beldeye nasıl etkilerde bulunduğunu anlamak için beldenin fiziksel görünüşü iyi bir başlangıç olabilir. Ünlüpnar'a göçmenler tarafından yapılmış, yüksek ve iç içe geçmiş, birbirine yakın binalar, beldeyi görünüşüyle etraftaki pek çok beldeden farklı kılmaktadır. Beldeye, 1975'te belediye olmasına rağmen hala köy diyen göçmenler de bu farkı görüşmelerimiz sırasında sıklıkla vurgulamışlar ve köylerinin köy gibi olmadığını, şehir gibi olduğunu, hatta bazen aralarında orayı "küçük Londra" olarak nitelediklerini de söylemişlerdir.

Londra'daki Ünlüpnarluların, Ünlüpnar'ın ekonomik dönüşümüne en büyük etkisi hanelerin gelir seviyesinin yükselmesinde kendisini göstermektedir. Bu yükselişle birlikte, tüketim alışkanlıkları, eğitim ve sağlığa hane halkı bütçesinden ayrılabilen pay da doğrudan yükselmiştir. Ünlüpnar beldesinin işçi dövizleriyle birlikte yaşadığı ekonomik değişiklik özellikle yaz aylarında gözle görünür olmaktadır. Hem yurtdışından hem de Türkiye'nin diğer illerinden gelen pek çok Ünlüpnarlı yaz aylarında sadece beldede değil, Kelkit ilçesinde de ekonomik hayatta canlanma yaratmaktadır. Ancak yaz aylarından sonra, göçmenler geri dönünce belde 200-300 kişilik bir nüfusla kalmaktadır. Bu durumdan özellikle yılın tamamında Ünlüpnar'da yaşayan kişiler şikâyetçidirler. Ekonominin büyük oradan göçmenlere bağımlı olmasının sonucunda, Ünlüpnarlı genç erkekler için yurtiçinde

mevsimlik göçler ya da yurtdışına yerleşmek halen en iyi ekonomik alternatif olarak gözükmektedir. Çünkü beldede istihdam alanı sağlayacak herhangi bir ekonomik aktivite yoktur. Göç sürecinde beldeye gelen işçi dövizleri herhangi bir istihdam artırıcı yatırıma dönüşmemiş, ev inşa etmekte ya da günlük ihtiyaçlarda kullanılmıştır. Bu olguda, işçi dövizlerinin hanelere dağılmış olması ve bir yatırım amacıyla ortak bir havuzda toplanamaması etkili olduğu gibi, Ünlüınar'da gerçekleştirilecek ekonomik aktivitelerin çevresel faktörler tarafından sınırlandırılmış olmasının da payı vardır. Konuşulan pek çok göçmen kış nüfusu çok az olduğu için bireysel olarak Ünlüınar'da bir iş yatırımı yapmanın (bir dükkân, restoran ya da café açmak örneğin) iyi bir fikir olmadığını ve bu yatırımın kısa zamanda zarar edeceğini düşündüklerini söylemişlerdir. Öğrenildiği kadarıyla, beldeden daha fazla insanın katılımıyla gerçekleşecek bir yatırım için girişimler, özellikle beldenin belediye başkanı tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ancak şimdiye kadar bir sonuç alınmamıştır. Böyle bir yatırımın gerçekleşmemesindeki bir diğer neden, 1970'lerin sonuna doğru, göçmenlerin beldenin tuğla yapımına uygun toprak yapısını değerlendirerek bir tuğla fabrikası açmak üzere kendi aralarında sermaye toplamaları, ancak bu paranın, paranın emanet edildiği kişilerce başka alanlarda kullanılması ve enflasyon nedeniyle de değerinin düşmesi sonucu gerçekleşmemiş olmasıdır. Bu ilk girişim kötü bir şekilde sonuçlandığı için göçmenler artık böyle düzenlemelere girmekten çekinmektedirler. Ayrıca böyle bir düzenlemeyi daha resmi kanallarla, daha şeffaf ve güvenli bir şekilde yapabilmek için gereken profesyonel vasıflardan da yoksun durumdadırlar. Beldenin belediye başkanı, bu döngüyü kırmak için çok istekli görünmektedir ve bunun için çeşitli projeleri vardır. İnsanlara somut yatırım olanakları götürüp, onları bu projelere katılmaya ikna etmeye çalışmaktadır. Belediye başkanı seçildiği 2003 yılından sonra, beldenin etrafında gerçekleşen yol inşaatlarını dikkate alarak beldeye bir çakıl taşı ocağı açmıştır. Bu ocağın maliyetini karşılamak için gereken paranın bir kısmını ise yine beldenin hazine arazilerinin bir kısmına yaptığı konutları göçmenlere satarak karşılamıştır. Ayrıca beldeye adını da veren su kaynaklarını göçmenlerin de sermayedar olacağı bir fabrika ile değerlendirmeyi düşünmektedir. Kelkit'te yer alan bir organik süt ürünleri fabrikasının genişleme planlarını da dikkate alan belediye başkanı ayrıca yine belde sakinlerinden sermaye toplayarak bir hayvancılık kooperatifi de kurmayı planlamaktadır. Ayrıca, özellikle yazları kullanılmak üzere, düğün salonu, çocuk parkı, yüzme havuzu ve halı sahası olan bir alan inşa etmeyi de planlamaktadır. Böylece hem burada istihdam olanağı yaratmayı hem de belediye bütçesi için gelir elde etmeyi düşünmektedir.

Belediye başkanı, bu yatırımları belediye kanalıyla yaparak, para toplama işini kişisel bir halden çıkarmayı ve daha profesyonel bir hale getirmeyi planlamaktadır.

Bu çabalara rağmen, görüşülen pek çok göçmen nüfusu bu kadar azalmış bir yere yapılacak yatırımın karlı olmayacağını ve göçün önüne geçilemeyeceğini de belirtmiştir. Onlara göre, artık Ünlüınar daha çok yaz tatillerinin geçirildiği ve kış nüfusuna göre yatırım yapılmasına gerek olmayan bir “tatil köyü” haline gelmiştir. Bu yüzden eğer bir yatırım yapılacaksa bu yatırımlar göçmen nüfusun ihtiyaçlarına göre yapılmalıdır. Göçmenler bu tip yatırımlar arasında geride kalan yaşlılar için bakımevi ve yazın kullanılacak alış veriş merkezi gibi yatırımlardan bahsetmişlerdir. Ancak pek çok göçmen, Ünlüınar’ın aslında diğer beldelerdeki binalardan yüksek katlı binalarıyla ve parke taşlı sokaklarıyla kalkınmaya ihtiyacı olmayan bir yer olduğunu düşünmektedir.

III)

Bu kısımda ise Londra’daki Ünlüınarlıların Türkiye’ye gönderdikleri paranın miktarının zaman içerisindeki değişimi incelenecektir. Bu konuda ilk göze çarpan nokta, beklenildiği üzere, 1980’li ve 1990’lı yıllarda aile birleşmelerinin artmasıyla Türkiye’ye düzenli olarak gönderilen paranın miktarının hızlı bir şekilde azalmasıdır. Diğer yandan, 1980’li yıllarda İngiltere’deki Ünlüınarlı sayısı da bir hayli artmıştır. Bu nedenle, bir yandan aile birleşmeleriyle gönderilen paranın miktarının azaldığını, diğer yandan da Londra’daki aile miktarının artmasıyla birlikte Türkiye’deki tanıdıklara gönderilen paralardan dolayı miktardaki bu azalışın belirli bir seviyenin altına inmediği söylenebilir. Gönderilen paraların miktarındaki değişimi belirleyen bir diğer temel faktör, İngiltere’deki birikimlerle nerede yatırım yapıldığıdır. Londra’daki Ünlüınarlılar arasındaki genel bir eğilim, birinci kuşak göçmenlerin öncelikli olarak Türkiye’de yatırım yapmasıdır. İkinci kuşak göçmenlerin yatırım önceliği ise İngiltere olabilmekte, ondan sonra Türkiye’de yatırım olabilmektedir. Ne var ki, Londra’daki Ünlüınarlılar arasında orada doğup büyüyen ve çalışma hayatına girip birikim yapmaya başlayanların sayısının şu anda çok olmadığı gibi bir olgunun varlığını vurgulamak gerekir. 1970’li yıllarda gelen göçmenlerin çocukları ikinci kuşak olarak görülebilir, fakat bu yıllarda gelen göçmenlerin sayısı 1980’li yıllarda gelenlere göre oldukça azdır. Görüşülen kişiler arasında birçok kişi 1990 ve sonrasında gelmişlerdi. Bu durumda, bu

yıllarda gelen göçmenlerin yatırım açısından hala Türkiye'ye öncelik verdiği söylenebilir. Sonuç olarak, İngiltere'deki birikimlerin çoğunluğunun hala Türkiye'ye gönderildiğini çıkarsamak, elde net bir veri olmamasına rağmen, mümkündür. Önümüzdeki 10-15 yıllık süre içinde yatırım önceliğinin İngiltere haline geleceğini öngörmek mümkündür. Küresel kriz koşullarının da bu eğilimi değişik yönlerde etkilemesi beklenebilir.

4.2.6. Değerlendirme

Bütün bu bilgilerden sonra, özetle, Londra'da yaşayan Ünlüparlıların gönderdikleri işçi dövizlerinin büyük oranda gayrimenkul ve sosyal yardımlar için kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu durumun iki önemli etkisi olmuştur. Öncelikle beldenin inşaat sektörünü geliştirmiş, apartman sayısı nüfusuna göre oldukça fazla artmıştır. Ayrıca, Ünlüpar'da yaşayanların gelir seviyesi artmıştır. Ne var ki, nüfusun sadece yaz aylarında artması sonucunda, beldedeki ticari hayat oldukça cansız bir durumdadır. Yukarıda belirttiğimiz nedenlerden dolayı, beldede sanayinin veya hizmet sektörünün gelişmesi yönünde de bir gelişme olmamıştır.

Sonuç olarak, ekonomik hayatın gelişmemesinin (yani kalkınamamanın) nedenlerinin çoklu olduğunu söylemek mümkündür. Birinci nedenin beldenin nüfusunun yıl boyunca belli bir seviyede kalmaması olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca beldenin bulunduğu bölgenin çok gelişmiş olmaması da beldenin gelişmesi önünde bir engeldir. Diğer bir deyişle, beldenin gelişmemesinin nedenlerini Gümüşhane'nin ekonomik yapısından ayırmak mümkün değildir. Bu duruma rağmen beldeye istihdam artırıcı yatırımlar yapılabilir. Yapılamamasının nedenini ikinci neden ile ilişkili olarak tartışmak gerekmektedir. İkinci neden, Ünlüparlı göçmenlerin farklı faktörlerin sonucu olarak ortak yatırım yapmak için para birleştirememeleridir. Bunun nedenleri çok az göçmenin riskli bir yatırıma para vermek istemesi, geçmişte böyle bir yatırım için toplanan paranın uygun şekilde harcanamamış olmasının getirdiği güvensizlik ve gerekli yatırımı yapacak eğitilmiş bir grubun çok küçük olması olarak görülebilir. Bu noktada, Londra'daki Ünlüparlı göçmenlerin Londra ile bağları da Ünlüpar'a yapılacak istihdam artırıcı yatırımları doğrudan etkilemektedir. 1. kuşağa benzer şekilde, 2. kuşak göçmenlerin de Londra'da iş yatırıma öncelik verdikleri söylenebilir. Ne var ki, son yıllarda Londra'da yeni iş yatırımı yapmanın zorlukları 2. kuşak göçmenler arasında Türkiye'de yatırım yapma yönünde bir eğilim oluşturabilir. Gerekli

önlemler alındığı takdirde bu gelişmenin Ünlüpınar'ı da olumlu etkileyeceği düşünülebilir. Gerekli önlemlerin alınmadığı durumda ise göçmen yatırımlarının Türkiye'nin başka bölgelerine kayabileceği düşünülmektedir.

5. Sonuç

5.1. Genel Değerlendirme

Bu çalışma, beklenildiği şekilde, işçi dövizi aktarım strateji ve pratiklerinin makro, mezo, ve mikro düzlemdeki çok sayıda farklı değişken tarafından belirlendiğini bir kez daha teyid etmiştir. Saha araştırmasında sıklıkla karşılaşılan faktörleri göç veren bağlamın etkileri, göç alan bağlamın etkileri, küresel konjonktürün etkileri, ulusaşırı bağların ve ilişki ağlarının etkileri olarak özetleyebiliriz. Buna ek olarak çalışılan yerelin statü yarışı, gösteriş tüketimi ve hane halkı stratejileri gibi kendine özgü kültürel örüntüleri de belirleyici öneme sahiptir.

Bu projenin bulguları arasında en şaşırtıcı olanlarından biri göç veren bağlamın etkilerinin ne derece derin ve belirleyici olduğudur. Araştırma için Karadeniz Bölgesi'nin deniz kıyısında olmayan iki yoksul yerleşimi (Ünlüınar ve Yağlıdere) seçilmiştir. Projenin planlama safhasında, zincirleme göç tarihçesine sahip bu iki yerleşimin birbirine oldukça benzeyen sosyo-ekonomik yapıları sahip olacağı düşünülmüş ve işçi dövizi aktarım ve kullanım stratejilerindeki temel farklılığın daha çok göç alan bağlamın (Londra ve New York) farklılıklarıyla açıklanabileceği öngörülmüştür. Araştırma sonuçları göstermiştir ki Ünlüınar ve Yağlıdere, özellikle de göçmenlerin algısı ve deneyiminde, birbirinden çok farklı iki yerleşimdir. Ünlüınar beldesi Ünlüınarlılar için büyükçe ve sıkı bağlarla birbirine bağlı bir köy olarak algılanırken, Yağlıdere ilçesi Yağlıdereliler için farklı köy ya da yöre alt kimliklerini ve aidiyetlerini barındıran kompleks bir yerleşim olarak algılanmaktadır. Her ne kadar her iki yerleşim de Türkiye'deki benzer yerleşimlerle kıyaslandığında sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda birbirine benzese de, işçi dövizi aktarımı ve kullanımı söz konusu olduğunda çok farklı şekillerde işleyen birer toplumsal sistem olarak ayrılmaktadır. Araştırma tasarımındaki önkabullerden birinin yanlış çıkması göç veren bağlamın etkilerinin daha iyi anlaşılması için önemli bir fırsat sunmuştur. İleride yürütülecek benzeri çalışmalarda göç veren bağlamın farklılıkları üzerinde daha büyük hassasiyetle durarak bu olgunun daha derinlemesine araştırılması büyük fayda sağlayacaktır.

Göç alan bağlamın etkileri söz konusu olduğunda, Londra ve New York'un ve dolayısıyla İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin kendine özgü ekonomik, politik, sosyal ve

kültürel yapılanmalarının işçi dövizini aktarımı ve kullanımını etkileyeceği öngörüsü doğrulanmıştır. Her iki örnekte de sınırlı regülasyona sahip, serbest piyasa ekonomisinin ve neoliberal ideolojinin egemen olduğu sistemler içinde başta kendilerini ve ailelerini sömüren göçmenlerin, çoğu zaman sınırlı sosyal haklarla, ve pek çok zaman irregüler statüde mücadele ederek ekonomik birikim sağladıkları görülmüştür. Bu açılarından her iki göç alan bağlam da birbirine oldukça benzese de göçmen strateji ve pratiklerindeki en büyük fark göç alan bağlamın “dayattığı” yerleşim örüntüleri olarak belirmiştir. Londra’daki gerek göçmen konutlarında gerekse göçmen sektörlerinde gözlemlenen coğrafi yoğunlaşma ve benzeşme, New York’ta rastlanılan ayrışma ve farklılaşma ile derin bir tezat oluşturmaktadır. Bu farklılaşma hem New York ve Londra arasındaki hem de New York’a göç eden Yağlıdereliler içindeki işçi dövizini aktarımına ilişkin farklılıkları açıklamaktadır.

İşçi dövizini söz konusu olduğunda, gönderilen döviz miktarında küresel konjonktürün etkisi daha çok ekonomik büyüme ile doğru ya da ters orantılı olduğunun araştırılması yoluyla incelenmektedir. Bu projede, uluslararası konjonktürün göçmenlerin sektörel tercihlerine ve yerleşim örüntülerine büyük etki yaptığı ve bu yolla da işçi dövizini aktarımı ve kullanımını etkilediği tespit edilmiştir. Bu nedenle, küresel konjonktürün etkilerinin analizinde ekonomik büyümenin doğrudan etkisi kadar küresel ekonomik çalkantıların hangi ara değişkenler (*intervening variables*) üzerinden işçi dövizini aktarımı ve kullanımını etkilediğinin çalışılmasının önemine dikkat çekmek isteriz.

Bir diğer önemli değişken ise ulusaşırı bağlar ve ilişki ağlarının varlığıdır. Her iki örnek vakada da göçmenlerin mevcut ilişki ağlarının ve süreç içinde geliştirdikleri ya da geliştiremedikleri ilişki ağlarının işçi dövizini aktarım ve kullanımını doğrudan etkilediği görülmüştür. Zayıf da olsa dışa dönük olan ilişki ağlarının güçlü de olsa içe dönük olan ilişki ağlarına oranla göçmen döviz aktarım olanak ve stratejilerini genişlettiği ve güçlendirdiği tespit edilmiştir.

Tüm bunlara ek olarak çalışılan yerelin statü yarışı, gösteriş tüketimi ve hane halkı stratejileri gibi kendine özgü kültürel örüntülerinin de belirleyici öneme sahip olduğu görülmüştür. Başka bağlamlarda “ekonomik irrasyonelite” olarak algılanabilecek işçi dövizini aktarımı, yatırımı ve kullanımı davranışlarının hangi kültürel çerçevelerde anlamlı ve “rasyonel”

oldukları görülmüştür. Kültürel kalıpların bir yandan göçmenlerin davranışlarını kolaylaştırır ve anlamlı kılarken diğer yandan da göçmenleri sosyo-ekonomik parmaklıklar ardında hapsedtiği gözlemlenmiştir. Bu da göstermektedir ki işçi dövizlerine ilişkin geliştirilecek politikalar ancak yerel bağlamın kültürel uygunluk mantıkları gözetildiği takdirde başarılı olabilir.

Son olarak, araştırmanın en önemli bulgularından biri, Ünlüınarlı ve Yağlıdere göçmenler söz konusu olduğunda, rasyonel ekonomik aktör temelli neoklasik yaklaşımların yetersiz kaldığıdır. Görüşülen göçmenler için anlamlı analiz birimi hane halkıdır ve hane halkı stratejilerinden bağımsız olarak bireyi analiz birimi yapmak çoğu zaman anlamsızdır. İşçi dövizini üzerine yapılacak yorumlar bir birey olarak göçmeni değil, göçmenin hane halkını dikkate almalıdır.

5.2. Politika Önerileri

Dünyanın farklı bölgelerinde aktarılan işçi dövizini miktarını artırmaya ve aktarılan işçi dövizinin kalkınma süreçlerinde daha faydalı şekillerde kullanılmasına ilişkin çok sayıda çalışma mevcuttur. Türkiye’de de benzer makro çalışmalar yürütülmüş ve bunların sonucunda işçi dövizini aktarımını teşvik etmek için genel uygulamalar yürürlüğe konmuştur. Beklenildiği şekilde, Türkiye’de tanık olunan uygulama ve düzenlemeler dünyanın pek çok ülkesindeki uygulama ve düzenlemelere benzerlik taşımaktadır. Bu projenin katkısı ise bu makro düzeyde tekrarlanagelen siyasa önerilerinden çok mikro düzeyde, çalışılan yerleşimlerin kendine özgü özelliklerinin vurgulanması yoluyla, olacaktır.

Gerek Ünlüınar gerekse Yağlıdere örneklerine baktığımızda benzer bir örüntüyle karşılaşmıştır. Her iki göçmen grubu da yurt dışında önemli bir ekonomik birikim sağlamıştır ve uygun koşullar sağlandığında bu birikimleri kendi yerleşimlerine aktarabilirler. Halihazırda bu birikimler çoğu zaman ev ya da arsa gibi likiditesi düşük alanlarda değerlendirilmektedir. Pek çok zaman da statü yarışı çerçevesinde gösteriş tüketimine yönlendirilmektedir. Birikimler likiditesi yüksek alanlarda değerlendirileceği durumlarda da çoğu zaman vadeli hesap, tahvil, bono, hisse senedi gibi finansal yatırım araçlarının dışında kalan altın ve mücevher gibi geleneksel yatırım araçlarında değerlendirilmektedir. Bunun iki

olumsuz sonucu vardır: 1) Göçmenlerin birikimlerinin kazançlı alanlara yönelerek daha da büyümesi engellenmektedir; 2) Yöresel finansal piyasaların gelişmemesi ve sermaye birikiminin sağlanmaması büyük ölçekli yatırımları engellemektedir. Örneğin, faiz kazancından kaçınmak için birikimlerini bankada değerlendirmeyen ve kuyumcuya ya da yastık altında bekleten göçmenler, hem daha büyük birikimler elde etme şansını tepmekte hem de yerel bankaların mevduat toplamasını ve dolayısıyla yöredeki yatırımlar için daha büyük kredi açmasını engellemektedir. Faizsiz çalışan özel finans kurumlarının ve yine faizsiz yapılandırılmış özel emeklilik ve yatırım fonlarının varlığı, göçmen birikimlerinin finansal piyasalara yönlendirilmesinde olumlu rol oynayabilirler. Gerek Ünlüınar'da gerek Yağlıdere'de bu gelişmeye açık bir alandır. Bu tarz bir gelişme bir yandan göçmen birikimlerini büyütürken diğer yandan da o yöredeki üretken yatırım faaliyetleri için gereken kredi olanaklarının oluşmasını sağlayacaktır.

Finansal piyasaları tercih etmeyen çok sayıda göçmenin işçi dövizlerini değerlendirmede tercih edebileceği fakat genelde uzak durmayı seçtiği bir diğer alan ise kendi yörelerine yatırım yapacak göçmen ortaklıklarıdır. Hem birikimlerini üretken faaliyetler yoluyla değerlendirmek hem de yörelerini kalkındırmak isteyen çok sayıda göçmen bu tip ortaklıklara ilişkin arzularını belirtmişlerdir. Fakat hemen hemen tüm göçmenlerde bu tip ortaklıklara karşı kuşkucu bir bakış mevcuttur. Daha önce yaşanan olumsuz örnekler ve Türkiye'deki hukuki, finansal ve siyasal güvencelerin yetersizliği ortaklıkların önündeki temel engeldir. Pek çok göçmen temel eksikliğin “güven” olduğunu vurgulamakta, göçmenler arasında karşılıklı güveni tesis edebilecek bir mekanizma geliştirildiğinde büyük yatırım sermayelerinin harekete geçirilebileceği belirtilmektedir. Güveni tesis edebilecek bir kurum olarak sık sık “devlet” telafuz edilse de, ekonomik faaliyetler söz konusu olduğunda devlete karşı kuşkucu bir bakışın olduğu da göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla göçmen ortaklıkları söz konusu olduğunda, güven tesis edecek kurumsal yapılanmaların ve süreçlerin tespiti ve tesisi temel kalkınma sorunu olarak belirlemektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucu da yerel yönetimlerin ve gönüllü kuruluşların göçmenlerle kurdukları ilişkinin gücü ve sıklığıyla doğru orantılı olarak işçi dövizlerini yerel kalkınma projelerine aktartabildikleridir. Özellikle New York ve Londra'da göçmenlerle bağlantı kuran ve onlara yaşadıkları ve çalıştıkları ortamda ulaşan kuruluşlar başarılı olmaktadır. Somut

proje önerileri ve aracı kurumların güvenilirliği göçmen katkısını artırmada doğrudan etkili olmaktadır. Gerek yerel yönetimlerin gerek gönüllü kuruluşların bu tür faaliyetler için somut projeler üretebilecek ve yardım toplama sanatına vakıf insan kaynağı geliştirmesi önem taşımaktadır.

Son olarak, göçmenlerin orta vadedeki ihtiyaçları ve talepleri gözetilerek geliştirilecek projelerin hem göçmenleri yatırımlara ortak yapma hem de göçmenlere hizmet sağlama olanakları mevcuttur. Önümüzdeki süreçte yaşanan göçmen toplumunun önemli gereksinimlerinden biri yaşlı bakımı ve sağlık hizmetleri olacaktır. Ünlüpinar ve Yağlıdere’de bu tip hizmet sunan özel kurumlar ve yetişmiş insan gücü bulunmamaktadır. Yaşlı göçmen ve ailelerinden gelecek talep doğrultusunda bakım ve sağlık hizmetlerini sunabilecek özel kurumların oluşturulması ve yöredeki işsiz gençlerin bu tip kurumlarda istihdamına yönelik mesleki eğitim olanaklarının yaratılması büyük fayda sağlayacaktır. Ayrıca bu gelişme, kadınların işgücüne katılımını teşvik ederek, toplumsal dönüşümü ve ekonomik kalkınmayı hızlandırıcı etki yaratacaktır.

5.3. Sonsöz

“Yağlıdere’den New York’a ve Ünlüpinar’dan Londra’ya Göç Örnekleri Üzerinden İşçi Dövizlerinin Aktarımı, Kullanımı ve Etkisindeki Değişimin Analizi” başlıklı araştırma projesi gerek araştırılan konu ve topluluklar gerekse yöntemsel yaklaşım açısından Türkiye’de bir ilk çalışmadır. Bu nedenle bir ilk çalışmada karşılaşılabilecek sınırlılıklara sahiptir. Türkiye’de orta ve büyük ölçekli, ulusaşırı ya da uluslararası ve karşılaştırma içeren sosyolojik ve antropolojik çalışmalara destek olanakları çok yeni gelişmektedir. Bu nedenle uluslararası saha araştırmalarını desteklemeye yönelik finansal çerçeve ve lojistik altyapı henüz tam anlamıyla oturmamıştır. Bu çalışmada da araştırmacılar çok çeşitli maddi, lojistik ve bürokratik zorluklar yaşamıştır. Fakat bu projenin başlamasından bugüne değin geçen üç yıllık sürede bile bu alanlarda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olduğunu gözlemlemek sosyal bilimlerin geleceğine yönelik olarak sevindiricidir. Gelecekte yürütülecek çalışmalarda daha uygun koşullarda ve daha sorunsuz işleyen süreçlerle bu tarz saha araştırmalarını yürütmek mümkün olacaktır.

Türkiye’de araştırma yürüten pek çok araştırmacının karşılaştığı bir sorun toplumsal cinsiyet temellidir. Bu çalışmada da saha araştırmasını yürütmek üzere bir kadın ve bir erkek araştırmacı proje bursiyeri olarak alınsa ve kadın cevaplayıcılara ulaşma hususuna tasarım aşamasından başlayarak büyük önem verilse de örneklemdaki toplam kadın cevaplayıcı sayısı toplam erkek cevaplayıcı sayısının altında kalmıştır. Bu durum kırsal ve geleneksel topluluklarla çalışmanın doğal bir sonucu olarak görülebilecek olsa da gerek örnekleme kadınların daha az temsil ediliyor olması gerekse görüşülen kadınların zaman zaman ketum bir tutum içinde olmaları toplulukları ve süreçleri tam olarak anlamanın önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Gelecekte yürütülecek çalışmalarda kadınların işçi dövizi aktarımı ve kullanımına ilişkin hane halkı strateji ve uygulamalarının belirlenmesindeki rolünü aydınlayabilecek yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Son olarak şu belirtilmelidir ki bu tarz bir alanı keşfetmeye yönelik ilk çalışmalar, daha derinlemesine yürütülecek disiplinlerarası çalışmalarca takip edilmelidir. Araştırma evreninin belirsiz olduğu ve tesadüfi örneklem çekmenin imkansız olduğu bu tarz çalışmaların bulgularının güvenilirliği ve geçerliliği daha sonra yapılacak araştırmalarca sınanmalıdır. Bu tarz çalışmaların artması bir yandan karşılaştırmalı ve boylamsal (*longitudinal*) çalışmalarını olanaklı kılacak birikimi sağlarken diğer yandan da daha önceki tezleri yanlışlama ve bu yolla bilimi geliştirme imkanı sunacaktır. Bu araştırma projesinin başta sosyolog, antropolog ve iktisatçılar olmak üzere disiplinlerarası çalışma gruplarını yeni sorular çerçevesinde sahaya çıkmaya teşvik edecek veri ve bulgular sunduğu umulmaktadır. Projenin başarıları kadar sınırlılıklarının da daha uygun kavramsal çerçeveler oluşturulmasının, örneklem stratejileri belirlenmesinin ve araştırma teknikleri tercihinin önünü açacağı ümit edilmektedir.

6. KAYNAKÇA

- ABADAN-UNAT N., *Bitmeyen Göç*, Bilgi Üniversitesi Yayınlar, İstanbul, (2002).
- ACOSTA P., Calderon, C., Fajnzylber P., López H. Remittances and Development in Latin America, *The World Economy*, 2006: 957- 987. (2006)
- ADAMS R.H., The Effects of International Remittances on Poverty, Inequality, and Rural Egypt, *International Food Policy Research Institute Research Paper*, No. 18, (1991a).
- ADAMS R.H., The Economic Use of International Remittances in Rural Egypt, *Economic Development and Cultural Change*, 39: 695-722, (1991b).
- ADAMS R.H., H. Alderman, Sources of Inequality in Rural Pakistan: a Decomposition Analysis, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 54(4), 591-608, (1992).
- ADELMAN I., J.E. Taylor, Is Structural Adjustment with a Human Face Possible? The Case of Mexico, *Journal of Development Studies*, 26, 387-407, (1990).
- AFOLYAN A. A., Issues and Challenges of Emigration Dynamics in Developing Countries, *International Migration*, 39(4), 5-37, (2001).
- AHMED I.I., Remittances and their Economic Impact in Post-War Somaliland, *Disasters*, 24, 380-389, (2000).
- AIROLA J., The Use of Remittance Income in Mexico, *International Migration Review*, 41(4), 850–859, (2007).
- AKKOYUNLU S., KHOLODILIN K.A., What Effects the Remittances of Turkish Workers: The Turkish or German Output, DIW Berlin, German Insititute for Economic Research, Tartışma Makalesi, No: 622, (2006).
- AKSO A. , Transnational Virtues and Cool Loyalties: Responses of Turkish-Speaking Migrants in London to September 11, *Journal of Ethnic & Migration Studies*, 32 (6), 923-946, (2006).
- AKSOY A., Göçmenlik Deneyimine Kozmopolit Perspektiften Bakış, *Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri içinde*. Ayhan Kaya ve Bahar Şahin (der.), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, (2007).
- ALARCON R., The Development of Hometown Associations in the United States and the Use of Social Remittances in Mexico” Erişim: Aralık, 2006, Inter-American Dialogue, <http://www.thedialogue.org/publications/alarcon.pdf>, (2002).
- ALBAYRAK Z., Köy-Kent Projelerinin Finansmanında Hariçteki İşçi Tasarruflarından İstifade Yolları, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, 11, 15-22, (1974).
- ALPER A. M., İşçi Dövizlerini Belirleyen Makroekonomik Etkenler: Türkiye Örneği, *Uzmanlık Yeterlilik Tezi*, Ankara, T.C. Merkez Bankası, İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, (2005).
- AMUEDO-DORANTE C. ve Pozo, S., Remittances and Insurance: Evidence from Mexican Migrants”, *Journal of Population Economics*, Erişim: Aralık, 2006, Western Michigan University <http://homepages.wmich.edu/~pozo/research%20papers/mexican%20remittances%20J une%2011,%202004.pdf>, (2003).
- AMUEDO-DORANTE C., S. Pozo, Remittances as Insurance: Evidence from Mexican Immigrants, *Journal of Population Economic*, 19, 227-254, (2006).
- APPLEYARD R., Migration and Development: Myths and Reality, *International Migration Review*, 23(3), 486-499, (1989).
- APPLEYARD R., International Migration and Development, an Unresolved Relationship”, *International Migration*, 30(3-4), 251-266, (1992).

- ARAR F., İşçi Dövizlerinin Değerlendirilme Yolları. Ankara: Türkiye Ticaret Odaları, *Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği*, (1972).
- ARITÜRK A., Yurt Dışına İşçi Göçünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri, *Bulgu*, 4, 27-29, (1979).
- ARMAOĞLU T., İşgücü İhracı ve Tasarruflarının Değerlendirilmesi Yolları, *Ankara Ticaret Odası Dergisi*, 3, 33-38, (1966).
- AŞKIN A., Yabancı Memeleketlerde Çalışan İşçilerimizin Tasarruflarının Değerlendirilmesi, *Odalar Birliği Yayınları*, Ankara, (1972).
- ATAY T., *İngiltere’de Türkçe Yaşamak, Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, Dipnot Kitapevi, İstanbul, (2006).
- AYDAŞ O.T., K. Metin-Özcan, B. Neyaptı, Determinants of Workers’ Remittances: the Case of Turkey, *Emerging Markets Finance and Trade*, 41(3), 53-69, (2005).
- AZAM J.P. ve Gubert, F., Those in Kayes: The Impact of Remittances on their Recipients in Africa, Erişim: Aralık, 2006, *Développement et Insertion Internationale*, http://www.dial.prd.fr/dial_publications/PDF/Doc_travail/2002-11.pdf, (2002).
- BAHÇİ C.G., İşçi Dövizlerinin Ülkemize Kaydırılma Yolları, *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*, 13, 9-12, (1978).
- BALİ R.H., *Anadolu’dan Yeni Dünya’ya, Amerika’ya İlk Göç Eden Türklerin Yaşam Öyküleri*, İletişim Yayınevi, İstanbul, (2004).
- BALLARD R., The Impact of Kinship on the Economic Dynamics of Trans-national Networks: Reflections on Some South Asian Developments, Erişim: Aralık, 2006, *Transnational Communities Programme*, University of Oxford, <http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/Ballard.pdf>, (2001).
- BALLARD R., A Background Report on the Operation of Informal Value Transfer Systems (Hawala), Erişim: 13 Mayıs 2010, <http://www.casas.org.uk/papers/pdppapers/hawala.pdf>, (2003).
- BALLARD R., Coalitions of Reciprocity and the Maintenance of Financial Integrity within Informal Value Transmission Systems: The Operational Dynamics of Contemporary Hawala Networks, *Journal of Banking Regulations*, 6(4), 319-352, (2005).
- BARAJAS A., CHAMI R., FULLENKAMP C., CAPEN, M., MONTIEL, P., Do Workers’ Remittances Promotes Economic Growth, *IMF Working Paper*, WP/09/153, Erişim: 13 Mayıs 2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp09153.pdf>, (2009).
- BRACKING S., Sending Money Home: Are Remittances Always Beneficial to Those who Stay Behind?, *Journal of International Development*, 15, 633-644, (2003).
- BROWN R.P.C., Estimating Remittance Functions for Pacific Island Migrants, *World Development*, 25(4), 613-626, (1997).
- BROWN S. S., Can Remittances Spur Development? A Critical Survey, *International Studies Review*, 8, 55-75, (2006).
- BASCH, L.G., N. Glick-Schiller, C. Blanc-Szanton, *Nations Unbound: Transnational Projects, Post-Colonial Predicaments, and Deterritorialized Nation-States*, PA: Gordon and Breach, Langhorne, (2004).
- BAYDAR E., *İşçi Döviz Transferlerini Artırma Yolları*, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları, Ankara, (2004).
- BİRERÇİN M., *Dış Ülkelere İşgücü Sevkinin Sosyal ve Ekonomik Hayatımızdaki Etkileri*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat ve İktisadiyat Enstitüsü, İstanbul, (1966).
- BİRKS J.S., C.A. Sinclair, *International Migration and Development in the Arab Region*, ILO, Geneva, (1980).

- BHATTI F.M., *Turkish Cypriots in London*, Centre for the Study of Islam and Christian-Muslim Relations, Birmingham, (1981).
- BORKAS G.J., M. Tidienda, *The Economic Consequences of Immigration*, WI: University of Wisconsin/Madison Institute for Research on Poverty, Madison, (1986).
- BORJAS G.J., The Economics of Immigration, *Journal of Economic Literature*, 32, 1667-1717, (1994).
- BORJAS G.J., The Economic Analysis of Migration, *Handbook of Labor Economics* içinde, vol. 3A., O. Ashenfelter, D.Card (ed.), 1697-1790, Elsevier Science North- Holland, Oxford, (1999).
- BÖCKER A., Migration Networks: Turkish Migration to Western Europe, *Causes of International Migration* içinde, Proceedings of a Workshop, Eurostat, Luxemborg, 15-16 December 1994, 151-172, (1995).
- BROWN S. S., Can Remittances Spur Development? A Critical Survey, *International Studies Review*, 8:, 55–75, (2006).
- BURHOLT V., Transnationalism, economic transfer and families' ties: Intercontinental contacts of older Gujraetis, Punjabis and Sylhetis in Birmingham with families abroad, *Ethnic and Racial Studies*, 27(5), 800-829, (2004).
- BURHAM B., S. Boucher, Migration, Remittances, and Inequality: Estimating the Net Effects of Migration on Income Distribution, *Journal of Development Economics*, 55(2), 307-331, (1998).
- BRACKING S., Sending Money Home: Are Remittances Always Beneficial to Those who Stay Behind?, *Journal of International Development*, 15, 633-644, (2003).
- CASTLES S., *Migrant Workers and the Transformation of Western Societies*, Cornell University Pres, New York, (1989).
- CASTENEDA- TINOCO E., *The Social Structure of Remittance Economies*, Erişim: 17 Ağustos 2010, http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/0/3/8/3/pages103837/p103837-1.php, (2006).
- CEYHUN E., *Toplu Halk ve İşçi Tasarruflarının Değerlendirme Projesi Organizasyon Taslağı*, DPT, Ankara, (1972a).
- CEYHUN E., Yabancı Ülkelerde Türk İşçi Tasarrufları ve Bunları Yatırımda Değerlendirebilecek İmkanları, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, 18, 19-31, (1972b).
- CHAMI R. vd., Are Immigrant Remittance Flows a Source of Capital for Development?, *IMF Staff Papers*, Vol.52, No.1, International Monetary Fund, (2005).
- CHANDAVAGAR A.G., Use of Migrants' Remittances in Labour Exporting Countries, *Finance and Development*, June, 36-39, (1980).
- CHIMBOWU A., J. Piessse ve C. Pinder, *Assessing the Impact of Migrant Workers' Remittances on Poverty*, Erişim: Aralık, 2006, Enterprise Development Impact Assessment Information Service, www.enterprise-impact.org.uk/pdf/Chimhowu.pdf, (2003).
- CLARK K., S. Drinkwater, An Investigation of Household Remittance Behaviour, *Manchester School of Economic Studies Discussion Paper*, Erişim: <http://www.ses.man.ac.uk/clark/Rempap.pdf>, 24 Haziran 2008, (2001).
- COHEN J.H., *Cooperation and Community: Economy and Society in Oaxaca*, University of Texas Pres, Austin, (1999).
- COHEN J.H., Transnational Migration in Rural Oaxaca, Mecxico: Dpendency, Development and the Household, *American Anthropologist*, 103(4), 954-967, (2001).

- COLEMAN D.A., International Migration: Demographic and Socioeconomic Consequences in the United Kingdom and Europe, *International Migration Review*, 29(1), 155-206, (1987).
- CONWAY D., J. H. Cohen, Consequences of Migration and Remittances for Mexican Transnational Communities, *Economic Geography*, 74(1), 26-44, (1998).
- COOK A., S. Metin ve U. Genç, *The Life Coloured Pink: A Study into the marriage and relationship support service needs of the Turkish/Kurdish community living in Hackney, London*, Family Welfare Association, Londra, (2001).
- ÇAĞLAR A., Rescaling cities, cultural diversity and transnationalism: migrants of Mardin and Essen, *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1070-1095, (2007).
- ÇARIKÇI E., İşçi Döviz Gelirlerinin Gelişme Eğilimi ve Alınabilecek Önlemler, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, 15, 39-47, (1978).
- ÇİMEN A., *Türkiye Ekonomisi İçinde İşçi Dövizlerinin Yeri*, Seher Matbaası, Ankara, (1974).
- DATTA K., C. McIlwaine, J. Wills, Y. Evans, J. Herbert ve J. May, The -New Development Finance or Exploiting Migrant Labour? Remittance Sending among Low-Paid Migrant Workers in London, *IDPR*, 29 (1), 44-67, (2007).
- DE HAAS H., International Migration, Remittances and Development: Myths and Facts, *Third World Quarterly*, 26 (8), 1269-1284, (2005).
- DE HAAS, H., Migration and Development: A Theoretical Perspective, *International Migration Review*, 44(1), 227-264, (2010).
- DENEULIN S., Individual Well-being, Migration Remittances and the Common Good, *The European Journal of Development Research*, 18(1), 45-58, (2006).
- DI CARLO L., *Migration and Identity Among Black Sea Turks*, PhD. Thesis, Brown University, (2001).
- DICARLO L., *Migrating to America: Transnational Social Networks and Regional Identity among Turkish Migrants*, Tauris Academic Studies, Londra, (2008).
- DOMINGUES DOS SANTOS M., F. Postel-Vinay, Migration as a Source of Growth: the Perspective of a Developing Country, *Journal of Population Economics*, 16(1), 161-175, (2003).
- DOSTIE B. ve D. Vencatachellum, D., An Empirical Analysis of Compulsory and Voluntary Remittances among Domestic Workers in Tunisia. *Institute of Applied Economics Working Paper*, (2002).
- DPT, *Yurtdışındaki İşçi Tasarruflarının Değerlendirilmesi*, DPT, Ankara, (1970).
- DPT, *Giresun İli Gelişmişlik Performansı*, Erişim: 13 Mayıs 2010, <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/ipg/karadeniz/giresunPER.pdf>, (2003).
- DPT, *İlçelerin Sosyal-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması 2004*, Erişim: 17 Ağustos 2010, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3159/ilce.pdf, (2004).
- DURAND J., W. Kandel, E. A. Parrado, D. S. Massey, International Migration and Development in Mexican Communities, *Demography*, 33(2), 249-264, (1996).
- EDWARD A.C., M. Ureta, *Income Transfers and Children's Schooling: Evidence from El Salvador*, Erişim: Aralık 2006, Alejandra Cox Edward, California State University, <http://www.csulb.edu/~acoxedwa/rem0607.pdf>, (2001).
- EGEMEN S., *Yurt Dışında Çalışan İşçilerimizin Birlikte Tasarruflarının Yurda Clebi ile İlgili Çözüm Yolları Hakkında Not*, DPT, Ankara, (2001).
- ENNELİ P., T. Modood, H. Bradley, *Young Turks and Kurds: A set of 'invisible' disadvantaged groups*, Joseph Rowntree Foundation, York, (2005).

- ERBAŞ H., Class, Ethnicity and Identity Formation: Immigrants from Turkey in London, *Paper presented at the European Sociological Association Conference*, University of Essex, Essex, (1997).
- ERBAŞ H., Gender and Community Formation: Turkish Immigrants in London, *Paper presented at the Conference on Racism, Sexism and Contemporary Politics of Belonging*, Londra, (2004).
- ERDEM-YİĞİT F.P., *İşçi Gelirleri ve Büyümedeki Çevrimler Arasındaki İlişki*, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, T.C. Merkez Bankası, İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, Ankara, (2005).
- ERDEMİR A., Türkiye'deki Ahıskalılar, Londra'daki Türkiyeliler: Göçmenlik ve Türklük Halleri, 9. *Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulmuş tebliğ*, Ankara, (2005).
- ERDEMİR Aykan; E. Vasta, Work Strategies among Turkish Immigrants in London: Differentiating Irregularity and Solidarity, *Irregular Migration, Informal Labour and Community: A Challenge for Europe* içinde. Erik Berggren, Branka Likic-Brboric, Gülay Toksöz, Nicos Trimikliniotis (der.), Shaker Verlag, Aachen, 294-313, (2007).
- EUROPEAN CENTRAL BANK, *Determinants of Workers' Remittances, Evidence from the European Neighboring Region*, No:688/October 2006, (2006).
- FEATHERSTONE D., R. Phillips, J. Waters, Introduction: Spatialities of Transnational Networks, *Global Networks*, 7(4), 383-391, (2007).
- FINKLE J. L., C.A. McIntosh, *The Consequences of International Migration for Sending Countries in the Third World*, The Bureau of Policy and Program Coordination, Washington, D.C., (1982).
- FONER N., How exceptional is New York? Migration and multiculturalism in the empire city, *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 999 - 1023, (2007).
- GAMMELTOFT P., Remittances and Other Financial Flows to Developing Countries, *International Migration*, 40(5), 81-211, (2002).
- GALOR O., O. Stark, Migrants' Savings, the Probability of Return Migration and Migrants' Performance, *International Economic Review*, 31(2), 463-467, (1990).
- GEORGES E., *The Making of a Transnational Community: Migration, Development, and Cultural Change in the Dominican Republic*, Oxford University Press, New York, (1990).
- GLICK S. N., L. Basch and C. Blanc-Szanton, Transnationalism: A New Analytical Framework for Understanding Migration. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 645, 1-24, (1992).
- GLYTSOS N.P., The Role of Migrant Remittances in Development: Evidence from Mediterrean Countries, *International Migration*, 40(1), 5-26, (2002).
- GOLDRING L., Disaggregating transnational social spaces, *New Transnational Social Spaces* içinde, L. Pries (ed.), Routledge, Londra, (2001).
- GOLDRING L., Re-thinking Remittances: Social and Political Dimensions of Individual and Collective Remittances, *CERLAC Working Paper Series*, February, 2003, (2003).
- GÖKDERE A., An Evaluation of Turkey's Recent Migration Flows and Stocks, *Turkish Journal of Population Studies*, 16, 29-56, (1994).
- GUARNIZO L.E., The Economics of Transnational Living, *International Migration Review*, 37(3), 666-699, (2003).
- GÜLER M., Yale Üniversitesi'nin Yanbaşındaki Yağlıdereliler, 3. *Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Eskişehir, 2-4 Kasım, (2003).
- GÜLER M., Yağlıdere, Zeytinburnu Brooklyn Köprüsü: Tarihsel ve Güncel Olarak Karadeniz'den ABD'ye Göç, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 55-83, (2002).

- GÜLER M., *Okyanus Ötesine, ABD’de Yaşayan Türk Göçmenler*, İstanbul, yazarın kendi yayını, (2004).
- GÜLSÜN İ., *Sanayileşme Politikamız ve Yurtdışındaki İşçi Tasarruflarının Değerlendirilmesi*, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara, (1972).
- GİRESUN VALİLİĞİ, *Giresun İli Genel Tanıtımı*, Erişim: 13 Mayıs 2010, http://www.giresun.gov.tr/syf/sayfalari_goster.aspx?sayfa_ID=42, (2010).
- HAGEN-ZANKER J., M. Siegel, A Critical Discussion of the Motivations to Remit in Albania and Moldova, *Maastricht Graduate School of Governance Working Paper*, MGSOG/2007/WP007, (2007).
- HATZIPANAYOTOU P., International Migration and Remittances in a Two-Country Temporary Equilibrium Model, *Journal of Economic Studies*, 18(2), 49-62, (1991).
- HOGGART L., Sales, R., Roman, I. ve Gunbey, A., *Turkish Speaking Mothers in Hackney*, Social Policy Research Centre, Middlesex University, Londra, (2000).
- IMF Committee on Balance of Payments Statistic, Definition of Remittances, *9th Meeting of the IMF Committee on Balance of Payments Statistics*, Frankfurt, Almanya, Erişim: 13 Mayıs 2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2006/06-04.pdf>, (2006)
- İZMİR TİCARET ODASI, *Yurt Dışına İşçi Akımı ve Tasarruflarının Değerlendirilmesi*, İzmir Ticaret Odası, İzmir, (1966).
- JOLY D., Some Structural Effects of Migration on Receiving and Sending Countries, *International Migration*, 38(5), 24-40, (2000).
- JONES R.C., Introduction: the Renewed Role of Remittances in the New World Order, *Economic Geography*, 74(1),1-7, (1998).
- KANNAN K.P. ve Hari, K.S., Kerala’s Gulf Connection: Emigration, Remittances and their Macroeconomic Impact 1972-2000, *Centre for Development Studies Working Paper*, No. 328, Copenhagen, (2002).
- KARAMAN İ., *III. Beş Yıllık Kalkınma Planında Yurda Gönderileceği Tahmin Edilen İşçi Dövizleri ve Bunların Yurt İçinde Yatırıma Kanalize Edilebilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler*, DPT, Ankara, (1974).
- KAUFMAN F., Emigrant or Sojourner? Migration Intensity and Its Determinants, *Political Economy Research Institute, University of Massachusetts Amherst Working Paper*, Series:154, (2007).
- KAYA İ., Turkish- American Immigration History and Identity Formations, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 24(2), 295-308, (2004).
- KAYA İ., Identity and Space: the Case of Turkish Americans, *Geographical Review*, 95(3), 425-440, (2005).
- KAYA İ., Religion as a Site of Boundary Construction: Islam and the Integration of Turkish Americans in the United States, *Turkish Journal of International Relations*, 6(1-2), 139-155, (2007).
- KAYA, İ., *Müslüman Amerikalılar, Göç, Kimlik ve Entegrasyon*, Dipnot Yayınları, Ankara, (2007).
- KEARNEY M., The local and the global: the anthropology of globalization and transnationalism, *Annual Review of Anthropology*, 24, 547-65, (1995).
- KEELY C.B., B. Saket, Jordanian Migrant Workers in the Arab Region: a Case Study of Consequences for Labor Supplying Countries, *The Middle East Journal*, 38(4), 685-698, (1984).
- KEELY C.B., B.N. Tran, Remittances from Labor Migration: Evaluations, Performance and Implications, *International Migration Review*, 23(3), 500-525, (1989).

- KILIÇ Z., Two Different Worlds? Turkish Immigrant Organizations in the U.S. and Germany, *Conference Papers American Sociological Association, 2004 Annual Meeting*, San Francisco, 1-26, (2004).
- KİM S., Economic Analysis of Korean Manpower Migration, *Sogang University Journal of Economics and Business*, Eylül, 3-16, (1983).
- KIM S., Labour Migration from Korean to the Middle East: Its Trends and Impact on the Korean Economy, *Asian Labour Migrations, Pipeline to the Middle East* içinde, F. Arnold ve M. Shah (ed.), Westview, Boulder, (1986).
- KNOWLES J.C., R.B. Anker, Analysis of Income Transfers in a Developing Country: the Case of Kenya, *Journal of Development Economics*, 8, 205-226, (1981).
- KOECHLIN V., L. Gianmarco, International Remittances and Income Inequality: An Empirical Investigation, *Journal of Economic Policy Reform*, 10(2), 123 -141, (2007).
- KOÇ İ., I. Onan, International Migrants' Remittances and Welfare Status of the Left-Behind Families in Turkey, *International Migration Review*, 38(1), 78-112.
- KOTHARI U., Migration and Chronic Poverty, *Institute for Development Policy and Management, Working Paper*, No. 16, (2002).
- KRITZ M.M., C.B. Keely, Introduction, *Global Trends in Migration* içinde, M.M. Kritz, C.B. Keely, S.M. Tomasi (ed.), Staten Island: Center for Migration Studies, s: xiii-xxxii, (1981).
- KÜÇÜKCAN, T., *Politics of Ethnicity, Identity and Religion, Turkish Muslims in Britain*, Ashgate, Aldershot, (1999).
- KÜÇÜKCAN T., The Making of Turkish-Muslim Diaspora in Britain: Religious Collective Identity in a Multicultural Public Sphere, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 24(2), 243-258, (2004).
- LEWITT, P., Social Remittances: Migration Driven Local-Level Forms of Cultural Diffusion, *International Migration Review*, 32(4), 926-948, (1998).
- LIPTON M., Migration from Rural Areas of Poor Countries: the Impact on Rural Productivity and Income Distribution, *World Development*, 8, 10-20, (1980).
- LOZANO ASCENCIO F., *Bringing It Back Home: Remittances to Mexico from Migrant Workers in the United States*, Center for US-Mexican Studies, San Diego, (1993).
- LUETH E., M. Ruiz-Arranz, A Gravity Model of Workers' Remittances, *IMF Working Paper*, WP/06/290, (2006).
- MARTIN P., E. Midgley, M. Teitelbaum, Migration and Development: Focus on Turkey, *International Migration Review*, 35(2), 596-605, (2001).
- MARTIN P. L., *The Unfinished Story: Turkish Labour Migration to Western Europe with Special Reference to the Federal Republic of Germany*, International Labour Organization, Geneva, (1991).
- MARTIN P., S. Martin, S. Cross, High-Level Dialogue Between Migration and Development, *International Migration*, 45 (1), 7-25, (2007).
- MAZZUCATO V. , The study of transnational migration: Reflections on a simultaneous matched-sample methodology, *paper presented at the Workshop on Migration and Development Within and Across Borders*, Social Science Research Council, New York City, November 17-19, 2005.
- MAZUCATO V., Simultaneity and networks in transnational Migration: Lessons learned from an SMS methodology, *Migration and Development Within and Across Borders* içinde, J. DeWind ve J. Holdaway (eds.), International Organization for Migration, Geneva, (2007).

- MC.CORMICK B., J. Wahba, Overseas Employment and Remittances to a Dual Economy, *The Economic Journal*, 110(643), 509-534, (2000).
- MICALLEF R., Turkish Americans: Performing Identities in a Transnational Setting, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 24 (2), 233-241, (2004).
- MOUHOUD E., J. Oudinet, E. Unan, Migration and Remittances in the Mediterranean Basin: The Case of Turkey, *Document de Travail CEPN*, n°2006-10, (2006).
- NYBERG-SØRENSEN N., N. Van Hear, P. Engberg-Pedersen, The Migration-Development Nexus: Evidence and Policy Options, *International Migration*, 40(5), 49-71, (2002).
- OBERAİ A.S., H.K.M. Singh, Migration, Remittances, and Rural Development: Findings of a Case Study in the Indian Punjab, *International Labour Review*, 119, 229-241, (1980).
- OECD, *Migration and Development: New Partnership for Cooperation*, Paris, (1994).
- OROZCO M., Globalization and migration: The impact of Family Remittances in Latin America, *Latin American Politics and Society*, 44(2), 41-66, (2002).
- O'SULLIVAN A., SHEFFRIN, S. M., *Economics: Principles in Action*, Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River, (2003).
- OSİLİ U.O., Migrants and Housing Investments Theory and Evidence From Nigeria, *Economic Development and Cultural Change*, 52(4), 821-849, (2004).
- OSMAN N. (ed.), *Turkish/Turkish Cypriots: Ethnic diversity in the making of Hackney*, Hackney, Hackney Council, Fatima: Avni, Shule and Koumbarji, (1999).
- PATTİSON G. ve S. Tavsanoğlu, *Ethnicity, Identity, Cultural Change: Kurdish, Turkish and Turkish Cypriot Communities in North London*, Milton Keynes: Everyday Cultures Working Papers 1, (2002).
- PEACH C., Muslims in the 2001 Census of England and Wales: Gender and economic Disadvantage, *Ethnic and Racial Studies*, 29(4), 629-655, (2006).
- PEKER M., *Yurt Dışına Giden İşçiler Üzerine Üç Köy ve Bir Nahiye Merkezinde Yapılmış Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi, Ankara, (1972).
- PİEKE, F.N., N. Van Hear, A. Lindley, Beyond Control? The Mechanics and Dynamics of 'Informal' Remittances between Europe and Africa, *Global Networks*, 7(3), 348-366, (2007).
- PORTES A., L. E. Guarnizo ve P. Landolt, The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field, *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 218-237, (1999).
- PORTES A., Migration and Development: Reconciling Opposite Views, *Ethnic and Racial Studies*, 32(1), 5-22, (2009).
- PURİ S. ve T. Ritzema, *Migrant Worker Remittances, Micro-finance and the Informal Economy: Prospects and Issues*, Erişim: Aralık, 2006, International Labor Organization, <http://www.ilo.org/public/english/employment/finance/download/wpap21.pdf>, (2003).
- RATHA D., Workers' Remittances: an Important and Stable Source of External Development Finance, *Remittances: Development Impact and Future Prospects* içinde, S. Maimbo, D. Ratha (ed.), World Bank, Washington D.C., (2005).
- RHODA R., S. Binnendijk, C.K. Levinson, *Near East Labor Migration: Implications and Policy*, Conference Proceeding, Washington, D.C., USAID, (1979).
- RUSSEL S.S., Migrant Remittances and Development, *International Migration*, 30 (3-4), (1992).

- ROSENBAUM E., S. Friedman, *The Housing Divide: How Generations of Immigrants Fare in New York City's Housing Market*, New York University Press, New York and London, (2007).
- ROUSE R., Mexican Migration and Social Space of Postmodernism, *Diaspora*, 1(1), 8-23, (1991).
- SANA M., Buying Membership in the Transnational Community: Migrant Remittances, Social Status, and Assimilation, *Population Research and Policy Review*, 24, 231-261, (2005).
- SANDER, C., Migrant Remittances to Developing Countries, *UK Department of International Development (DFID)*, (2003).
- SAYAN S., Business Cycles and Workers' Remittances: How Do Migrant Workers Respond to Cyclical Movements of GDP at Home?, *IMF Working Paper*, Wp/06/52, (2006).
- SLOANE P. J., S. Gazioglu, Immigration and occupational status: A study of Bangladeshi and Turkish fathers and sons in the London labour market, *Labour Economics*, 3(4), 399-424, (1996).
- SMITH M.P ve L.E. Guarnizo, The Locations of Transnationalism, *Transnationalism from Below: Vol. 6 of Comparative Urban and Community Research* içinde, M.P. Smith ve L.E. Guarnizo (ed.), Transaction, New Brunswick, (1998).
- STAHL C.W., International Labour Migration and International Development, *International Migration for Employment Branch Working Paper*, ILO, Geneva, (1982).
- STAHL C. W., F. Arnold, Overseas Workers' Remittances in Asian Development", *International Migration Review*, 20(4), 899-925, (1986).
- STARK O., R.E.B.Lucas, Migration, Remittances, and the Family, *Economic Development and Cultural Change*, 36, 465:481, (1985).
- STARK O., J.E.Taylor , Relative Deprivation and International Migration, *Demography*, 26, 1-14, (1989).
- STARK O., J. E. Taylor, S. Yitzhaki, Remittances and Inequality, *The Economic Journal*, 96(383), 722-740, (1986).
- STARK O., J. E. Taylor, S. Yitzhaki, Migration, Remittances in Inequality: a Sensitivity Analysis Using the Extended Gini Index, *Journal of Development Economics*, 28, 309-322, (1988).
- STRAUBHAAR T., The Determinants of Workers' Remittances: The Case of Turkey, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 122, 728-740, (1986).
- TAYLOR J. E., Remittances and Inequality Reconsidered Direct, Indirect and Intertemporal Effects, *Journal of Policy Modeling*, 14, 187:208, (1992).
- TAYLOR J. E., The New Economics of Labour Migration and the Role of Remittances in the Migration Process, *International Migration*, 37(1), 63-86, (1999).
- TAYLOR J.E. , P.L. Martin, Human Capital: Migration and Rural Population Change, *Handbook of Agricultural Economics: Volume 1* içinde, B. Gardener, G. Rausser (ed.), Elsevier, Amsterdam, (1998).
- TAYLOR, J.E., D.S. Massey, J. Arango, G. Hugo, A. Kouaouci, A. Pellegrino, International Migration and National Development, *Population Index*, 62(2), 181-212, (1996a).
- TAYLOR, J.E., D.S. Massey, J. Arango, G. Hugo, A. Kouaouci, A. Pellegrino, International Migration and Community Development, *Population Index*, 62(3), 397-418, (1996b).
- TAYLOR, S., M. Singh, D. Booth, Migration, Development and Inequality, Eastern Punjabi Transnationalism, *Global Networks*, 7(3), 328-347, (2007).

- TUNÇSİPER E., *Yurt Dışındaki İşçilerin Tasarruflarının Değerlendirilmesinde ve Yurt Dışına İşçi Gönderme Politikasına Yeni Bir Yön Verilmesine İlişkin Rapor*, İş ve İşçi Bulma Kurumu Yayınları, Ankara, (1974).
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU, Gelişmişlik İndeksi, Erişim: 5 Ağustos, 2010, <http://www.tuik.gov.tr>, (2010).
- VERTOVEC S., *Transnational Social Formations: Towards Conceptual Cross-fertilization*, Paper presented at workshop on “Transnational Migration: Comparative Perspectives”, June 30-July 1, Princeton University, (2001).
- VERTOVEC S., Migrant Transnationalism and Modes of Transformation, *International Migration Review*, 38(3), 970-1001, (2004).
- WATERS M., R. Ueda (ed.), *The New Americans: A Guide to Immigration since 1965*, Harvard University Press, Cambridge, MA, (2007).
- WILDING R., ‘Virtual’ Intimacies? Families Communicating Across Transnational Context, *Global Networks*, 6(2): 125–142, (2006).
- WORLD BANK, *Global Economic Prospects 2006: International Remittances and Migration*, World Bank, Washington D.C., (2006).
- YAĞLIDERE BELEDİYESİ, *Tarihçe*, Erişim: 17 Ağustos, 2010 http://www.yaglidere.bel.tr/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=56&Itemid=60, (2010).
- YAĞLIDERE KAYMAKAMLIĞI, *Nüfus ve Dağılımı*, Erişim: 17 Ağustos, 2010, http://www.yaglidere.gov.tr/default_B1.aspx?content=194, (2010).
- YÜKSEK SEÇİM KURULU, Seçim Sonuçları, Erişim: 5 Ağustos, 2010, <http://www.ysk.gov.tr>, (2010).
- YANG, D., *Remittances and Human Capital Investment: Child Schooling and Child Labour in the Origin Households of Overseas Filipino Workers*, Erişim: Aralık, 2006, Harvard University Faculty of Arts and Sciences, http://people.fas.harvard.edu/~dyang/papers/yang_remittances.pdf. (2003).
- YILMAZ, İ., Marriage Solemnization among Turks in Britain: the Emergence of a Hybrid Anglo-Muslim Turkish Law, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 24(1), 57-66, (2004).

TÜBİTAK
PROJE ÖZET BİLGİ FORMU

Proje No: 107K097
Proje Başlığı: Yağlıdere'den New York'a ve Ünlüpnar'dan Londra'ya Göç Örnekleri Üzerinden İşçi Dövizlerinin, Aktarımı, Kullanımı ve Etkisindeki Değişiminin Analizi
Proje Yürütücüsü ve Araştırmacılar: Yrd.Doç.Dr. Aykan Erdemir
Projenin Yürütüldüğü Kuruluş ve Adresi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Ankara 06531
Destekleyen Kuruluş(ların) Adı ve Adresi: TÜBİTAK, Atatürk Bulvarı No:221 06100 Kavaklıdere/ANKARA
Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihleri: 01.07.2007 - 30.06.2010
Öz (en çok 70 kelime) Araştırmada işçi dövizini aktarımı, kullanımı ve etkisini mikro düzeyde şekillendiren temel değişkenler belirlenerek bu değişkenlerin işçi dövizini olgusu üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yağlıdere'den New York'a ve Ünlüpnar'dan Londra'ya yaşanan zincirleme göç örnekleri üzerine hem göçmen gönderen hem de alan bağlamlarda yürütülen saha araştırmasında ardışık-zamanlı çok-sahalı ve eşleştirilmiş örneklemler kullanılmıştır. 140 kişiyle yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Toplanan bu veriler Türkiye'de işçi dövizini ve kalkınma arasındaki ilişkiye dair mikro ve yerel bir bakış açısı sunmaktadır.
Anahtar Kelimeler: uluslararası göç, işçi dövizini, kalkınma, Ünlüpnar, Yağlıdere
Fikri Ürün Bildirim Formu Sunuldu mu? Evet ☐ Gerekli Değil ☒
Projeden Yapılan Yayınlar: KARAKILIÇ, İ.Z., G. Dağdelen ve A. Erdemir (2010 - baskıda). "Ekonomik (İr)rasyonalite ve Göçmenlerin Yatırım Örüntüleri: New York'taki Yağlıdereliler" 6. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. Ankara: Sosyoloji Derneği. VASTA, ELLIE ve A. Erdemir (2010 - baskıda). "Immigrant Work Strategies and the Construction and Circulation of Myths in London" Die Erde: Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin 141(1-2) [Bu makalenin verileri daha önce yürütülen başka bir araştırmaya dayansa da makalenin yazımı aşamasında kısmen bu projeden de faydalanılmıştır]